

**TURUN
YLIOPISTO**
Oikeustieteellinen
tiedekunta

Järkipuhetta vai tunnekuohuja?

Diskurssianalyysi rangaistusasteikon perustelemisesta eräissä viimeaikaisissa
hallituksen esityksissä

OTM-Tutkielma

Laatija:
Minttu Kopperoinen

25.11.2022

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä

Tutkielma

Oppiaine: Oikeussosiologia ja kriminologia

Tekijä: Minttu Kopperoinen

Otsikko: Järkipuhetta vai tunnekuohuja? Diskurssianalyysi rangaistusasteikon perustelemisesta eräissä viimeaikaisissa hallituksen esityksissä

Ohjaaja: Anne Alvesalo-Kuusi

Sivumäärä: XI + 84 sivua

Päivämäärä: 25.11.2022

Tässä OTM-tutkielmassa tarkastelin, millaisia perusteludiskursseja eräät rikoslain muutokseen pyrkineet hallituksen esitykset sisältävät rangaistusasteikkojen perustelemisen yhteydessä. Tutkimusintressissäni oli selvittää, millä tavalla eräissä viimeaikaisissa hallituksen esityksissä on perusteltu rangaistusasteikkojen asettamista. Lisäksi selvitin miten, jos lainkaan, niissä huomioidaan rikosoikeudelliset rangaistusteoriat.

Aineistoksi valitsin sellaisia hallituksen esityksiä vuodesta 2015 lähtien, joissa on ehdotettu jonkin kriminalisoinnin säätämistä ja joissa näin ollen on tehty ehdotus rangaistusasteikosta. Hallituksen esityksiä valikoitui aineistooni yhteensä viisi, joista valitsin tarkasteluun sellaiset kohdat, joissa rangaistusasteikon asettamista oli perusteltu. Hallituksen esitykset sisälsivät rikostyyppinä seksuaalirikoksen (törkeä seksuaalinen kajoaminen, seksuaalisen kuvan luvaton lähettäminen), terrorismirikoksen (terroristin rahoittaminen), omaisuusrikoksen (maksuvälinerikos ja sen lievä ja törkeä tekemuoto), rikoksen yleistä järjestystä vastaan (maahantulokiellon rikkominen) sekä luonnonsuojelurikoksen (törkeä luonnonsuojelurikos).

Tutkimukseni metodiksi valitsin diskurssianalyysin, jonka avulla selvitin tekstissä esiintyviä puhetapoja. Rangaistusasteikon argumentaation yhteydessä esiintyviä puhetapoja paikantamalla pystyin selvittämään, kuinka rangaistusasteikkojen asettamista perustellaan. Aloitin empiirisen tutkimukseni tekemisen paikantamalla hallituksen esityksistä toistuvia teemoja, minkä jälkeen ryhmittelin ne suuremmiksi kokonaisuuksiksi, joita tutkimuksessani kutsun perusteludiskursseiksi. Empiirisessä osiossani pyrin analysoimaan tunnistamani perusteludiskurssien esiintymistä kussakin hallituksen esityksessä eritellen sitä, kuinka niiden käyttämällä puhetavalla pyritään oikeuttamaan rangaistusasteikon asettaminen.

Analyysin teoreettisena viitekehyksenä käytin rangaistusteorioita. Valitsin tarkempaan tarkasteluun sovitusteoria, preventioteoria sekä ekspressiiviset teorit, joiden esiintymistä havaitsemisiani perusteludiskursseissa pyrin tunnistamaan. Rangaistusteoria näkyivät osin rangaistusasteikon perustelemisen taustalla vaikuttaen, mutta argumentaatioissa ei viitattu niihin suoranaisesti.

Tunnistin yhteensä seitsemän diskurssia, jotka ilmensivät hallituksen esityksistä löytyvää rangaistusasteikon perustelemista: 1) tekodiskurssi 2) tekijädiskurssi 3) oikeushyvädiskurssi 4) yhtenäisyysdiskurssi 5) käytännöllisyysdiskurssi 6) kasvudiskurssi ja 7) ennaltaehkäisydiskurssi. Osa paikantamistani diskursseista sisälsi selvästi yhteyden johonkin tai useampiin rangaistusteorioihin, kun taas osa diskursseista oli täysin irrallisia niistä. Tässä yhteydessä tarkastelin myös kunkin rikostyyppin ominaispiirteitä erityisesti rangaistavuuden kannalta ja sitä, onko jokin rangaistusteoria erityisen merkityksellinen jonkin tietyn rikostyyppin näkökulmasta tarkasteltuna. Eniten hallituksen esityksissä käytettiin yhtenäisyysdiskurssia, mutta myös tekodiskussia käytettiin paljon. Vähemmälle huomiolle jäivät esimerkiksi oikeushyvädiskurssi ja kasvudiskurssi.

Avainsanat: diskurssianalyysi, rangaistusasteikko, rangaistusteoria, sovitusteoria, preventioteoria, ekspressiivinen teoria, rikollisuus, rikoslaki

Sisällys

Lähteet	V
Lyhenteet	XI
1. Johdanto	1
1.1 Johdatus tutkimuksen aiheeseen.....	1
1.2 Tutkimuksen tavoitteet ja rakenne	2
2 Tarkastelun lähtökohtia ja tutkimuksen ajatuspohja	4
2.1 Kriminaalipolitiikan keinot	4
2.2 Rangaistusasteikoista	5
2.3 Aiempaa tutkimusta.....	7
2.4 Rikos ja rangaistus sekä kriminalisointiperiaatteet	9
2.5 Rangaistusteoriat	12
2.5.1 Mitä rangaistusteoriat ovat?	12
2.5.2 Preventioteoriat	17
2.5.3 Retributio- eli sovitusteoriat.....	21
2.5.4 Ekspressiiviset teoriat.....	24
3 Tutkimusasetelma	27
3.1 Tutkimuskysymykset	27
3.2 Aineisto ja aineiston rajaus	27
3.3 Menetelmä ja analyysi	29
4 Diskurssianalyysi	33
4.1 Yleiskatsaus.....	33
4.2 Diskurssit	33
4.2.1 Tekodiskurssi: Tunnusmerkistön mukainen teko on vakava ja vahingollinen.....	33
4.2.2 Tekijädiskurssi: Tekijä tai tekijän toiminta tilanteessa on moitittavaa	34
4.2.3 Oikeushyvädiskurssi: Oikeushyviä on suojeltava	34
4.2.4 Käytännöllisyysdiskurssi: Rangaistusasteikon yhteys käytännön seikkoihin	35
4.2.5 Yhtenäisyysdiskurssi: Rangaistusasteikko yhtenäisen oikeuden luojana.....	36
4.2.6 Ennaltaehkäisydiskurssi: Rikollisuutta tulee ehkäistä	36

4.2.7	Kasvudiskurssi: Muutokset rikollisuuden määrässä.....	37
4.3	Seksuaalirikokset HE 13/2022 vp: Törkeä seksuaalinen kajoaminen ja seksuaalisen kuvan luvaton lähettäminen	37
4.4	Omaisuusrikokset HE 52/2021 vp: Maksuvälinerikos ja sen törkeä ja lievä tekomuoto	44
4.5	Terrorismirikos HE 135/2020 vp: Terroristin rahoittaminen.....	49
4.6	Rikos yleistä järjestystä vastaan HE 146/2018 vp: Maahantulokiellon rikkominen	54
4.7	Luonnonsuojelurikos HE 55/2015 vp: Törkeä luonnonsuojelurikos	61
4.8	Pohdinta	66
4.8.1	HE 13/2022 vp: Vakavasta teosta rangaistus – mutta vain varmasti syyllisille	66
4.8.2	HE 52/2021 vp: Direktiivi velvoittaa.....	70
4.8.3	HE 135/2020 vp: Täysin poikkeava rikostyyppi?	71
4.8.4	HE 146/2018 vp: Turvallisuushenkaiset ulkomaalaiset.....	73
4.8.5	HE 55/2015 vp: Luonnonsuojelua – mutta ihmisen ehdoilla	75
5	<i>Yhteenveto ja päätelmiä .....</i>	79
5.1	Yhtenäinen rangaistusjärjestelmä sovitusteoriaan nojaten	79
5.2	Johtopäätökset	83

Lähteet

Kirjallisuus

- Anttila, Inkeri – Törnudd, Patrik, *Kriminologia ja kriminaalipolitiikka*. WSOY 1983.
- Anttila, Inkeri – Törnudd, Patrik, *Kriminologia*. WS 1970.
- Avonius, Marja – Kestilä-Kekkonen, Elina, *Suomalaisten maltilliset ja kirjavat maahanmuuttoasenteet*. *Yhteiskuntapolitiikka* 83 (1) 2018, s. 84–95.
- Balvig, Flemming – Gunnlaugsson, Helgi – Jerre, Kristina – Tham, Henrik – Kinnunen, Aarni, *The public sense of justice in Scandinavia: A study of attitudes towards punishments*. *European journal of Criminology* 12 (3) 2015, s. 342–361.
- Bennett, Christopher, *The Apology Ritual: A Philosophical Theory of Punishment*. Cambridge University Press 2008.
- Borgeke, Martin – Forsgren, Att bestämma påföljd för brott. *Norstedts Juridik* 2021.
- Borgeke, Martin, *Hur säkerställer vi en enhetlig påföljdsbestämning?* *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab* 97 (3) 2010, s. 401–411.
- Brayford, Jo – Cowe, Francis – Deering, John, *Sex offenders: Punish, Help, Change or Control? Theory Policy and Practice Explored*. Routledge 2012.
- Brooks, Thom, *Punishment: A Critical Introduction*. Taylor and Francis 2021.
- Budd, Kristen – Desmond, Scott A, *Sex offenders and sex crime recidivism: Investigating the role of sentence length and time served*. *International Journal of Offender Therapy and Comperative Criminology* 58 (12) 2014, s. 1481–1499.
- Cochran, Joshua – Lynch, Michael – Toman, Elisa – Shields, Ryan, *Court Sentencing Patterns for Environmental Crimes: Is There a “Green” Cap in Punishment?* *Journal of Quantitative Criminology* 34 (1) 2016, s. 37–66.
- DeGuzman, Margaret, *Giving priority to sex crime prosecutions: the philosophical foundations of a feminist agenda*. *International criminal law review* 11 (3) 2011. s. 515–528.
- DeGuzman, Margaret, *An expressive rationale for the thematic prosecution of sex crimes*, s. 11–44 teoksessa Bergsmo – Morten (ed.), *Thematic Prosecution of International Sex Crimes*. Torkel Opsahl Academic EPublisher 2012.
- Duff, Antony, *Punishment, Communication and Community*. Oxford University press 2003.
- Duff, Antony, *Notes on Punishment and Terrorism*. *The American Behavioral Scientist* 48 (6) 2005, s. 758–763.

- Erlich, H. Shmuel, *A Beam of Darkness – Understanding the Terrorist Mind*, s. 3–15 teoksessa Brunning, Halina – Perini, Mario (eds.), *Psychoanalytic Perspectives on a Turbulent World*. Taylor and Francis Group 2018.
- Escamillo-Castillo, Manuel, *The purposes of legal punishment*. *Ratio Juris* 23 (4) 2010, s. 460–478.
- Gillan Jr – Paul, *An eye for a Wetland? Exploring Retribution as a Theory of Environmental Sentencing*. *University of Baltimore Law Forum* 25 (2) 1994, s. 11–20.
- Grupp, Stanley, *Theories of punishment*. Indiana University Press 1971.
- Haapajärvi, Linda, *Terrorismi ja altruistisen itsemurhan lupaus*. *Tiede ja edistys* 1/2016, s. 72–83.
- Hernández – García César Cuauhtémoc, *What is Crimmigration Law? Insights on Law and Society* 17 (3) 2017, s. 22–25.
- Hinkkanen, Ville, *Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö. Tutkimus rangaistuskäytännöstä ja seksuaalirikosten uusimisesta*. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 2009.
- Karjala, Anna – Autio, Tiina-Liisa, *Lieventävistä ja ankaroittavista asianhaaroista raiskausrikoksissa*, s. 69–99 teoksessa Lappi-Seppälä, Tapio – Kankaanrinta, Veera (toim.), *Rangaistuksen määrääminen*. Helsingin hovioikeus 2013.
- Kaskenmäki, Marjatta, *Rangaistuksen määräämisen perustelevinen*, s. 382–351 teoksessa Huovila, Mika – Lahti, Raimo – Ojala Timo (toim.), *Rikostuomion perustelevinen*. Helsingin hovioikeus 2005.
- Kaufman, Whitley R.P, *Honor and Revenge: A Theory of Punishment*. Springer 2013.
- Kemppinen, Heikki, *Rangaistuksen määräämisen perustelevinen*. Suomalainen lakimiesyhdistys 2021.
- Kenworthy, Bilz, *Testing the expressive theory of punishment*. *Journal of empirical legal studies* 13 (2) 2016, s. 358–392.
- Kolttola, Ilari (toim.), *Rikollisuustilanne 2020: Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa*. Helsingin yliopisto, kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti 2021.
- Kääriäinen, Juha, *Seitsemän rikostapausta: käräjätuomareiden arvioima rangaistuskäytäntö ja väestön rangaistusvalinnat*. Helsingin yliopisto, kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti 2017.
- Laajasalo, Taina – Ellonen, Noora – Korkman, Julia – Pakkanen, Tom – Aaltonen, Olli-Pekka, *Low recidivism rates of child sex offenders in a Finnish 7-year follow-up*. *Nordic journal of criminology* 21 (1) 2010, s. 103–111.

- Laine, Matti, Kriminologia ja rankaisemisen sosiologia. 2., uudistettu painos. Tietosanoma 2014.
- Laitinen, Ahti – Aromaa, Kauko, Rikollisuus ja kriminologia. Vastapaino 2005.
- Lappi-Seppälä, Tapio, Rangaistuksen määräämisestä I. Helsinki, Suomalainen lakimiesyhdistys 1987.
- Lappi-Seppälä, Tapio, Rikollisuus ja kriminaalipolitiikka. Helsingin yliopisto 2006.
- Lappi-Seppälä, Tapio – Hakamies, Kaarlo ym., Rikosoikeus. Alma Talent Oy. Päivitetty 2021–2022.
- Matikkala, Jussi, Rikosoikeudellinen seuraamusjärjestelmä. Edita 2021.
- Melander, Sakari, Kriminalisointiperiaatteet ja perusoikeuksien rajoitusedellytykset. Lakimies 6/2002, s. 938–961.
- Melander, Sakari, Rikosoikeus vuonna 2010 – kriminalisointiteoria ja rikosoikeuden nykytila. Lakimies 7–8/2009, s. 1181–1187.
- Melander, Sakari, Rikosvastuun yleiset edellytykset. Tietosanoma 2016.
- Nikula, Paavo, Rangaistusasteikon asettamisesta, s. 234–250 teoksessa Koskinen, Pekka ym. (toim.), Rikosoikeudellisia kirjoitelmia V. Sylvi Inkeri Anttilalle omistettu. Vammalan kirjapaino OY 1986.
- Nipuli, Suvi – Laitinen, Leena – Hakkarainen, Pertti – Heinonen, Seppo, Seksuaaliväkivalta vaikuttaa kokonaisvaltaisesti uhrin elämään. Lääketieteellinen aikakausikirja Duodecim 133 (16) 2017, s. 1438–1440.
- Nuotio, Kimmo, Eurooppalaistuva rikosoikeus – Rikosoikeudellistuva Eurooppa. Defensor Legis 4/2021 s. 686–699.
- Ojala, Timo, Seksuaalirikokset. Edita 2014.
- Pakarinen, Auri, Lainvalmistelu vuorovaikutuksena – Analyysi keskeisten etujärjestöjen näkemyksistä lainvalmisteluun osallistumisesta. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 253. Helsinki 2011.
- Pauku, Eelis, Ympäristörikollisuus – taloudellista rikollisuutta vai puhdasta välinpitämättömyyttä? Defensor Legis 2/2022, s. 481–502.
- Pirjatanniemi, Elina, Vihertyvä rikosoikeus. Ympäristökriminalisointien oikeutus, mahdollisuudet ja rajat. Edita 2005.
- Pirjatanniemi, Elina, Haastavatko ihmisoikeudet Suomen kriminaalipolitiikan? Oikeus 40 (2) 2011, s. 154–174.
- Pirjatanniemi, Elina, Kouluttautuminen terroristisen rikoksen tekemistä varten kriminaalipoliittisena haasteena. Defensor Legis 4/2015, s. 748–761.

- Pälli, Pekka – Lillqvist, Ella, Diskurssianalyysi, s. 374–411. Teoksessa M Luodonpää-Manni, Milla et al. (toim.), Kielentutkimuksen menetelmiä II. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2020.
- Raitio, Juha – Tuominen, Tomi, Euroopan unionin oikeus. 2., uudistettu painos. Alma Talent Oy 2020.
- Rankinen, Juho, Rikosoikeudellisesta huolimattomuudesta ja huolesta rikosoikeuteen. Helsingin yliopisto 2020.
- Saaranen-Kauppinen, Anita – Puusniekka Anna, Menetelmäopetuksen tietovaranto KvaliMOTV. Kvalitatiivisten menetelmien verkko-oppikirja. Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisuja, Tampereen yliopisto 2009.
- Stevenson, Jonathan, Terrorism and deterrence. *Survival* 46 (4) 2004, s. 179–185.
- Sutela, Mika – Paasonen, Jyri, Rikollisuus- ja rangaistuslajit sosiaalisessa mediassa. *Edilex* 11/2012, s. 1–17.
- Suvantola, Leila, Ympäristörikosten rangaistustaso ja rikosprosessin kulku – oikeasuhtaista, tehokasta ja varottavaa? *Ympäristöjuridiikka* 1/2019, s. 7–34.
- Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti, Rikosoikeus – Rangaistuksen määrääminen ja täytäntöönpano. 3. uudistettu painos. Alma Talent Oy 2016.
- Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti – Hyttinen, Tatu, Rikosoikeuden yleinen osa. Vastuuoppi. 3. uudistettu painos. Alma Talent Oy 2019.
- Tolvanen, Matti, Johdatus kriminaalipolitiikan teoriaan. Joensuun yliopisto 2005.
- Tolvanen, Matti, Rangaistusteoriat – Mitä ne ovat ja mihin niitä tarvitaan? *Oikeus* 388 (3) 2009, s. 358–379.
- Vauhkonen, Teemu – Kaakinen, Markus – Hoikkala, Tommi, Seksuaalirikosten tekijät, tekotilanteet ja ennaltaehkäisemisen mahdollisuudet. Valtioneuvoston kanslia 2021.
- Waasdorp, Jim – Pahladsingh, Aniel, Expulsion or Imprisonment? *Criminal Law Sanctions for Breaching an Entry Van in the Light of Crimmigration Law. Bergen Journal of Criminal Law and Criminal Justice* 4 (2) 2016, s. 247–266.
- Ward, Tony – Rose, Chelsea, The punishment and rehabilitation of sex offenders: an ethical maelstrom, s. 271–286 teoksessa Harrison, Karen – Rainy, Bernadette (eds.) *Legal and ethical issues in sex offender treatment*. Oxford 2013.
- White, Rob, Green victimology and non-human victims. *International Review of Victimology* 24 (2) 2018, s. 239–255.
- Wringe, Bill, Pre-punishment and communicative theories of punishment. *Pacific philosophical quarterly* 93 (2) 2012, s. 125–136.

Wringe, Bill, Rethinking expressive theories of punishment: why denunciation is a better bet than communication or pure expression. *Philosophical studies* 174 (3) 2017, s. 681–708.

Virallislähteet

Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma

Oikeusministeriön arviomuistio, Oikeusministeriön julkaisu 7/2018.

PeVM 25/1994 Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 25 hallituksen esityksestä perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta

PTK 80/2022/7 vp (eduskuntakeskustelu)

Sanna Marinin hallituksen strateginen ohjelma

Internetlähteet

Eduskunnan tehtävät. Valtioneuvoston internet-sivut,

<https://valtioneuvosto.fi/tietoa/valtioneuvosto-ja-eduskunta> viitattu 17.5.2022.

Hallituksen esityksen laatimisohejeet <http://helo.finlex.fi/>, viitattu 17.5.2022.

Lainkirjoittajan opas, <http://lainkirjoittaja.finlex.fi> viitattu 20.11.2022

Lakitutka.fi, www.lakitutka.fi, viitattu 17.5.2022.

Yle:n uutinen <https://yle.fi/uutiset/3-7949732>, viitattu 17.5.2022

Yle:n uutinen <https://yle.fi/uutiset/3-7957373>, viitattu 17.5.2022

Yle:n uutinen <https://yle.fi/uutiset/3-7946247>, viitattu 17.5.2022

Yle:n uutinen <https://yle.fi/uutiset/3-10976824>, viitattu 28.9.2022

Empiirisen osion hallituksen esitykset

HE 55/2015 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain 48 luvun muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 146/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rikoslain 17 luvun, ulkomaalaislain 185 §:n ja aluevalvontalain 44 §:n muuttamisesta.

HE 135/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle terrorismin rahoittamista koskevien säännösten muuttamiseksi.

HE 52/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain 37 luvun muuttamisesta.

HE 13/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle seksuaalirikoksia koskevaksi lainsäädännöksi.

Lyhenteet

EU	Euroopan unioni
HE	Hallituksen esitys
ibid.	ibidem, sama kuin edellinen lähde
KKO	Korkein oikeus
Ks.	katso
PeVM	Perustuslakivaliokunnan mietintö
PTK	Pöytäkirja
PL	perustuslaki (731/1999)
RL	rikoslaki (39/1889)
vp	valtiopäivät

1. Johdanto

1.1 Johdatus tutkimuksen aiheeseen

”Tässä maassa on oikeus raiskata ja hakata”, todetaan rangaistuksen oikeudenmukaisuutta käsittelevässä Ylen artikkelissa, joka käsitteli Itä-Suomen hovioikeuden ratkaisua, jossa rikoksenteikijälle tuomittiin ex-puolisonsa pahoinpitelystä ja raiskauksesta ehdollista vankeutta sekä yhdyskuntapalvelua. Rangaistuksen oikeudenmukaisuudella viitataan artikkelissa siihen, saako rangaistus tekijän katumaan tekoaan ja toisaalta siihen, viestiikö se rikoksen uhrille tekijän saavan ansionsa mukaan.¹ Rangaistuksia ei kuitenkaan voi demokraattisessa yhteiskunnassa määrätä pelkästään koston vuoksi tai siksi, että kansalaiset saisivat tyydytettyä oikeudennälkäänsä – tai näin ainakin preventioteorioiden kannattajat toteavat.² Vaikka sosiaalisessa mediassa keskustellaan paljon rangaistusten oikeudenmukaisuudesta, ei painoarvoa juurikaan anneta sille, mikä rangaistuksen tosiasiallinen funktio on, ja mikä on sen perimmäinen oikeutus.

Tutkimuksessani tarkastelen hallituksen esityksistä löytyviä perusteludiskursseja, eli perustelevia puhetapoja, rangaistusasteikkojen asettamisesta. Valtaosa eduskunnan säätämistä laeista perustuu hallituksen tekemiin hallituksen esityksiin.³ Hallituksen esityksellä tarkoitetaan lainvalmistelun jälkeen syntyvää asiakirjaa, jossa esitellään lainvalmistelutyön lopputulos niin, että eduskunta pystyy jatkamaan lainsäädäntötyötä. Hallituksen esitystä käytetään eduskunnassa lakien säätämisen perustana olevana asiakirjana, mutta varsinaisen lainsäädäntötyön lisäksi hallituksen esityksiä voidaan käyttää myös lain soveltamisessa sekä tulkitsemisessa. Hallituksen esityksistä voidaan hakea lisäksi tukea esimerkiksi yhteiskunnalliseen keskusteluun ja tutkimustyöhön.⁴ Voidaankin todeta, että hallituksen esitykset ovat merkittävä yhteiskunnallisen vallankäytön instrumentti. Tämän vuoksi on erityisen kiinnostavaa selvittää, millä tavalla hallituksen esityksissä perustellaan rangaistusasteikkojen valintaa.

Tutkimuksessani käytän teoreettisena viitekehyksenä rangaistusteorioita, jotka pyrkivät vastaamaan kysymykseen *miksi, milloin ja miten rikosoikeudelliseen seuraamusjärjestelmään voidaan turvautua?* Rangaistusteorioiden eräänä pääasiallisena funktiona on pidetty rangaistuksen

¹ ”Tässä maassa on oikeus raiskata ja hakata” Yle:n artikkeli 23.4.2015. Ks. myös muita rangaistusten oikeudenmukaisuutta koskevia uutisia Yle:n sivuilta: Millainen on kansan oikeustaju? Yle:n artikkeli 24.4.2015 ja Ylen tuomiotesti: nettituomarit oikeusistuimia ankarampia. Yle:n artikkeli 28.4.2015.

² Esim. Anttila – Törnudd 1983, s. 170–172.

³ Valtioneuvosto ja eduskunta: eduskunnan tehtävät.

⁴ Hallituksen esityksen laatimisohteet.

säätämisen justifikaatiota eli oikeuttamista.⁵ Tutkimuksessani haluan selvittää, huomioidaanko näitä rangaistusteorioita jollain tavalla silloin, kun luodaan pohja rangaistusten konkreettiselle määräämiselle, eli kun asetetaan rangaistusasteikko uudelle kriminalisoinnille. Tämä on mielenkiintoista, sillä lainsäätäjän tulisi perustella säätämänsä rangaistukset huolellisesti.⁶ Toisaalta tutkimuksissa on todettu, että kansalaisten tiedon kasvaessa myös heidän rangaistushalunsa pienenee, ja rangaistuksille aletaan vaatia rationaalisia perusteita.⁷

Analyysin keinona käytän diskurssianalyysia, joka tutkii kielenkäyttöä ja sitä, kuinka kielelliset valinnat yhdistyvät sosiaaliseen todellisuuteen ja sen tarkasteluun.⁸ Tutkimuksessani pyrin tunnistamaan hallituksen esityksissä ilmeneviä perusteludiskursseja, joilla tavoitellaan jollain tavalla rangaistusasteikon asettamisen argumentoimista tai törkeän tekemuodon säätämistä. Perusteludiskurssilla tarkoitan tässä tutkielmassa diskurssia, eli kielellistä viestintää, jolla pyritään perustelemaan hallituksen esityksen tavoittelemaa rangaistustasoa.

1.2 Tutkimuksen tavoitteet ja rakenne

Tutkielmassani tarkastelen tarkemmin rikoslain viimeaikaisia muutoksia. Tutkimukseni tavoitteena on tuottaa tietoa rangaistusasteikon valinnasta ja perustelemisesta hallituksen esityksissä. Haluan tutkimukseni avulla lisätä ymmärrystä siitä, mitä seikkoja lainsäätäjä pitää tärkeinä rangaistustason määrittämisessä ja toisaalta herättää keskustelua rangaistustason perustelemisesta. Tutkimuksellani on yhteiskunnallista merkitystä, sillä se tuottaa arvokasta tietoa siitä, millä perusteilla rangaistuskäytännön pohjana toimivia rangaistusasteikkoja säädetään. Tämä taas tekee lainsäätämistä ja täten yhteiskunnallista vallankäyttöä läpinäkyvämmäksi.

Rangaistustasoa ja kansalaisten suhtautumista oikeudenmukaiseen rangaistukseen on tutkittu niin kansallisella kuin kansainväliselläkin tasolla, ja esimerkiksi Balvigin ym. (2015) tekemässä tutkimuksessa on selvitetty pohjoismaalaisten oikeustajua. Tutkimuksen perusteella pohjoismaalaisten mielestä rangaistukset ovat liian lieviä.⁹ Eräänä tuloksena todetaan, että yleisestä

---

⁵ Melander 2016, s. 28.

⁶ Hallituksen esityksen laatimisohteet.

⁷ Mm. Balvig 2015, s. 357.

⁸ Pälli – Lillqvist 2020, s. 375.

⁹ Balvig ym. 2015, s. 348. Kansalaisten oikeustajua on tutkinut myös Kääriäinen vuonna 2017. Tutkimuksessa verrattiin kansalaisten käsitystä oikeudenmukaisesta rangaistuksesta vertaamalla sitä vallitsevaan rangaistuskäytäntöön seitsemän rikostapauksen kohdalla. Eräänä tutkimustuloksena esitettiin, että viidessä tapauksessa seitsemästä yleisö olisi antanut ankaramman rangaistuksen kuin tuomarit. Kääriäinen 2017, s. 24.

oikeustajusta on tullut enenevässä määrin rikospolitiikan oikeutuskeino, ja tästä syystä oikeustajun tutkimisesta on tullut yhä tärkeämpää.¹⁰ ”Yleistä oikeustajua” käytetään yhä useammin poliittisessa puheessa esimerkiksi väittäen, että tuomioistuimet määräävät liian lieviä tuomioita, ja että yleisö vaatii kovempia seuraamuksia rikoksentekeijöille. Tutkimus lopulta tulee siihen tulokseen, että rangaistusten ankaroittamista ei voida kuitenkaan perustella tällä väitetyllä julkisella keskustelulla.¹¹

Erityisesti tästä syystä on tärkeää tutkia, kuinka kotimaisessa lainsäädäntötyössä perustellaan rangaistusasteikon asettamista. Tällä hetkellä tutkimusta siitä, miten rangaistusasteikon asettamista perustellaan hallituksen esityksissä, ei löydy kotimaisesta tutkimuksesta lainkaan. Tämä on merkittävä tutkimusaukko, johon pyrin tutkimuksellani tarjoamaan tietoa. Rangaistusasteikon perustelemista koskevan tiedon tuottaminen ja välittäminen on tärkeää niin tutkijayhteisön kuin maallikoiden näkökulmasta, sillä kuten sanottua, tiedon lisääminen lisää rationaalisten perusteiden vaatimista kansalaisten puolelta.¹²

Luvussa kaksi käyn läpi tutkimukseni lähtökohdat tarkastellen ensin muun muassa aiempaa tutkimusta aihepiiristä sekä pohjustaen empiiristä osiotani käymällä läpi tutkimukseni teoreettisen viitekehyksen. Syvennyn tarkastelemaan kolmea tutkimuksen ajatuspohjan kannalta tärkeää rangaistusteoriakategoriaa: sovitusteorioita, preventioteorioita ja ekspressiivisiä teorioita. Luvussa kolme esitän tutkimusasetelmani kertoen tarkemmin tutkimuskysymyksistäni, aineistostani ja käyttämistäni menetelmistä.

Neljäs luku on tutkielmani empiirinen osio, jossa analysoin tarkemmin diskursseja, joita löysin aineistostani. Luku neljä rakentuu diskurssien ympärille niin, että käyn läpi aluksi diskurssit ja niiden ominaispiirteet. Sen jälkeen analysoin tarkemmin perusteludiskurssit kunkin hallituksen esityksen osalta käyden läpi tarkemmin, mitä diskursseja kussakin esiintyi, ja toisaalta huomioin myös sen, mitä diskursseja hallituksen esityksissä ei käytetty. Neljännen luvun lopussa syvennyn tarkastelemaan diskurssien käyttöä peilaten sitä muun muassa kirjallisuuteen. Lopulta viidennen lukuun olen koontanut tutkimustulokseni tiivistetysti. Esitän myös johtopäätökseni ja teen päätelmiä siitä, mitä merkitystä tutkimukseni tuloksilla on tulevaisuuden kannalta.

---

¹⁰ *ibid.*

¹¹ Balvig ym. 2015, s. 358–359.

¹² Mm. Balvig ym. 2015, s. 357.

2 Tarkastelun lähtökohtia ja tutkimuksen ajatuspohja

2.1 Kriminaalipolitiikan keinot

Kriminaalipolitiikalla tarkoitetaan lähtökohtaisesti rikollisuuteen liittyvää yhteiskunnallista päätöksentekoa.¹³ Esimerkiksi rikosoikeudelliset sanktiot ovat tyypillinen kriminaalipolitiikan keino¹⁴, ja asetettaessa rangaistusasteikkoa lainsäätäjätäten operoi kriminaalipolitiikan kentällä. Tässä alaluvussa tarkastelen kriminaalipolitiikan keinoja paikantaakseni tarkemmin rangaistusasteikon asettamisen osaksi kriminaalipoliittista päätöksentekoa.

Kriminaalipoliittisen päätöksenteon tausta-ajatuksena on, että kun rikollisuutta joka tapauksessa ilmenee yhteiskunnassa, tulee sen aiheuttamiin vaikutuksiin pystyä varautumaan mahdollisimman hyvin.¹⁵ Kriminaalipolitiikan tavoitteena on ensiksi minimoida rikollisuudesta ja sen kontrolloimisesta aiheutuvat haitat, ja toiseksi jakaa nämä haitat mahdollisimman oikeudenmukaisesti osapuolien välillä.¹⁶ Kuten todettu, rikosoikeudelliset sanktiot on tyypillisesti nähty kriminaalipolitiikan keinona. Tutkijat luokittelevat kriminaalipoliittiset keinot kuitenkin hieman eri tavalla.

Anttila ja Törnudd ovat jakaneet kriminaalipoliittiset keinot kahteen luokkaan: rankaisullisiin sanktioihin sekä muihin keinoihin. Rankaisulliset sanktiot kriminaalipolitiikan keinona pyrkivät ehkäisemään rikollisuutta yhteiskunnassa yleisestäävyyden sekä erityisestäävyyden kautta. Osana rankaisullisia sanktioita ja niiden yleisestäävää vaikutusta Anttila ja Törnudd mainitsevat sekä sanktiovarmuuden – siis kiinnijäämisriskin – että sanktioiden ankaruuden toisaalta kuitenkin selventäen, ettei sanktioiden ankaruuden merkitystä rikollisuuden ehkäisyssä tule ylikorostaa.¹⁷ Muut toimenpiteet pitävät sisällään esimerkiksi hoitotoimenpiteet sekä rikoksentelemistilanteisiin puuttumisen.¹⁸

---

¹³ Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 18. Toisaalta mm. Pirjatanniemi on erottanut kriminaalipolitiikan itsessään kahteen eri osaan: varsinaiseen päätöksentekoa koskevaan kriminaalipolitiikkaan sekä kriminaalipoliittisesti suuntautuneeseen tutkimukseen. Pirjatanniemi 2011, s. 156.

¹⁴ Mm. Laine 2014, s. 214–215.

¹⁵ Laine 2014, s. 211. Vaikutuksia voi olla niin rikoksen uhrille, yhteiskunnalle kuin rikoksen tekijällekin.

¹⁶ Lappi-Seppälä 2006, s. 46.

¹⁷ Anttila – Törnudd 1970, s. 204–221. Myös Anttila – Törnudd 1983, s. 145–179.

¹⁸ Anttila – Törnudd 1970, s. 221–227. Myös Anttila – Törnudd 1983, s. 145–179.

Laine on puolestaan tunnistanut kriminaalpolitiikasta neljä keinoa, joiden avulla pyritään vaikuttamaan rikollisuuteen.¹⁹ Ensimmäinen ryhmä koostuu yleisistä yhteiskuntapolitiikan keinoista. Tämän kriminaalpolitiikan keinon sanotaan yltävän perinteistä kriminaalpolitiikkaa pidemmälle ottaen huomioon tietynlaiset seuraamusjärjestelmän sisällä vaikuttavat sosiaalipoliittiset toimet, esimerkiksi vankeuden jälkeen tapahtuvan jälkihoidon.²⁰ Toinen ryhmä kriminaalipoliittisia keinoja koostuu varsinaisista rikosoikeudellisista keinoista, joita ovat sekä kriminalisoinnit että rangaistukset. Kolmas ryhmä kriminaalipoliittisia keinoja käsittää ajatuksia kiinnijäämisriskistä sekä rangaistuksen todennäköisyydestä. Erona toiseen ryhmään on se, että kolmannen ryhmän mukaiset keinot vaikuttavat siihen, kuinka todennäköisesti rikoksesta jää kiinni ja tätä kautta saa rangaistuksen – toisessa ryhmässä pelotevaikutus liittyy nimenomaan rangaistuksen ankaruuteen.²¹ Neljäs kriminaalpolitiikan keinojen ryhmä sisältää rikosten tilannetorjunnan keinoja.²²

Laineen luokittelu vastaa Anttilan ja Törnuddin luokittelua sillä erolla, että Laine on erotellut keinot pienempiin ryhmiin. Edellä mainitut tutkijat ovat kuitenkin tunnistaneet rangaistuksen määräämisen tärkeänä kriminaalipoliittisena keinona, jolla pyritään vaikuttamaan rikollisuuden aiheuttamiin seurauksiin.²³ Rangaistusasteikon asettaminen on puolestaan perusta rangaistuksen määräämiselle, sillä rangaistus tulee pääsääntöisesti määrätä rangaistusasteikon puitteissa (RL 6:2).

2.2 Rangaistusasteikoista

Tutkimuksessani selvitän sitä, kuinka rangaistusasteikkojen asettamista on perusteltu eräissä hallituksen esityksissä, joten tässä luvussa selostan rangaistusasteikkojen asettamiseen liittyviä oikeusohjeita. Rikoslain 6 luvun 2 §:n mukaan rangaistus määrätään noudattaen rikoksesta säädettyä rangaistusasteikkoa. Rangaistusasteikkojen säätäminen on yksi lainsäätäjän

---

¹⁹ Laine 2014, s. 211–219.

²⁰ Laine 2014, s. 212.

²¹ Laine 2014, s. 214–215.

²² Laine 2014, s. 216–217. Neljännen ryhmän taustalla olevan ajatuksen mukaan lähes jokainen meistä voisi jossain tilanteessa ja mielentilassa tehdä rikoksen. Näin ollen käytännössä rikollisuuden määrään voidaan vaikuttaa vähentämällä niitä tilanteita, joissa ihmiset voisivat tehdä rikoksia. Neljännen ryhmän keinoilla ei Laineen mukaan pyritä uhrin syyllistämiseen, vaan konkreettisiin keinoihin, joiden avulla rikoksentekotilanteiden määrä pienenee. Esimerkiksi ampuma-aseita kontrolloimalla poistetaan rikosvälineitä potentiaalisten rikoksentekijöiden ulottuvilta ja näin ollen rikollisuus vähenee. Neljännen ryhmän keinot siirtävätkin tarkastelun rikoksentekijän toiminnasta uhrin toimintaan, ja uhrilla tarkoitetaan tässä laajemmassa merkityksessä esimerkiksi henkilöä, yritystä tai yhteiskuntaa.

²³ Laine 2014, s. 211–219 ja Anttila – Törnudd 1970, s. 204–227.

mahdollisuuksista ohjata rangaistusjärjestelmää. Ensinnäkin rangaistusasteikolla voidaan ohjata lainkäyttäjää käytännön tasolla rajoittamalla tämän rangaistuksen määrään liittyvää harkintavaltaa. Sen lisäksi rangaistusasteikolla on ohjaava vaikutus, sillä se ilmentää lainsäätäjän kantaa eri rikosten vakavuuteen – mitä korkeampi enimmäisrangaistus, sitä vakavampaa rikosta rangaistusasteikko ilmentää.²⁴ Rangaistusasteikkojen tuleekin ilmaista rikosten keskinäistä moitittavuusjärjestystä.²⁵

Lappi-Seppälä on väitöskirjassaan *Rangaistuksen määräämisestä I* todennut, että rangaistusasteikon säätäminen takaa oikeusturvaa, sillä kansalaiset tietävät niiden avulla kuinka suuri rangaistus on odotettavissa tietystä teosta.²⁶ Enimmäisrangaistus ilmaisee kansalaisille, kuinka vakavasta rikoksesta on kyse. Vähimmäisrangaistus säätämällä pidetään taas huoli siitä, että rikoksesta annetaan riittävä rangaistus.²⁷ Erityisesti vähimmäisrangaistuksen säätäminen suojaa rikoksenteikijän oikeusturvaa, sillä sen asettaminen pakottaa lainsäätäjän selvittämään, millaiset teot tulee rangaista asteikon matalammasta päästä, ja mistä täten tulee säätää ankarampi rangaistus.²⁸

Tässä yhteydessä voidaankin kysyä, tulisiko rangaistusasteikkojen olla mahdollisimman laajoja, jotta ne kattaisivat mahdollisimman paljon erityyppisiä tekoja, vai vaihtoehtoisesti mahdollisimman suppeita, jotta lainkäyttäjällä olisi vähemmän harkintavaltaa asian suhteen. Laajoja rangaistusasteikkoja puolletaan muun muassa siksi, että ne mahdollistavat harvinaisempienkin rikosten tekemuotojen rankaisemisen oikeudenmukaisella rangaistuksella.²⁹ Käytännössä kyse on intressipunninnasta – onko tärkeämpää yhtenäinen oikeuskäytäntö vai se, että poikkeuksellisista teoista voidaan tuomita riittävän ankara rangaistus?³⁰

Rangaistusasteikkojen säätäminen vaatiikin kompromissia eri intressien välillä. Lappi-Seppälä on listannut väitöskirjassaan päätelmät siitä, mitä tulee ottaa huomioon, kun rangaistusasteikkoja valitaan. Niistä päätettäessä tulee pitää mielessä käytännön taso – rangaistusasteikkojen avulla ohjataan oikeuskäytäntöä. Toisaalta rangaistusasteikoissa tulee olla sellaista liikkumavaraa, että

---

²⁴ Lappi-Seppälä, 1987. s. 91.

²⁵ Nikula 1986, s. 234.

²⁶ Lappi-Seppälä 1987, s. 92.

²⁷ *ibid.*

²⁸ Nikula 1986, s. 235.

²⁹ Lappi-Seppälä 1987, s. 92–93.

³⁰ Lappi-Seppälä 1987, s. 93.

oikeuskäytäntö pääsee kehittymään niiden sisällä. Rangaistusasteikot tulee säätää suhteessa toisiinsa niin, että niiden mukaan mitattavat rangaistukset ilmentävät rikosten moitittavuutta suhteessa toisiinsa.³¹

2.3 Aiempaa tutkimusta

Tutkimukseni keskittyy kotimaisen oikeusjärjestyksen tutkimiseen, joten myös aikaisemman tutkimuksen kohdalla olen keskittynyt paikantamaan pääasiallisesti kotimaista tutkimusta rangaistusasteikon perustelemisen ympäriltä. Kuten jo johdannossa selvitin, hallituksen esityksissä asetettavan rangaistusasteikon perustelemista ei ole tutkittu Suomessa. Sen sijaan rangaistuksen määräämistä itsessään on tutkittu niin väitöskirja- kuin artikkelitasolla.

Kemppinen on väitöskirjassaan *Rangaistuksen määräämisen perusteleminen* tehnyt empiirisen katsauksen oikeuskäytännössä tapahtuvaan rangaistusten perustelemiseen. Empiirisessä katsauksessa Kemppinen kuvaa tavoitteekseen ensinnäkin luoda kuvaa siitä, miten tuomioistuimet käytännössä perustelevat rangaistuksia ja toisaalta tuottaa tietoa siitä, miten lainopillisessa osuudessaan esitetyt oikeusohjeet näkyvät näissä tuomioissa.³² Kemppinen toteaa empiirisen tutkimuksensa perusteella, että tyypillisesti käräjäoikeudet perustelevat rangaistuksen mittaamista fraasimaisesti. Fraasimainen perustelu oli yleisempää tilanteissa, joissa rangaistukseksi määrättiin sakkoa tai lyhyt vankeusrangaistus. Toisaalta silloin, kun kyseessä oli vakavampi rikosnimike, käräjäoikeudet tukeutuivat enemmän oikeuslähteisiin harkitessaan rangaistuksen määrää. Huomionarvoisena Kemppinen pitää myös sitä, että sakkorangaistusten ja lyhyiden vankeusrangaistusten kohdalla rangaistusten perusteleminen vaihteli suuresti. Tämän onkin arveluttavaa yhdenvertaisuusperiaatteen näkökulmasta. Pääasiallisesti kuitenkin tutkimuksen mukaan voidaan todeta, että tuomarit pitivät rangaistuksen perustelemista tärkeänä.³³

Rangaistuksen määräämisen perustelemista on käsitellyt myös Marjatta Kaskenmäki vuonna 2005 artikkelissaan *Rangaistuksen määräämisen perusteleminen*. Myös Kaskenmäen artikkeli painottuu rangaistuksen määräämisen perustelemiseen tuomioistuinkäytännössä. Kaskenmäki esittää, että rangaistukset tulee aina perustella tuomiossa, mutta perusteleminen riippuu tapauskohtaisista olosuhteista. Jos esimerkiksi kyseessä on vähäinen rikos, jonka rangaistuskäytäntö on vakiintunut ja tekijä on tunnustanut teon, ei perusteluiden tarvitse olla yhtä kattavat kuin ”epäselvemässä”

---

³¹ Lappi-Seppälä 1987, s. 96–97.

³² Kemppinen 2021, s. 259.

³³ Kemppinen 2021, s. 292–293.

tilanteessa. Normaalirangaistuksesta poikkeaminen tulee aina perustella, ja mitä kauemmas normaalirangaistuksesta poiketaan, sitä kattavammin rangaistus tulee perustella.³⁴

Pohjoismaisesta kirjallisuudesta rangaistuksen määräämisen perustelua on tutkinut muun muassa Borgeke ja Forsgren (2021). Teoksessaan *Att bestämma påföljd för brott* he käsittelevät kattavasti rangaistusseuraamuksia esitellen ensin ruotsalaisen rangaistusjärjestelmän pääasiallisen rakenteen ja vaihtoehtoiset seuraamukset rikokselle. Borgeke ja Forsgren esittelevät myös muun muassa seuraamusjärjestelmän mahdolliset rangaistusasteikot ja säännöt liittyen rangaistuslajin valintaan.³⁵ Artikkelissaan *Hur säkerställer vi en enhetlig påföljdsbestämning?* Borgeke käsittelee muun muassa legaliteettiperiaatetta rangaistuksen määräämisen kannalta pitäen silmällä erityisesti vaatimuksen siitä, että rangaistusjärjestelmän tulee olla yhtenäinen. Borgeken mukaan Ruotsin tuomioistuimet tuomitsevat melko yhtenäisesti, mutta yhtenäisyyteen voisi edelleen kiinnittää enemmän huomiota. Borgeke alleviivaa korkeimman oikeuden vastuuta yhtenäisen oikeuskäytännön luomisessa sekä näkee teknologisen kehityksen mahdollisuutena rangaistusten yhtenäistämiseen.³⁶

Edellä mainitut teokset keskittyvät rangaistuksen määräämisen perustelemiseen esimerkiksi tuomioistuimen ratkaisutekstissä. Sen sijaan rangaistusasteikkoa itsessään on käsitelty muun muassa Jussi Matikkalan rikosoikeudellista seuraamusjärjestelmää koskevassa oppikirjatyyppisessä teoksessa, jota on uudistettu viimeksi vuonna 2021. Teoksesta löytyy muun muassa rangaistuksen määräämistä käsittelevä luku, jonka alla on kohta koskien rangaistusasteikkoja. Matikkala toteaa, että rangaistusasteikon tulee olla riittävän laaja kattaen rangaistusarvoltaan erilaiset rikokset. Rangaistusasteikon tärkein tehtävä on Matikkalan mukaan ilmentää rikoksen ylintä ja alinta rangaistusarvoa ja näin ollen luoda raamit rangaistuksen määräämiselle oikeuskäytännössä. Rangaistusasteikolla on myös käytännöllistä arvoa esimerkiksi syyteoikeuden vanhentumisaikojen kannalta.³⁷ Matikkala toteaa myös, että vaikka rangaistusasteikon tulee olla riittävän laaja erilaisten

---

³⁴ Kaskenmäki 2005, s. 348–349. Normaalirangaistusajattelusta myös esim. Ojala 2014, s. 141.

³⁵ Borgeke – Forsgren 2021, s. 5–17.

³⁶ Borgeke 2010, s. 402. Borgeken lisäksi muun muassa Ulväng, Jareborg ja Zila ovat tutkineet rangaistuksen määräämistä pohjoismaisessa kirjallisuudessa. Kempainen 2021, s. 3.

³⁷ Esimerkkinä voidaan pitää esimerkiksi säännöstä siitä, että rikos ei vanhene, mikäli rikoksesta on säädetty ankarimmaksi rangaistukseksi elinkautinen vankeus. Toisaalta myös rangaistusasteikon minimillä on käytännöllistä arvoa, sillä esimerkiksi rikoksesta epäillylle on järjestettävä hänen pyynnöstään puolustaja, mikäli häntä epäillään rikoksesta, josta voi lievimmilläänkin saada neljän kuukauden vankeusrangaistuksen.

rikosten kattamiseksi, ei se kuitenkaan voi olla liian laaja, jotta rangaistusasteikko ilmentää rikostyyppien moitittavuuseroja sekä ohjaa oikeuskäytäntöä.³⁸

Edellä esittelin relevanttia kotimaista tutkimusta sekä aiempaa tutkimusta myös Ruotsista. Kotimainen tutkimus on keskittynyt pääasiassa rangaistuksen perustelemiseen tuomioistuimessa. Rangaistusasteikon määrittämistä käsittelevä tutkimus sen sijaan on jäänyt huomattavasti vähemmälle huomiolle. Rangaistusasteikkoa on käsitelty oppikirjateostyyppisesti, mutta varsinaista empiiristä tutkimusta ei ole. Siksi tavoitteenani onkin tuottaa uutta tutkimustietoa rangaistuksen perustelemisesta kohdistuen tarkastelun nimenomaan hallituksen esityksiin ja rangaistusasteikon määräämiseen siellä. Seuraavaksi avaan muutaman rikosoikeuden peruskäsitteen ennen tutkimukseni varsinaisen viitekehyksen tarkastelua.

2.4 Rikos ja rangaistus sekä kriminalisointiperiaatteet

Tyypillisesti oikeustieteessä rikos on määritelty legaalisen määritelmän kautta. Legaalilla rikoskäsitteellä tarkoitetaan rikoksen juridista puolta: rikos on laissa rangaistavaksi säädetty teko.³⁹ Rikollinen on tällöin henkilö, joka syyllistyy voimassa olevan oikeuden mukaan rangaistavaan tekoon.⁴⁰ Tämä määritelmä ei kuitenkaan anna kattavaa vastausta rikoksen määritelmään, vaan ainoastaan siihen, mikä on kullakin hetkellä voimassa olevan oikeusjärjestelmän mukaan kiellettyä toimintaa. Tällä määritelmällä emme pysty ottamaan kantaa esimerkiksi eri valtioiden käsitykseen rikoksesta ja rikollisuudesta, sillä sama teko saattaa jossain valtiossa olla sallittua ja toisessa valtiossa kiellettyä. Suomen rikoslaissa säädetty pahoinpitely voi sisältää erilaisia tekotyyppisiä kuin esimerkiksi Ruotsin tai Yhdysvaltain vallalla oleva oikeusjärjestys.⁴¹ Legaalisen määritelmän ongelmakohtien vuoksi muun muassa Anttila ja Törnudd⁴² ovat pyrkineet määrittämään rikokselle sosiologisen määritelmän, ja tähän tukeutuvat myös Laitinen ja Aromaa⁴³. Rikoksen sosiologisella määritelmällä tarkoitetaan tekoa, jota kansalaismielipiteen mukaan pidetään tuomittavana riippumatta siitä, onko se voimassa olevan oikeuden mukaan rangaistavaa.⁴⁴

---

³⁸ Matikkala 2021, s. 207–211.

³⁹ Lappi-Seppälä 2006, s. 2.

⁴⁰ Laitinen – Aromaa 2005, s. 12

⁴¹ Lappi-Seppälä 2006, s. 2.

⁴² Anttila – Törnudd 1983, s. 16–18.

⁴³ Laitinen – Aromaa 2005, s. 15–17.

⁴⁴ Laitinen – Aromaa 2005, s. 14.

Siinä missä rikoksen, ei myöskään rangaistuksen määritelmä välttämättä ole yksiselitteinen. Tolvanen ja Tapani (2016) ovat määritelleet rangaistuksen seuraavasti: Rangaistuksella tarkoitetaan lähtökohtaisesti *oikeudellista seuraamusta, jonka viranomainen määrää lain perusteella tekijälle, joka on rikkonut lakia*. Näin ollen rangaistuksen on sisällettävä aina tekijään kohdistuva moite. Rangaistukseen liitetään myös kielteinen kokemus tai kärsimyksen aiheuttaminen. Rangaistuksella tyypillisesti pyritään viestimään rikoksen tekijälle sekä yhteiskunnalle yleisesti, että rikosentekijän menettely on ollut paheksuttavaa.⁴⁵

Tapanin ja Tolvasen mukaan rangaistuksia voidaan ryhmitellä neljällä eri tavalla. Ensinnäkin rangaistuksia voidaan kuvata sillä oikeudellisesti suojattavan arvon, eli *oikeushyvän* mukaisesti. Oikeushyvä voi olla esimerkiksi henkilökohtainen koskemattomuus tai varallisuus. Toinen ryhmittely kohdistuu rangaistuksen täytäntöönpanoon. Rangaistus voidaan toteuttaa esimerkiksi laitospuolisesti vankilassa, kun taas yhdyskuntaseuraamuksesta esimerkkinä on yhdyskuntapalvelu. Kolmannella perusteella voidaan ryhmitellä rangaistukset niiden kohdistamisen perusteella. Niin sanotut yleiset rangaistukset kohdistetaan kenelle tahansa, joka on rikoslain alainen ja tekee rikoslaisissa rikokseksi määritellyn teon. Erityiset rangaistukset voidaan tuomita taas ainoastaan tietyille ryhmille – esimerkiksi viraltapano virkamiehelle. Neljäs ryhmä käsittää rangaistuksen käyttötavat. Päärangaistuksella tarkoitetaan rangaistusta, joka on ainoa seuraamus tehdystä teosta. Lisärangaistus sen sijaan voidaan tuomita ainoastaan toisen rangaistuksen lisänä.⁴⁶

Tutkimukseni teoreettinen viitekehys perustuu rangaistusteorioihin, joista tarkastelen tarkemmin sovitusteorioita, preventioteorioita ja ekspressiivisiä teorioita. Tutkimukseni eräänä tavoitteena on selvittää, kuinka nämä rangaistusteoriat on otettu huomioon hallituksen esityksissä ilmenevissä perusteludiskursseissa. Ennen rangaistusteorioiden tarkasteluun siirtymistä käyn kuitenkin ensin läpi kriminalisointiperiaatteet, sillä rangaistusasteikkoa ei voi määrittää, ennen kuin on päätetty säätää jokin teko rikokseksi. Tyypillisesti rikosoikeudellisen järjestelmän oikeutusta voidaankin lähestyä sekä rangaistusteorioiden että kriminalisointiperiaatteiden näkökulmasta.⁴⁷ Melander on artikkelissaan *Rikosoikeus vuonna 2010 – kriminalisointiteoria ja rikosoikeuden nykytila* määritellyt kriminalisointiteoriat reunaehdoiksi, jotka tulee ottaa huomioon, jotta jonkin teon kriminalisointi

---

⁴⁵ Tapani – Tolvanen 2016, s. 8–9. Rangaistuksen erottaakin esimerkiksi seuraamuksesta sen negatiivinen merkitys kärsimyksen tai muun kielteisen kokemuksen aiheuttajana.

⁴⁶ Tapani – Tolvanen 2016, s. 9–11.

⁴⁷ Melander 2016, s. 19.

olisi niin sisällöllisesti kuin muodollisestikin oikeutettua ja hyväksyttävää.⁴⁸ Periaatteita voidaan tunnistaa useita, eivätkä oikeustieteilijät ole täysin yksimielisiä siitä, mitkä kaikki periaatteet määritellään kriminalisointiperiaateiksi.⁴⁹ Muun muassa Melander on luonnehtinut kriminalisointiperiaatteita kattavasti, ja seuraavaksi esittelenkin hänen tulkintansa kriminalisointiperiaateista ja niiden keskeisestä sanomasta.

Oikeushyvien suojelun periaatteen mukaan rikosoikeutta tulee käyttää vasta silloin, kun voidaan olettaa, että rikosoikeudellisella sääntelyllä suojataan jotakin oikeushyvää.⁵⁰ Periaate sisältää ajatuksen hyväksyttävyyksivaatimuksesta, jonka mukaan kriminalisointisäännöksiä ei voi säätää, ellei niiden taustalla ole painava yhteiskunnallinen tarve.⁵¹ *Hyöty-haitta-vertailun periaatteella* tarkoitetaan, että rangaistuksilla on saavutettava enemmän hyötyä kuin haittaa. Kolmas vakiintunut periaate on *ultima ratio -periaate*, jonka mukaan rikosoikeudellisia keinoja saadaan käyttää vasta viimeisenä vaihtoehtona.⁵² Melander rinnastaa ultima ratio -periaatteeseen sekä hyöty-haitta-periaatteeseen myös *suhteellisuusvaatimuksen*.⁵³

Näiden kolmen oikeuskirjallisuudessa vakiintuneen kriminalisointiperiaatteen lisäksi Melander on nostanut esiin kriminalisointiperiaatteena useita muita periaatteita, jotka liittyvät olennaisesti perusoikeuksien rajoitusedellytyksiin. Ensimmäisenä hän mainitsee *legaliteettiperiaatteen*, toisin sanoen laillisuusperiaatteen.⁵⁴ Legaliteettiperiaatteen lisäksi Melander on käsitellyt kriminalisointiperiaatteena myös *lailla säätämisen vaatimusta* sekä *tarkkarajaisuus- ja*

⁴⁸ Melander 2009, s. 19–20.

⁴⁹ Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 78.

⁵⁰ Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 83.

⁵¹ Melander 2002, s. 949–950.

⁵² Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 83.

⁵³ Melander 2002, s. 953–955. Suhteellisuusvaatimuksella tarkoitetaan perustuslakivaliokunnan mukaan sitä, että perusoikeuksien rajoitusten, toisin sanoen kriminalisointisäännösten, tulee olla välttämättömiä hyväksyttävän tarkoituksen saavuttamiseksi. Ennen kriminalisoinnin säätämistä tulee olla varma siitä, että tavoitetta ei ole saavutettavissa keinolla, jolla puututaan perusoikeuksiin vähemmän. Perusoikeuden rajoitus ei myöskään saa mennä perusteltua pidemmälle. Tässä arvioinnissa tulee ottaa huomioon kriminalisointisäännöksen taustalla oleva yhteiskunnallinen intressi ja sen painavuus, ja se tulee olla suhteutettuna siihen oikeushyvään, jota rajoitetaan. PeVM 25/1994, s. 5.

⁵⁴ Legaliteettiperiaatteen voidaan katsoa koostuvan neljästä eri osasta. Ensimmäinen osa on taannehtivuuskielto, jonka mukaan tekoa ei voida säätää jälkikäteen rangaistavaksi. Taannehtivuuskieltoon liittyvän lievemmän lain periaatteen mukaan tuomioistuimen tulee soveltaa sitä lakia, joka johtaa lievimpään tulokseen rikoksesta epäillyn kannalta. Seuraava esiteltävä legaliteettiperiaatteen osa on praeter legem -kielto, jonka mukaisesti tuomari ei saa tuomitessaan mennä lain ulkopuolelle. Analogiakiellon mukaan rikosoikeudessa voidaan turvautua analogiaan ainoastaan syytetyn eduksi. Neljäs osa on epätäsmällisyyskielto, jonka mukaisesti rikoslaisissa olevien säännösten on oltava riittävän täsmällisiä. Melander 2002, s. 939–940.

täsmällisyysvaatimusta. Ensin mainitun periaatteen mukaan kriminalisointia koskevaa toimivaltaa ei voida delegoida lakia alempana olevalle säädösten tasolle, esimerkiksi asetukselle. Toiseksi mainitun periaatteen mukaan laista tulee selvitä kriminalisoinnin täsmällinen ja tarkkarajainen sisältö.⁵⁵ Seuraavina periaatteina Melander nostaa esiin *ihmisarvon loukkaamattomuuden periaatteen*, *oikeusturvavaatimuksen* sekä *vaatimuksen noudattaa ihmisoikeusvelvoitteita*. Ihmisarvon loukkaamattomuuden periaate käsittää muun muassa ajatuksen sitä, että jokaista kansalaista on kohdeltava samalla tavoin, eikä kriminalisoinneilla voi puuttua liian pitkälle yksilön vapauspiiriin. Toisaalta periaatteen mukaan rikoksesta epäillyltä tulee edellyttää vähintään tuottamusta. ”Vahingossa” ei siis lähtökohtaisesti voi syyllistyä rikokseen. Oikeusturvavaatimus liittyy olennaisesti esimerkiksi oikeuteen hakea muutosta sekä oikeuteen saada perusteltu päätös asiassa, ja tästä syystä Melander on nostanut sen erääksi kriminalisointiperiaatteeksi. Rangaistussäännös ei myöskään voi olla ristiriitainen Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa.⁵⁶

Rangaistusteorioiden saattavat yleiskielessä sekoittua kriminalisointiteorioiden kanssa. Ero näiden kahden välillä on kuitenkin melko yksinkertainen. Rangaistusteorioiden tarkastelun kohteena on nimensä mukaisesti rangaistus, eli rikollisesta teosta tuomittava seuraamus. Kriminalisointiteorioiden taas tarkastelevat teon rangaistavaksi säätämistä itsessään. Seuraavassa luvussa 2.5 esittelen kirjallisuudessa esiintyvät rangaistusteorioiden keskittyen erityisesti sovitusteorioihin, preventioteorioihin sekä ekspressiivisiin teorioihin, jotka muodostavat tutkimukseni teoreettisen viitekehyksen.

2.5 Rangaistusteorioiden

2.5.1 Mitä rangaistusteorioiden ovat?

Rangaistusteorioiden tarkoitetaan vakiintuneesti hypoteesia siitä, miksi yhteiskunnassa turvaudutaan rikoksentehtäjän rankaisemiseen.⁵⁷ Teorioita tarvitaan ensisijaisesti, koska ne muodostavat rikosoikeusjärjestelmän perustan. Niillä itsessään on neljä tavoitetta. Ensinnäkin rangaistusteorioiden osoittavat ja täsmentävät edellytykset, joilla rikosoikeutta voidaan hyväksyttävästi käyttää. Tätä kutsutaan rangaistusteorioiden *kontrolloivaksi* funktioksi. Rangaistusteorioilla on myös *justifioiva* funktio, jonka mukaan rangaistusteoria oikeuttaa rangaistuksen tilanteessa, jossa edellytykset

⁵⁵ Melander 2002, s. 940–941.

⁵⁶ Melander 2002, s. 943–945.

⁵⁷ Ks. esim. Tolvanen 2009, s. 359. Lappi-Seppälä määrittelee rangaistusteorian teoriaksi, joka vastaa kysymyksiin siitä, mitä ovat rangaistuksen tarkoitus, oikeutus ja tehtävät. Ks. Lappi-Seppälä 1987, s. 125.

rankaisemiselle täyttyvät. Kolmas rangaistusteorioiden funktio on *systematisoiva ja ratkaiseva* funktio – ne sanansa mukaisesti ottavat kantaa periaatteisiin, jotka ohjaavat rikosoikeuden ja erityisesti rangaistuksen käyttöä. Viimeisenä mainitaan teorioilla olevan myös *sisällöllinen* tehtävä, jolloin rangaistusteoriat itsessään toteuttavat materiaalista oikeudenmukaisuutta.⁵⁸ Kirjallisuudessa rangaistusteoriat on yleensä jaettu karkeasti retribuutio- eli sovitusteoriaan sekä preventioteoriaan.⁵⁹ Rangaistusteorioita voidaan kuitenkin erottaa tutkijasta riippuen useampia. Kuten tässä alaluvussa selvennän, tutkijat eivät ole löytäneet yhtenäistä linjaa siitä, miten rangaistusteorioita tulee luokitella, saati siitä, mitkä teoriat voidaan lukea itsenäisiksi rangaistusteorioiksi.⁶⁰

Thom Brooks on teoksessaan *Punishment* luokitellut rangaistusteoriat yhtäältä yleisiin rangaistusteorioihin (*general theories*) ja hybriditeorioihin (*hybrid theories*). Yleisiä rangaistusteorioita hän on maininnut olevan sovitusteoria (*retributivism*), pelotevaikutus (*deterrence*), kuntoutus (*rehabilitation*) sekä restoratiivinen teoria (*restorative theory*). Toisen luokan mukaisia hybriditeorioita ovat yhdistelmäteoria (*the mixed theory*), ekspressiivinen teoria (*expressivism and communication*), sekä kommunikatiivinen teoria (*unified theory*).⁶¹

Useimmiten kirjallisuudessa rangaistusteorioista ei kuitenkaan ole tunnistettu tällaisia yläluokkia (yleiset rangaistusteoriat ja hybriditeoriat), vaan luokittelu perustuu jakoon sovitusteorioihin ja preventioteorioihin. Sekä sovitusteorioiden että preventioteorioiden alle lukeutuvat teoriat vaihtelevat hieman tutkijasta riippuen. Sovitusteorioiden alta on tunnistettu positiivinen, negatiivinen sekä tavoitteellinen sovitusteoria. Preventioteoriat toimivat tässä luokittelussa taas yläkäsitteenä erityis- ja yleispreventioteorioille. Yleispreventio voidaan taas jakaa rangaistuksen pelotevaikutukseen sekä yleiseen moraalialuovaan vaikutukseen.⁶² Tällaisen kahtiajaon rinnalle on saatettu tutkijasta riippuen nostaa jokin muu rangaistusteoria tai ryhmä rangaistusteorioita omaksi luokakseen.

---

⁵⁸ Melander 2009, s. 13.

⁵⁹ Ks. esim. Tolvanen 2009, s. 359 ja Matikkala 2021, s. 5.

⁶⁰ Kokoamani katsaus eri tutkijoiden näkemyksistä ei ole kattava, vaan olen valinnut erityyppisiä tapoja hahmottaa rangaistusteorioita.

⁶¹ Brooks 2021, s. 11. Tässä tutkimuksessani esiintyvät rangaistusteorioiden suomennokset ovat pääosin vapaita suomennoksia.

⁶² Tämä luokittelu on hyväksytty laajalti esimerkiksi kotimaisessa kirjallisuudessa, ks. esimerkiksi Melander 2016, s. 28–31. Common law -valtioissa preventioteorioiden sijaan puhutaan usein vain pelotevaikutuksesta. Ks. esim. Kenworthy 2016, s. 359.

Oikeuskirjallisuudessa yhdistelmäteoriat (*mixed theories*) ovat eräs vaihtoehtoinen, kolmas rangaistusteorialuokka sovitusteorioiden ja preventioteorioiden rinnalle. Yhdistelmäteoriat ovat tutkijoiden mukaan muotoutuneet kahdesta valtateoriasta kolmanneksi haaraksi. Tällaista luokitusta on kirjallisuudessa tukenut muun muassa Whitley Kaufman.⁶³ Yhdistelmäteorioiden taustalla on ajatus siitä, että preventioteoriat ja sovitusteoriat täydentävät toisiaan täydellisesti. Siinä missä preventioteoriat antavat syyn rankaisemiselle, sovitusteoriat rajaavat rankaisemisen ainoastaan rikoksentekijään ja suhteellisesti oikeudenmukaiseen määrään. Käytännössä siis koko rangaistusjärjestelmä ja se, miksi ylipäänsä rankaisemme, saavat oikeutuksensa rangaistuksen ennaltaehkäisevästä vaikutuksesta, ja sovitusteoriat rajaavat tämän rangaistuksen vain siihen, joka sen ansaitsee. Kaufman on kuitenkin todennut, ettei yhdistelmäteoriakaan ole pystynyt tarjoamaan täysin kattavaa vastausta rangaistuksen oikeutukseen.⁶⁴

Eräiden tutkijoiden mukaan kolmas rangaistusteorialuokka on restoratiiviset teoriat (*restorative theories*). Näin on todennut muun muassa Christopher Bennett, jonka mukaan kumpikaan valtateorioista (sovitus- ja preventioteoriat) ei pysty antamaan hyväksyttävää syytä rangaistusjärjestelmän käyttöön. Niiden sijaan paremman vastauksen antaa Bennett'in mukaan restoratiivinen teoria, jonka keskiössä on rikoksen uhrin tarpeet ja se, että rikoksen tekijän tulee korvata tekonsa rikoksen uhrille. Restoratiivisen teorian mukaan rangaistusjärjestelmän tulee keskittyä enemmän siihen, että rikoksentekijä pystyy jälleen tulemaan osaksi yhteiskuntaa.⁶⁵ Myös Stanley E. Grupp on käsitellyt kuntoutusta rangaistusteorian omassa teoksessaan *Theories of Punishment*. Grupp'in mukaan kahden valtateorian (sovitus- ja preventioteoriat) voidaan tunnistaa omaksi teoriakseen kuntoutus (*rehabilitation*) sekä integratiiviset teoriat (*integrative theories*).⁶⁶ Grupp'in mukaan kuntoutuksen tarkoitus on yksilön saattaminen yhteiskuntakelpoiseksi. Integratiivisten teorioiden taustalla on taas ajatus siitä, että rangaistusteorialla voi olla useampi funktio, jotka yhdistämällä saavutetaan oikeutus rangaistukselle.⁶⁷

Toisaalta on myös tutkijoita, jotka ovat päätyneet hylkäämään valtateoriat jokseenkin kokonaan ja esittelemään uuden teorian vaihtoehtoiseksi rangaistusteoriaksi. Esimerkiksi Anthony Duff on

---

⁶³ Kaufman 2013, s. 1–2. Kaufman on esitellyt kolmen rangaistusteorialuokan lisäksi vielä abolitionismin, jonka mukaan rangaistusseuraamusjärjestelmää ei tulisi lainkaan käyttää.

⁶⁴ Kaufman 2013, s. 73–74.

⁶⁵ Bennett 2009, s. 20–21.

⁶⁶ Grupp 1971, s. 5.

⁶⁷ Grupp 1971, s. 8–9.

teoksessaan ensin esiteltyt vallalla olevat rangaistusteorioiden ja toisaalta sen, miksi kumpikaan valtateorioista (sovitusteorioiden, preventioteorioiden) tai myöskään abolitionismi eivät pysty antamaan kattavaa vastausta rangaistuksen käytön oikeutukselle. Vastauksena valtateorioiden haasteelle hän on esiteltyt kommunikatiivisen teorian (*the unified theory*).⁶⁸ Duff'in kommunikatiivisen teorian mukaan rangaistuksen tulee kommunikoida rikoksentekijälle, että tekijä ansaitsee rangaistuksen rikoksestaan, ja tämän kommunikatiivisen prosessin jälkeen saada rikoksentekijä katumaan rikostaan ja lopulta sovittamaan rikoksensa uhriin nähden.⁶⁹

Bilz Kenworthy on tunnistanut niin sanottuna kolmantena linjana ekspressiivisen teorian, jonka ydinsanoma on se, että rangaistuksella välitetään viesti niin uhrille, rikoksentekijöille ja kolmansille osapuolille.⁷⁰ Kenworthy'n mukaan ekspressiivinen teoria jakautuu niin ikään pienempiin linjoihin, ja hän on pitänyt muun muassa edellä mainittua Duff'in kommunikatiivista teoriaa osana ekspressiivistä teoriaa.⁷¹ Duff on erottanut oman kommunikatiivisen teorian ekspressiivisestä teoriasta, sillä ekspressiivisissä teorioissa painotetaan sitä, että esimerkiksi lainsäätäjät viestii kansalaisille teon moitittavuudesta. Kansalainen nähdään ekspressiivisen teorian mukaan passiivisena objektina, joka ainoastaan vastaanottaa viestin. Sen sijaan kommunikaatio vaatii myös viestin vastaanottajalta aktiivista toimintaa.⁷²

Myös kotimaisessa tutkimuskirjallisuudessa tutkijoiden näkemykset rangaistusteorioiden kirjosta ja painoarvosta vaihtelevat. Muun muassa Melander ja Tolvanen ovat jakaneet Kenworthy'n ja Duff'in ajatuksen kommunikatiivisesta tai ekspressiivisestä rangaistusteoriasta niin sanottuna kolmantena vaihtoehtona sovitusteorialle ja preventioteorialle. Melander on todennut, että kahden valtateorian lisäksi rangaistusteorian voidaan katsoa olevan myös niin sanottu kolmas linja, joka ilmentää ekspressiivistä, kommunikatiivista rangaistusteoriaa.⁷³ Tämän lisäksi Melanderin mukaan on olemassa myös erilaisia yhdistelmäteorioita, jotka muodostuvat edellä mainittujen rangaistusteorioiden osista.⁷⁴ Tolvanen taas on omaksunut Duff'in kommunikatiivisen teorian

---

⁶⁸ Duff 2003, s. 89.

⁶⁹ Duff 2003, s. 107.

⁷⁰ Kenworthy 2016, s. 358.

⁷¹ Kenworthy 2016, s. 360.

⁷² Duff 2003, s. 79.

⁷³ Melander 2009, s. 17.

⁷⁴ Melander 2016, s. 28.

osaksi rangaistusteorioiden kirjoja todeten, että kommunikatiivinen teoria hahmottuu tavallaan sovitusteorian uutena, yhteiskuntaan paremmin soveltuvana muotona, jossa katse suunnataan menneisyyden sijaan tulevaisuuteen.⁷⁵

Kotimaisessa tutkimuksessa sekä Tolvanen että Pirjatanniemi ovat alleviivanneet rangaistuksen yleisestävää vaikutusta todeten, että rangaistuksen tulisi aina olla perusteltavissa yleisestävillä perusteilla. Mikäli rangaistuksella ei ole yleisestävää vaikutusta rikollisuuteen, se tulisi jättää kokonaan tuomitsematta. Tästä poikkeuksena Tolvanen on esittänyt kaikista vakavimmat ruumiilliseen koskemattomuuteen tai vapauteen kajoavat rikokset, joiden osalta rangaistus voitaisiin perustaa sovitusajatteluun.⁷⁶ Pirjatanniemi on lähestynyt rangaistusteorioita väitöskirjassaan erityisesti ympäristöoikeuden näkökulmasta korostaen yleisprevention, tarkemmin sanottuna moraalialla ylläpitävän vaikutuksen, näkökulmaa. Pirjatanniemi on todennut, että ihmiset useammin noudattavat lakia siksi, koska kokevat sen oikeaksi tavaksi toimia, eivätkä niinkään rangaistuksen pelosta.⁷⁷ Pirjatanniemi on lukenut preventioteorian ja sovitusteorian rinnalle rangaistusteorian myös abolitionismin.⁷⁸

Kuten tästä luvusta on havaittavissa, rangaistusteorioita ei ole pystytty luokittelemaan kovinkaan yhtäläisesti niin, että yksi luokittelu nousisi toisia merkittävämpänä. Oikeuskirjallisuudessa omaksuttu kanta on kuitenkin se, että rangaistusteorioita ovat yhtäältä sovitusteoriat sekä preventioteoriat, ja nämä kaksi esitetään usein toistensa vastavoimina. Kahden valtateorian lisäksi tutkijasta riippuen on esitetty olevan joitain muita teorioita, mutta tutkijat eivät ole päässeet yhtä mielisyyteen niiden sijoittumisesta toisiinsa nähden. Siinä missä Grupp pitää kuntoutusta omana rangaistusteorialuokkana näkee esimerkiksi Duff sen osana preventioteoriaa.

Tutkimuksessani esittelen tarkemmin sovitusteorian, preventioteorian ja ekspressiivisen teorian jättäen muut tässä luvussa mainitut analyysini ulkopuolelle. Rangaistusteorioiden jakaminen näihin kolmeen on perusteltua, sillä kahden valtateorian lisäksi on mielenkiintoista käsitellä modernimpaa, ekspressiivistä teoriaa, joka nojaa vahvasti kansalaisten ja lainsäätäjän väliseen kommunikaatioon. Tutkimusintressini on siinä, miten rankaisemista perustellaan, ja tästä syystä esimerkiksi

---

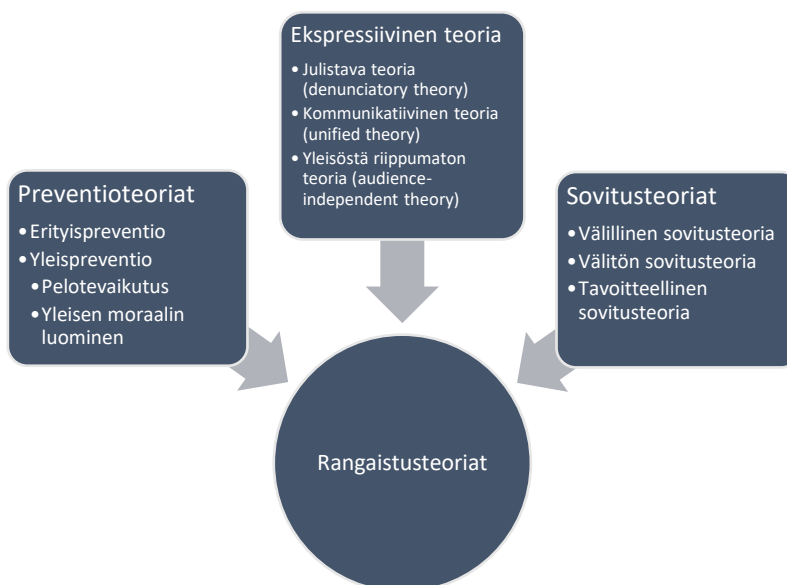
⁷⁵ Tolvanen 2009, s. 365.

⁷⁶ Tolvanen 2005, s. 112–118.

⁷⁷ Pirjatanniemi 2005, s. 228; 236.

⁷⁸ Pirjatanniemi 2005, s. 234–235. Radikaaleimmat abolitionistit ajattelevat, että rangaistusjärjestelmän käytölle ei ole missään yhteiskunnassa oikeudenmukaisia perusteita.

abolitionismin käsittely tässä yhteydessä ei ole relevanttia. Seuraava kaavio havainnollistaa tekemääni rangaistusteoriajakoa.

Kaavio 1: Tutkimukseni teoreettiseen viitekehykseen valitut rangaistusteoriat

2.5.2 Preventioteoriat

2.5.2.1 Preventioteorioiden historiaa: seurausetiikasta ja hyötyajattelusta

Preventioteorioissa, jotka jäljempänä esitetyllä tavalla jaetaan tyypillisesti yleis- ja erityispreventioon, tarkastellaan tulevaisuutta. Rankaisemisen tarkoitus ja tehtävä on ennaltaehkäistä mahdollista tulevaa rikollisuutta. Preventioteorioiden taustalla on ajatus hyöty- tai seurausetiikasta, joka oikeuttaa rankaisemisen, mikäli sillä saavutetaan hyödyllinen seuraus.⁷⁹ Seurausetiikan kannattajat joutuvatkin punnitsemaan tässä ajattelussaan sen, kuinka suurta hyötyä erilaiset toimenpiteet rikollisuuden ehkäisemiseksi aiheuttavat verrattuna siihen haittaan, joka kohdistuu mahdolliseen rikoksentekijään.⁸⁰

Hyötyajattelun esi-isinä voidaan pitää Cesare Beccariaa sekä Jeremy Benthamia. Beccaria on esittänyt teoksessaan *Dei delitti e delle pene* (suomeksi *Rikoksesta ja rangaistuksesta*) vuonna 1764, että rikoslaki tulisi muotoilla niin, että sillä olisi mahdollisimman ennaltaehkäisevä vaikutus rikoksiin. Beccarian käsitys rikosoikeudesta oli inhimillisempi kuin mihin tuona aikana oli totuttu,

⁷⁹ Matikkala 2021, s. 6.

⁸⁰ Duff 2003, s. 4.

sillä siihen asti eurooppalainen rikosoikeus oli rakennettu osin esimerkiksi Vanhan Testamentin sekä roomalaisen oikeuden varaan, mikä teki säännöksistä usein tulkinnanvaraisia ja jopa julmia.⁸¹ Beccarian ajattelun mukaan rangaistuksen pohjana tulisi olla rikoksen yhteiskunnalle tuottama haitta, eikä niinkään rikosentekijän aikomus. Beccarian ajattelusta on havaittavissa jako erityisestävyyteen ja yleisestävyyteen, sillä hän on todennut muun muassa, että rangaistuksen eräs tehtävistä on estää rikosentekijää tekemästä uutta rikosta ja toisaalta näyttää muille kansalaisille, ettei vastaavaa rikosta kannattaisi tehdä.⁸² Voidaankin todeta, että 1700-luvulla eläneellä Beccarialla on ollut hyvin moderneja, nykyrikosoikeutta vastaavia ajatuksia rangaistuksen funktioista.

Jeremy Bentham oli yksi Beccarian ihailijoista⁸³ ja eräs hänen tunnetuimmista teoksistaan on *The Rationale of Punishment (Rankaisemisen Perusteet)* 1700-luvulta. Bentham on lähestynyt rangaistuksen funktiota siitä näkökulmasta, että vaikka rankaiseminen on niin sanotusti paha teko, on se oikeutettu, sillä sen avulla estetään vielä pahempi teko. Teoksessaan Bentham on esittänyt selvästi jaon rangaistuksen yleisestävään ja erityisestävään vaikutukseen ja sen lisäksi hän on esittänyt rangaistuksen tavoitteita olevan yksilön näkökulmasta inkapasitaatio (*incapacitation*)⁸⁴, parantaminen (*rehabilitation*) sekä pelottaminen (*deterrence*).⁸⁵ Jatkuva kysymys ja keskustelunaihe onkin se, onko nykyaikainen rangaistus tehokas keino tavoittaa mitään näistä yllä olevista tavoitteista.⁸⁶

Bentham on esittänyt myös tilanteet, joissa rangaistusta ei tule suorittaa. Tällaisina tilanteina hän on maininnut ensinnäkin tilanteen, jossa rankaiseminen olisi *perusteetonta* – esimerkkinä voisi olla tilanne, jossa henkilöt ovat toiminnassa omasta suostumuksestaan eikä vahinkoa ole tapahtunut. Toisena skenaariona hän on maininnut tilanteet, joissa rankaiseminen on *tehotonta*, esimerkiksi kun rikoksen on tehnyt mieleltään sairas henkilö. Kolmannessa tapauksessa rankaiseminen ei olisi tarkoituksenmukaista, jos se on *kannattamatonta*. Mikäli rikos olisi lievä ja rangaistus sen sijaan

---

⁸¹ Kuolemanrangaistus oli tyypillinen rangaistusmuoto monista sellaisistakin rikoksista, joita nykypäivänä pidetään suhteellisen lievinä. Laine 2014, s. 229.

⁸² Laine 2014, s. 230.

⁸³ *ibid.*

⁸⁴ Inkapasitaatiolla tarkoitetaan kyvyttömäksi tekemistä. Tässä yhteydessä yksilöön kohdistuva tavoite on siis esimerkiksi eristää rikosentekijä yhteiskunnasta niin, ettei hän konkreettisesti pysty tekemään uutta rikosta. Mm. Laine 2014, s. 305–306.

⁸⁵ Laine 2014, s. 233.

⁸⁶ Duff 2003, s. 6.

kohtuuttoman suuri, voidaan rangaistusta Benthamin mukaan pitää kannattamattomana. Viimeisenä skenaariona Bentham on maininnut tilanteet, joissa rankaiseminen on *tarpeetonta*. Rankaiseminen voisi olla tarpeetonta esimerkiksi, jos tavoite voidaan saavuttaa muilla keinoilla.⁸⁷

Kotimaisessa kirjallisuudessa preventioteoriat on usein jaettu yleispreventioon sekä erityispreventioon, joita kutsutaan myös yleisestäävyydeksi ja erityisestäävyydeksi. Seuraavaksi esittelen tarkemmin preventioteorioiden jakautumista yleis- ja erityispreventioon.

2.5.2.2 Yleispreventio

Yleispreventiossa keskitytään rangaistuksen vaikutuksiin ihmisiin yleisesti, yhteiskunnallisella tasolla.⁸⁸ Ydinajatus on se, että rikoksentekijä saa rangaistuksen, joka toimii niin sanottuna esimerkkinä muille kansalaisille. Näin muut henkilöt välttävät rikoksen tekemistä.⁸⁹ Yleispreventio jaetaan pelotevaikutukseen (negatiivinen yleispreventio tai välitön yleispreventio) sekä integraatiovaikutukseen (positiivinen yleispreventio tai välillinen yleispreventio).⁹⁰

Pelotevaikutuksella eli niin sanotulla negatiivisella yleispreventiolla tarkoitetaan sitä, että potentiaalinen rikoksentekijä ei ryhdy toteuttamaan rikosta, sillä ei halua siitä seuraavaa rangaistusta.⁹¹ Voidaan sanoa, että rikoksentekijä pelkää teosta aiheutuvaa rangaistusta, ja tästä syystä pidättäytyy tekemästä tekoa.⁹² Pelotevention teoria on saanut laajempaa kannatusta angloamerikkalaisissa valtioissa, kun taas Pohjoismaissa teoriaan ei olla nojaututtu yhtä suuressa määrin. Teorian paikkaansa pitävyyttä on kritisoitu muun muassa vertailemalla rikollisuuden määrää siihen, kuinka paljon tilaisuuksia ihmisillä tosiasiallisesti on tehdä rikoksia. Tästä voi päätellä, että rikoslakia noudatetaan muustakin syystä kuin rangaistusuhan aiheuttamasta

---

⁸⁷ Laine 2014, s. 234.

⁸⁸ Matikkala 2021, s. 6.

⁸⁹ Laine 2014, s. 281.

⁹⁰ Matikkala 2021, s. 6. Muun muassa Tapio Lappi-Seppälä on kuvannut jaottelua välilliseen ja välittömään yleispreventioon. Lappi-Seppälä 1994, s. 55–77.

⁹¹ Tolvanen 2009, s. 359.

⁹² Matikkala 2021, s. 6–7.

pelotteesta.⁹³ Pelotevaikutusteoriassa ajatellaan rikoksentekijän punnitsevan rikoksen tekemisen hyötyjä ja haittoja, mistä teoria on saanut paljon kritiikkiä.⁹⁴

Pelotepreventioteoriaa suurempaa kannatusta Pohjoismaissa on saanut positiivinen, toisin sanoen välillinen yleispreventio.⁹⁵ Positiivinen yleispreventio tarkoittaa rangaistuksen yleistä, moraalialuovaa ja ylläpitävää vaikutusta. Ihmiset noudattavat lakeja, koska ovat tottuneet siihen, ja näin ollen kokevat lain noudattamisen moraalisesti oikeaksi.⁹⁶ Tämän ydinajatuksen voi purkaa eri hypoteeseihin lain noudattamisesta. Ensimmäisen hypoteesin mukaan ihmiset alkavat noudattaa lakeja sisäistäessään ne osaksi omaa toimintamalliaan. Toinen hypoteesi painottaa normien legitimitettä – mikäli rikoslainsäädäntö on tehty demokraattisessa yhteiskunnassa, koetaan normit oikeudenmukaisiksi ja alkavat noudattaa niitä helpommin. Kolmas hypoteesi toteaa, että lain noudattamisen taustalla voi olla myös auktoriteetin kunnioittaminen, jolloin ihmiset noudattavat lakia kuuliaisuudesta lakia kohtaan. Neljäs hypoteesi käsittää ajatuksen lainsäädännön tapaa luovasta vaikutuksesta. Sen mukaan ihmiset noudattavat lakia, sillä ovat tottuneet noudattamaan sitä. Nämä neljä hypoteesia sisältyvät positiivisen yleisprevention käsitteeseen ja vaikuttavat osin myös päällekkäin.⁹⁷

Myös rangaistusasteikon säätämällä on todettu olevan yleispreventiivinen vaikutus rikoksentekijään. Siinä missä korkea enimmäisrangaistus saattaa toimia pelotteena, voi tieto rangaistusasteikosta saada rikoksentekijän toteuttamaan rikoksen lievemällä tekemuodolla.⁹⁸ Toisaalta Lappi-Seppälä on todennut, että maksimirangaistuksia koskeva pelotevaikutus vähenee rangaistuskäytäntöön liittyvän tiedon lisääntymisen vuoksi. Vain harvoin rikoksista tuomitaan niiden rangaistusasteikon maksimirangaistus, jolloin mahdollinen pelotevaikutus muodostuu käytännössä median antaman kuvan pohjalta.⁹⁹

---

⁹³ Melander 2009, s. 15–16.

⁹⁴ Matikkala 2021, s. 6–7.

⁹⁵ Melander 2009, s. 16.

⁹⁶ Laine 2014, s. 282.

⁹⁷ Melander 2009, s. 16. Myös Melander 2016, s. 31.

⁹⁸ Lappi-Seppälä 1987, s. 92.

⁹⁹ Lappi-Seppälä 1987, s. 93.

2.5.2.3 Erityispreventio

Rangaistuksen erityisestävällä eli erityispreventiivisellä vaikutuksella viitataan vakiintuneesti siihen vaikutukseen, joka rangaistuksella on rikoksentekijään. Siinä missä yleisestävyyden ajatellaan koskevan kaikkia kansalaisia, erityisestävyydessä tarkastelu on yksilötasolla. Oikeuskirjallisuudessa on tehty jako kolmeen eri tavoitteeseen, jotka erityispreventioteorian mukaan rangaistuksella on. Nämä kolme tavoitetta ovat *inkapasitaatio*, *parantaminen* sekä *pelottaminen*.¹⁰⁰

Inkapasitaatiolla tarkoitetaan kyvyttömäksi ja vaarattomaksi tekemistä. Käytännössä inkapasitaation avulla siis rikoksen tekijää estetään uusimasta rikostaan usein fyysisillä tai materiaalisilla keinoilla.¹⁰¹ Parantamisella tarkoitetaan yksilöön vaikuttamista niin, ettei hän halua tehdä enää rikoksia. Pelottamisella tarkoitetaan yksilöön vaikuttamista niin, ettei hän uskalla tehdä enää rikoksia.¹⁰²

2.5.3 Retribuutio- eli sovitusteoriat

Edellisessä aluvussa esittelin preventioteoriat, jotka ovat kuitenkin saaneet usein kritiikkiä sovitusteorioiden kannattajilta. Mikäli rangaistuksen oikeutusta lähestyttäisiin ainoastaan hyötyajattelun kautta, kohdattaisiin nopeasti hyötyajatteluun liittyvä ydinongelma: jos tavoite, esimerkiksi rikollisuuden väheneminen, saavutetaan, onko sillä väliä, onko rankaisun kohde ansainnut rangaistuksen? Hyötyajattelun perusta on siinä, että rankaiseminen on oikeutettua, jos sillä saavutetaan hyötyä yhteiskunnalle. Voidaankin kysyä, voisiko tällä perusteella syytöntä rankaista oikeutetusti, jos siitä huolimatta yhteiskunnallinen pelotevaikutus toteutuu.¹⁰³

Sovitusteorioiden kannattajat esittävät filosofisen tilanteen selventääkseen sitä, miksi rikollista heidän mielestään tulee rangaista. Kuvitteellisessa yhteiskunnassa on vain kaksi kansalaista, A ja B. A surmaa B:n. Tässä tilanteessa preventioteorioiden kannattajat eivät tyypillisesti pysty selittämään, miksi A:ta tulisi rangaista – yhteiskunnassahan ei enää ole lainkaan kansalaisia, joihin ensinnäkään kohdistaa pelotevaikutusta tai joita suojella A:n uusintarikollisuudelta. Myöskään esimerkiksi

---

¹⁰⁰ Laine 2014, s. 233.

¹⁰¹ Laine 2014, s. 305–306. Inkapasitaation ajatellaan usein olevan tarpeen erityisesti silloin, kun rikoksentekijällä olisi tosiasiallisesti motiivi uusien rikoksensa. Tässä yhteydessä esiin nostetaan usein kuolemanrangaistukset sekä hyvin pitkät vankeusrangaistukset malliesimerkkeinä inkapasitaation esiintymisestä – rikoksen tekijä ei voi uusien rikostaan ulkomaailmassa, mikäli hänet on tuomittu vankeusrangaistukseen.

¹⁰² Laine 2014, s. 233.

¹⁰³ *ibid.*

kuntoutusteorian tai kommunikatiivisen teorian kannattajat eivät pysty antamaan suoraa vastausta tähän. Siitä huolimatta yleisesti ajattelempa, että A:n toiminta on väärin, ja häntä tulee siksi rangaista.¹⁰⁴

Retribuutio -sana on alun perin latinasta, ja sillä tarkoitetaan takaisin antamista tai maksamista. Sovitusteorioiden tausta meneekin kauas historiaan – Hammurabin lain mukaan *silmä silmästä, hammas hampaasta*.¹⁰⁵ Kyseinen tunnettu lausahdus saattaa kuulostaa nykyihmisen korvaan raa’alta, ja viitaten Hammurabin lakiin sovitusteorioita onkin joskus luonnehdittu kostoajattelun kautta. Sovitusteorioiden suoraa linkittämistä kostoajatteluun on kuitenkin kritisoinut muun muassa Brooks vuonna 2021. Brooksian mukaan Hammurabin laki oikeastaan sisältää rangaistuksen lisäksi myös rajoituksen rangaistukseen aikana, jona rikoksen uhri päätti rangaistuksen suuruudesta: *ei enempiä kuin hammas hampaasta, korkeintaan silmä silmästä*. Kun tätä ohjetta noudatettiin, ei uhri pystynyt määrittämään oikeuksiensa rikkojalle kohtuuttoman suurta rangaistusta, vaan rangaistus pysyi oikeudenmukaisen suuruisena.¹⁰⁶ Retributivismin kantavana ajatuksena on se, että rangaistuksen ja rikoksen tulee olla oikeudenmukaisessa suhteessa toisiinsa.¹⁰⁷

Sovitusteoriaa on kannattanut historiassa muun muassa J. D. Mabbot artikkelissaan vuonna 1935. Mabbot on esittänyt ajatuksen siitä, että hyötyajattelu hylkää oikeudenmukaisuusajattelun täysin keskittyen ainoastaan yhteiskunnalle saavutettavaan hyötyyn. Mikäli rangaistus ei olisi julkinen, yhteiskunta ei saisi tietää siitä, eikä näin ollen rangaistuksella olisi yleisestävää vaikutusta. Erityisestävyyys taas aiheutuu rangaistukseen liittyvien toimenpiteiden – esimerkiksi vankilaan sulkemisen – ansiosta, eikä rangaistuksella itsessään ole erityisestävää vaikutusta. Esittäen nämä skenaarit Mabbot kysyy, onko rangaistuksella siis tosiasiallista oikeutusta, mikäli sen ainoaksi tehtäväksi harkitaan rikollisuuden estäminen.¹⁰⁸

Lappi-Seppälä lähestyy retributivistista rangaistusteoriaa siitä lähtökohdasta, että yhteiskunnan jäsenenä olemme valinneet noudattaa yhteisiä sääntöjä, toisin sanoen pidättäytyä tekemästä rikoksia.

---

¹⁰⁴ Gillan Jr, 1994, s. 15.

¹⁰⁵ Laine 2014, s. 225. Hammurabin lain aikaan ei tarvinnut luopua silmästä, mikäli uhrina oli orja. Tällöin riitti pelkkä sakkojen maksu.

¹⁰⁶ Brooks 2021, s. 19. Kostoajattelun ytimessä on yksilön halu aiheuttaa esimerkiksi kärsimystä toiselle henkilölle. Retribuutioteorian mukaan rangaistus on ennalta rajattu seuraus yhteiskunnan sääntöjen rikkomisesta. Ks. myös Escamillo-Castillo 2010, s. 461.

¹⁰⁷ Laine 2014, s. 225. Brooks 2021, s. 22.

¹⁰⁸ Laine 2014, s. 225–226.

Pidättäytymällä rikosten tekemisestä potentiaalinen rikoksentekijä saa nauttia yhteiskunnassa olemisesta saatavista eduista. Mikäli yksilö toimii tämän sitoumuksensa vastaisesti, tulee hänen ”maksaa velkansa yhteiskunnalle” suorittamalla hänelle määrätty rangaistus. Rangaistus on tässä tapauksessa siis väline oikeudenmukaisen yhteiskunnan säilymiselle – mikäli yhteisiä pelisääntöjä rikottaisiin ilman, että siitä syntyisi seuraamuksia, ei se olisi oikeudenmukaista etujen ja rasitusten jakautumista. Lappi-Seppälä luonnehtiikin rangaistusta eräänlaisena *reilun pelin siirtona*.¹⁰⁹

Sovitusteoriat on jaettu kirjallisuudessa positiiviseen, negatiiviseen ja tavoitteelliseen sovitusteoriaan. Positiivisen retributivismin mukaan henkilöä, joka on todettu syylliseksi rikokseen, tulee *aina* rangaista.¹¹⁰ Tämä suuntaus edustaa niin sanottua *aitoa sovitusteoriaa*, jossa sovitus on itseisarvoinen rangaistuksen perustelu.¹¹¹ Ajatus positiivisesta retributivismista on kuitenkin suurimmaksi osaksi hylätty toisen maailmansodan jälkeen.¹¹² Negatiivinen retributivismi sen sijaan on säilynyt sen jälkeenkkin. Tämän ajatuksen mukaan *ainoastaan* syyllistä tulee rangaista.¹¹³ Positiivisesta retributivismista eroten negatiivisten sovitusteorioiden kannattajat ajattelevat, että olisi epäoikeudenmukaista jättää syyllinen tuomitsematta.¹¹⁴ Positiivisen ja negatiivisen retributivismin lisäksi voidaan erottaa vielä kolmas ryhmä: tavoiteretributiiviset teoriat. Näiden teorioiden mukaan rangaistus perustellaan sovituksen liittyvän ulkoisen tavoitteen saavuttamisella. Tavoiteretribuution kannattajat ajattelevat, että rangaistus on oikeutettu, mikäli se tyydyttää niin kutsutun yleisen oikeustajun. Myös tavoiteretributiivisten teorioiden on yleensä katsottu olevan osin yhdistelmäteorioita.¹¹⁵

Myös retribuutioteorioille on esitetty kritiikkiä. Sovitusteorioiden yleisenä puutteena on se, että ne eivät kykene asettamaan rajoitteita rikosoikeuden ja rangaistusten käytölle. Tämä tulee ilmi jo siitä, että sovitusteoriat katsovat menneisyyteen ja hakevat oikeutuksen tehdystä teosta. Jotkut tutkijat ovat hakeneet sovitusteoriaan mahtuvia rajoja rangaistusten käytölle loukatusta oikeushyvästä ja

---

¹⁰⁹ Lappi-Seppälä 1987, s. 133.

¹¹⁰ Laine 2014, s. 224.

¹¹¹ Melander 2016, s. 29. Positiivisten sovitusteorioiden kannattajat ajattelevat, että oikeudenmukaisuuden ajatus edellyttää rangaistuksen tuomitsemista rikolliselle.

¹¹² Laine 2014, s. 224.

¹¹³ Laine 2014, s. 224. Ks. myös Rankinen 2020, s. 120.

¹¹⁴ Melander 2016, s. 29. Negatiivisten retribuutioteorioiden voi katsoa olevan enemmän yhdistelmäteorioita kuin puhdasta sovitusteoriaa. Myös tavoiteretribuution on katsottu menevän enemmän yhdistelmäteorioiden alle.

¹¹⁵ Melander 2016, s. 29.

siitä saavutettavasta hyödystä. Tätä on kuitenkin kritisoitu. Esimerkiksi murhasta ei voi tosiasiallisesti katsoa olevan rikoksenteikijälle sellaista hyötyä, jota hyötyajattelussa haetaan.¹¹⁶

2.5.4 Ekspressiiviset teoriat

Usein preventioteoriat ja retribuutioteoriat esitetään toistensa vastavoimina. Jotkut tutkijat, esimerkiksi Bill Wringe, ovat määritelleet näiden rinnalle kolmannen linjan, ekspressiiviset teoriat. Tässä luvussa käsittelemme tarkemmin ekspressiivisiä teorioita yleisesti sekä niiden alle meneviä kommunikatiivista teoriaa, julistavaa teoriaa, sekä yleisöstä riippumatonta teoriaa.

Ekspressiivisten teorioiden lähtökohtana pidetään sitä, että kansalaiset ovat rationaalisia, moraalisia toimijoita, joihin täten voidaan kohdistaa rikosoikeudellisia kieltoja ja käskyjä unohtamatta kansalaisten toimijuutta. Sen sijaan, että rikosoikeus pyrkisi pelottamaan kansalaisia, jotta he noudattaisivat lakia poikkeuksetta, ekspressiiviset teoriat pyrkivät luomaan kansalaisia ymmärtävän ja kuulevan järjestelmän, jonka normeja kansalaiset noudattavat. Ekspressiivisillä rangaistusteorioilla onkin kosketuspintaa yleispreventioteorian kanssa.¹¹⁷ Wringe on tunnistanut ekspressiivisten teorioiden alta kolme erillistä teoriaa: kommunikatiivinen teoria (*communicative theories*), julistavan teorian (*denunciatory theory*) sekä yleisöstä riippumattoman teorian (*audience-independent theory*).¹¹⁸ Seuraavaksi esittelen Wringe'n määritelmän ekspressiivisistä teorioista, jonka jälkeen käyn läpi Duff'in määritelmän kommunikatiivisesta teoriasta.

Wringe on ekspressiivistä teoriaa käsitellessään tunnistanut sen alta kolme erillistä haaraa riippuen viestin vastaanottajan roolista. Wringen jaottelussa kommunikatiiviset teoriat (*communicative theories*) yhdistetään viestimiseen rikoksenteikijälle yksilönä, kun taas julistavat teoriat (*denunciatory theory*) viestivät yhteiskunnan kaikille toimijoille. Kolmannen haaran mukaan yleisöllä ei ole merkitystä ekspressiivisissä teorioissa (*audience-independent theory*).¹¹⁹ Julistavan (*denunciatory*) teorian kannattajat hyväksyvät kommunikatiivisen teorian kannattajien ajatuksen siitä, että rangaistuksen justifikaatio riippuu siitä, että rangaistus välittää viestin. Erona kommunikatiiviseen teoriaan julistavan teorian kannattajat esittävät, että rangaistuksen

---

¹¹⁶ Melander 2016, s. 30.

¹¹⁷ Melander 2009, s. 16–17.

¹¹⁸ Wringe 2017, s. 682.

¹¹⁹ *ibid.*

tarkoituksena on välittää viesti koko yhteiskunnalle suuressa laajuudessa. Kommunikatiivisten teorioiden mukaan rangaistus viestii ainoastaan yksilötasolla.¹²⁰

Duff on todennut teoksessaan, etteivät hänestä retribuutioteoriat, preventioteoriat tai abolitionismi pysty antamaan kattavaa vastausta rangaistuksen käytön oikeutukselle. Vastauksena valtateorioiden haasteille hän on esittänyt oman kommunikatiivisen teoriansa (*unified theory*).¹²¹ Duffin kommunikatiivisen teorian mukaan rangaistuksen funktio on kommunikoida rikoksenteikijälle tekonsa moite, ja saada täten rikoksenteikijä katumaan rikostaan ja lopulta sovittamaan rikoksensa uhriin nähden.¹²² Rikoksenteikijän osallisuus nähdäänkin aktiivisena kolmella eri tasolla: katumuksena, uudistumisena sekä sovituksena.

Ensinnäkin Duffin mukaan moitittavaan tekoon syyllistyneen tulee autenttisesti hyväksyä se, että on tehnyt moitittavan teon, ja tämän hyväksynnän tulee aiheuttaa henkilössä katumusta. Riittävää ei siis ole esimerkiksi se, että rikokseen syyllistynyt ymmärtää tehneensä moitittavan teon, mutta pyrkii oikeuttamaan sen esimerkiksi tilannetekijöillä. Duff kuvaakin, että katumuksesta aiheutuvat negatiiviset tunteet luovat rikoksenteikijälle kärsimystä ”jonka he ansaitsevat kärsiä teostaan”. Duffin teorian mukaan katumusta ei voi saavuttaa hetkessä, jonka vuoksi ei riitäkään, että rikoksenteikijä toteaa olevansa pahoillaan, katuvansa tekoaan ja jatkavan elämää. Aidon katumuksen voikin saavuttaa vain käyttämällä aikaa ja ajatustyötä tämän väärinteon kanssa. Tästä syystä Duff hyväksyykin rangaistuksena esimerkiksi vankeusrangaistuksen sekä yhdyskuntapalvelun.¹²³

Uudistuminen on Duffin mukaan seuraus katumuksesta. Tällä tarkoitetaan siis yhtäältä katumuksesta syntyvää ymmärrystä siitä, että rikoksenteikijä ei halua toimia aikaisemmalla, moitittavalla tavalla tulevaisuudessa, ja toisaalta yritystä ymmärtää kuinka uudistuminen voi tapahtua. Rikoksenteikijän tulee kysyä itseltään, kuinka voisin muuttua ja mitä toimia minun tulee tehdä, jotta en jatkossa toimisi moitittavalla tavalla.¹²⁴

Lopulta rangaistuksen tehtävänä on sovittaa tehty rikos. Sovitus liittyy aina siihen tahoon, johon rikos on kohdistettu. Käytännössä sovituksella tarkoitetaan anteeksipyyntöä – usein tosin muussa

---

¹²⁰ Wringe 2012, s. 129.

¹²¹ Duff 2003, s. 89. Käsittelen tutkielmassani Duffin kommunikatiivista teoriaa osana ekspressiivistä teoriaa.

¹²² Duff 2003, s. 107.

¹²³ Duff 2003, s. 107–108.

¹²⁴ Duff 2003, s. 108–109.

kuin verbaalisessa muodossa. Sovitus voi olla joko korvaus tai hyvitys tehdystä rikoksesta, tai se voi ilmetä esimerkiksi yhdyskuntapalvelun muodossa. Sinänsä sovitus voi olla minkäläinen teko tahansa, mikäli se välittää anteeksipyyntöön rikoksen uhrille.¹²⁵

Erillisen teorian ekspressiivinen teoria muodostaneekin sen vuoksi, että siinä painotetaan teorian kommunikoivaa luonnetta, siinä missä esimerkiksi yleisprevention luonne on yksipuolisempi. Esimerkiksi määritellesään uusia rangaistusasteikkoja lainsäätäjät pyrkii kommunikoimaan teon moitittavuuden kansalaisille, ja vastavuoroisesti kansalaiset vastaavat tähän omalla käytöksellään.¹²⁶ Ekspressiivisissä teorioissa pyritään ainoastaan välittämään kansalaisille moite ilman sen kummempaa vastavuoroista viestintää.¹²⁷ Usein kommunikatiivinen teoria on erotettu omaksi teoriakseen ekspressiivistä teorioista. Tässä tutkielmassani käsittelen niitä kuitenkin yhdessä, kommunikatiivista teoriaa eräänä ekspressiivisen teorian alalajina, sillä niiden ydinajatus on sama.

---

¹²⁵ Duff 2003, s. 109.

¹²⁶ Melander 2009, s. 17.

¹²⁷ Melander 2016, s. 32. Katso myös esimerkiksi Rankinen 2020, s. 121 alaviite.

3 Tutkimusasetelma

3.1 Tutkimuskysymykset

Tutkielmani pääkysymys on: *miten rikoslain muutokseen tähdänneissä hallituksen esityksissä perustellaan rangaistusasteikon asettamista?* Alakysymyksiä ovat: 1) Minkälaisia rangaistusasteikkoja on säädetty rikoslain muutokseen tähdänneissä hallituksen esityksissä? 2) Minkälaisia perusteludiskursseja rangaistusasteikkoja perusteltaessa ilmenee? 3) Miten, jos mitenkään, nämä perusteludiskurssit ilmentävät rikosoikeudellisia rangaistusteorioita? 4) Mihin muuhun rangaistusasteikkojen asettamisen perusteluissa nojataan? Kolmannen alakysymyksen osalta tutkin sekä implisiittistä että eksplisiittistä kiinnittymistä rangaistusteoriaan, toisin sanoen havainnoin sitä, onko rangaistusteorioihin suoranaisesti viitattu tai onko ne suoraan yhteydessä johonkin diskurssiin, vai onko niiden yhteys epäsuorempaa, mutta asiayhteydestä pääteltävissä olevaa.

3.2 Aineisto ja aineiston rajaus

Aineistoksi olen valinnut rikoslain muutokseen pyrkineitä hallituksen esityksiä vuosilta 2015–2022. Hallituksen esitykset ovat poliittisina asiakirjoina merkittäviä vallankäytön välineitä, joiden kautta päättäjät voivat vaikuttaa kansalaisiin konkreettisiin päätöksiin, että myös luomalla kuvaa niissä käsiteltävistä aiheista. Rangaistusjärjestelmän käyttö on niin ikään merkittävää vallankäyttöä, jossa kajotaan toisen tahon oikeuksiin perustavanlaatuisella tavalla.¹²⁸ Näin ollen on tärkeää selvittää, kuinka näissä poliittisissa asiakirjoissa perustellaan rangaistusasteikon asettamista ja näin ollen oikeutetaan toisen tahon perusoikeuksiin kajoamista.

Koska tutkimuskysymykseni keskittyy rangaistusasteikkojen määrittämiseen ja perusteluun, olen rajannut aineistoni hallituksen esitykset sellaisiin, joissa on ehdotettu jotakin tekoa kriminalisoitavaksi, ja joille on täten ehdotettu jotakin rangaistusasteikkoa. Kolmessa hallituksen esityksessä on ehdotettu säädettäväksi törkeä tekemuoto tavanomaisen tunnusmerkistön lisäksi. On selvää, että rikoslain hallituksen esitykset, joissa on ainoastaan esimerkiksi muutettu tunnusmerkistöä tai lisätty vastuuperusteita, eivät palvele tämän tutkimuksen tarkoitusta, sillä ne eivät sisällä ehdotusta uudeksi rangaistusasteikoksi. Tutkimuksen tarkoituksena on edellä mainituin tavoin tutkia sitä, minkälaisia rangaistusasteikkoja on ehdotettu säädettäväksi, jolloin aineistoon kuuluvien hallituksen esityksien luonnollisesti tulee sisältää ehdotus rangaistusasteikosta. Asiallisesti törkeän tekemuodon säätäminen merkitsee puuttumista jonkin teon rangaistustasoon.

---

¹²⁸ Merkittävä julkisen vallan käyttö. Lainkirjoittajan opas.

Rangaistusasteikon säätämisen lisäksi törkeän tekemuodon asettaminen itsessään on sisältänyt perustelua koskien rangaistustasoa.

Aineistoa valitessa hain Lakitutka-sovelluksesta¹²⁹ rikoslain muutokset hakusanalla rikoslai*. Katkaistulla hakusanalla löysin kaikki tutkimukseni kannalta mielenkiintoiset hallituksen esitykset. Jotta tutkimukseni pysyisi ajankohtaisessa tarkastelussa, rajasin aineiston ulkopuolelle kaikki ennen vuotta 2010 annetut HE:t. Ensimmäisenä selvitin, mistä kyseisissä hallituksen esityksissä on ollut kyse. Tässä vaiheessa rajautui useita esityksiä pois, sillä osa niistä käsitteli esimerkiksi ainoastaan tunnusmerkistön muutosta tai rikoslain yleistä osaa. Koska tutkielmassani pyrin selvittämään rangaistusasteikkoihin liittyvää puhetta, tulee aineistoksi valikoituneiden hallituksen esitysten sisältää ehdotus rangaistusasteikon säätämisestä, kumoamisesta tai muuttamisesta.

Seuraavassa vaiheessa hallituksen esityksiä oli jäljellä noin kaksikymmentä, jotka listasin, ja joiden tarkempaa sisältöä aloitin tutkimaan. Joukossa oli useita hallituksen esityksiä, jotka käsittelevät jollain tavalla samaa rikoslajia. Esimerkiksi seksuaalirikoksia sekä terrorismirikoksia koskevaa lainsäädäntöä on pyritty uudistamaan useita kertoja 2010 vuodesta eteenpäin. Koska halusin valita tutkimukseeni mahdollisemman laajasti erilaisia rikoksia, valitsin vain yhden hallituksen esityksen jokaisesta rikoslajista.

Lopulta analyysin laajetessa yhdeksän valitun hallituksen esityksen vuoksi liian suureksi päätin rajata aineiston koskemaan vuosien 2015–2022 hallituksen esityksiä. Lopullisen analyysini aineisto koostuu seuraavista hallituksen esityksistä:

1. Hallituksen esitys eduskunnalle seksuaalirikoksia koskevaksi lainsäädännöksi, jäljempänä HE 13/2022 vp tai HE 13/2022. Seksuaalirikosluvun kokonaisuudistus. Kriminalisoitava teko: törkeä seksuaalinen kajoaminen, seksuaalisen kuvan levittäminen.
2. Hallituksen esitys eduskunnalle terrorismin rahoittamista koskevien säännösten muuttamiseksi, jäljempänä HE 135/2020 vp tai HE 135/2020. Kriminalisoitava teko: Terroristin rahoittaminen.

---

¹²⁹ Lakitutka. Lakitutka on Turun yliopiston tutkimusryhmän kehittämä sovellus, joka kokoaa internetissä hajallaan olevat lainvalmisteluaineistot yhdelle sivustolle.

3. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain 37 luvun muuttamisesta, jäljempänä HE 52/2021 vp tai HE 52/2021. Kriminisoitava teko: Maksuvälinerikos sekä sen törkeä ja lievä tekomuoto.
4. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rikoslain 17 luvun, ulkomaalaislain 185 §:n ja aluevalvontalain 44 §:n muuttamisesta, jäljempänä HE 146/2018 vp tai HE 146/2018. Kriminisoitava teko: Maahantulokiellon rikkominen.
5. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain 48 luvun muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi, jäljempänä HE 55/2015 vp tai HE 55/2015. Kriminisoitava teko: törkeä luonnonsuojelurikos.

Valitsin kyseiset hallituksen esitykset, koska ne edustavat suomalaisen rikosoikeuden tuoreimpia muutoksia. Niissä on ehdotettu selvästi jotakin uutta kriminalisointia ja pääasiallisesti rangaistusasteikon perustelu on kohdistettu selvään osioon. Aineistoni hallituksen esitykset kuvastavat myös viittä erilaista rikostyyppiä, jotta tutkimukseni ilmentää mahdollisimman kattavasti erilaisten rikosten rangaistusasteikkojen perustelua.

Selvitän pääpiirteittäin jokaisen aineistoni hallituksen esityksen sisältöineen ja rangaistusasteikkoehdotuksineen varsinaisessa diskurssianalyysiluvussa 4. Kerron myös mahdollisia kriminalisoinnin taustalla vaikuttaneita asioita luvussa 4. Tätä ennen selvitän käyttämäni menetelmän sekä kerron tarkemmin tutkimusanalyysistani.

3.3 Menetelmä ja analyysi

Tutkimukseni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Kvalitatiivinen tutkimus kuvataan usein aineistolähtöisenä tutkimuksena, joka tutkii elämismailmaa. Tämä on kuitenkin hieman harhaanjohtavaa, sillä laadullisessa tutkimuksessa hyödynnetään usein myös teorialähtöisyyttä.¹³⁰ Lähtökohtana laadullisessa tutkimuksessa voidaan pitää hypoteesittomuutta, joka kulkee usein käsi kädessä aineistolähtöisyyden kanssa. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkija ei yleensä esitä teoriaa, jonka toimivuutta lähtee testaamaan aineistonsa avulla, vaan enemmänkin tutkii aineistoaan ilman

---

¹³⁰ Saaranen-Kauppinen – Puusniekka 2009, s. 5. Kvantitatiivisessa eli määrällisessä tutkimuksessa pyritään esittämään jonkinlaisia mittaustuloksia, kun taas laadullinen tutkimus rakentuu usein aiemmista tutkimuksista sekä teorioista, empiirisistä aineistoista sekä tutkijan tekemästä havainnoinnista ja päättelystä. Ero kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen tutkimuksen välillä on siis tutkimusasetelmassa, vaikka usein tutkimukset sisältävät piirteitä kummastakin tutkimustyyppistä. Saaranen-Kauppinen – Puusniekka 2009, s. 6.

ennakko-oletusta siitä, mitä tuloksia aineiston analyysi tuottaa.¹³¹ Omassa tutkimuksessani olen valinnut alustavasti teoriapohjaksi rangaistusteoriat ennen kuin olen tutustunut valittuun aineistoon tarkemmin. Lukiessani aineistoani tarkemmin päädyin rajaamaan rangaistusteoriat sovitusteorioihin, preventioteorioihin ja ekspressiiviseen teoriaan muun muassa, koska huomasin, että rangaistusteorioista näillä kolmella on eniten liittymäpintaa aineiston kanssa. Kvalitatiiviselle tutkimusotteelle tyypillisesti minulla ei ollut esittää hypoteesia, vaan tutkin ilman ennakko-oletuksia aineistoa. Lähestymistapani ei kuitenkaan ollut puhtaasti aineistolähtöinen, vaan teoriaohjautuva, sillä rangaistusteoriat vaikuttivat aineiston analyysiini.

Menetelmällä voidaan tarkoittaa tapaa, jolla kerätään aineistoa, ja toisaalta myös analyysimenetelmää.¹³² Käytän tutkimuksessani valmiita aineistoja, jotka olen koonnut aiemmin mainitulla tavalla käyttäen hyödykseni Lakitutka-sovellusta. Keräsin tietoa hallituksen esityksistä käyttämällä hyödykseni nVivo-sovellusta. Tutkimustyön yhteydessä analyysillä tarkoitetaan aineistoon tutustumista, tekstin jäsentämistä, sisällön erittelemistä ja niin edelleen. Käytännössä analyysin avulla tutkija tiivistää aineistoa tulkiten sitä ja lopulta esittää siitä vuoropuhelua oman ajattelunsa, empirian sekä valitun teorian kanssa.¹³³

Tutkimuskysymykseni analyysimenetelmä on diskurssianalyysi. Diskurssianalyysin perustana pidetään sitä, että erilaisilla kielellisillä valinnoilla luodaan todellisuutta tahallisesti tai tahattomasti. Lyhyesti diskurssianalyysi on kielenkäytön ja muun merkitysvälitteisen toiminnan tutkimusta. Diskurssianalyysi on keino, jolla voidaan pyrkiä löytämään tekstin kielestä erilaisia merkitysisältöjä eli diskursseja. Nämä merkitysisällöt ovat omiaan muokkaamaan ympärillämme olevaa todellisuutta.¹³⁴ Muun muassa Sutela ja Paasonen ovat tutkimuksessaan määritelleet diskurssin tapana puhua tai keskustella jostain asiasta. Diskurssi muodostaa raamin puheenaiheena olevalle asialle tai ilmiölle. Pidän diskurssianalyysiä erityisen hyvänä menetelmänä oikeustieteellisen tutkimuksen parissa, sillä kuten diskurssianalyysissä, myös oikeustieteessä on lopulta kyse tekstin tulkinnasta. Muun muassa Niemi-Kiesiläinen ym. ovat todenneet, että oikeus on jo itsessään yhteiskunnallinen diskurssi.¹³⁵ Sutela ja Paasonen ovat kuvanneet oikeuden ja kielen

¹³¹ Saaranen-Kauppinen – Puusniekka 2009, s. 13.

¹³² Saaranen-Kauppinen – Puusniekka 2009, s. 13. Tämän mukaisesti menetelmä eli tutkimusmetodi tarkoittaa tapaa, jolla tietoa hankitaan aineistosta, eli kuinka tutkimus toteutetaan.

¹³³ Saaranen-Kauppinen – Puusniekka 2009, s. 73–74.

¹³⁴ Saaranen-Kauppinen – Puusniekka 2009, s. 111–113.

¹³⁵ Niemi-Kiesiläinen – Honkatukia – Ruuskanen 2006, s. 21.

välistä yhteyttä todeten, että kieli vaikuttaa vallalla olevaan oikeuteen edistämällä sosiaalisten ilmiöiden rakentumista.¹³⁶

Diskurssianalyysin kentältä tutkimuksellani on liittymäpintaa kriittisen diskurssianalyysin kanssa. Kriittisellä diskurssianalyysillä tarkoitetaan diskurssianalyysin suuntausta, joka pyrkii selvittämään diskursseja merkittävien yhteiskunnallisten ilmiöiden ympäriltä. Sen avulla voidaan tutkia esimerkiksi ideologioita tai vallankäyttöä sekä sitä, miten ne ilmiöinä mahdollistavat esimerkiksi epätasa-arvon syntymisen. Kriittisessä diskurssianalyysissä keskitytään kontekstiin, jossa kielellisiä valintoja käytetään. Lauseilla ja sanoilla on merkityssisältö, joka näyttäytyy eri tavoin riippuen siitä, missä kontekstissa kieltä käytetään.¹³⁷ Tutkimukseni ei kuitenkaan ole puhtaasti kriittinen diskurssianalyysi, sillä tutkimuksessani ei esimerkiksi ole erityistä yhteiskunnallista kontekstia, johon aineistoni kiinnittyy. Kriittisessä diskurssianalyysissä halutaan usein myös selvittää kuhunkin ilmiöön liittyviä taustaolettamuksia ja sitä, kuinka ne näkyvät tekstin sisällä.¹³⁸ Tutkimukseni poikkeaa myös tältä osin tyypillisen kriittisestä diskurssianalyysistä, sillä en keskity tutkimuksessani erityisesti taustaolettamusten havainnointiin ja taustaolettamusten näkymiseen tekstin sisällä. Toisaalta vallankäyttö teemana on tyypillinen kriittisen diskurssianalyysin tutkimuskohde¹³⁹, ja rangaistustason asettaminen itsessään mahdollistaa merkittävän julkisen vallan käytön.¹⁴⁰ Kuvaankin tutkimustani diskurssianalyysiksi, jossa on piirteitä kriittisestä diskurssianalyysistä.

Diskurssianalyysin avulla pyrin hahmottamaan, minkälaisia puhetapoja hallituksen esitysten rangaistusasteikkoperusteluissa on käytetty. Selvitän myös sen, sisältyykö näihin perusteludiskursseihin, eli perustelemiseen tähdänneeseen puhetapaan, rangaistusteoreettista argumentaatiota. Toteutin diskurssianalyysini ensimmäisen vaiheen käyttäen apunani nVivo-sovellusta. Sovelluksen avulla paikansin hallituksen esityksistä rangaistusasteikkoihin liittyvää perustelua ja pyrin löytämään sieltä toistuvia teemoja. Koodattuani hallituksen esityksistä löytyvää rangaistusasteikkoperustelua pienempiin teemoihin yhdistelin näitä teemoja ja hahmotin suurempia linjoja, joista lopulta yhdistelemällä muodostin diskursseja. Diskurssit ovat saaneet nimensä näiden

---

¹³⁶ Sutela – Paasonen 2012, s. 3.

¹³⁷ Pälli – Lillqvist 2020, s. 387–388.

¹³⁸ Pälli – Lillqvist 2020, s. 399.

¹³⁹ Pälli – Lillqvist 2020, s. 387.

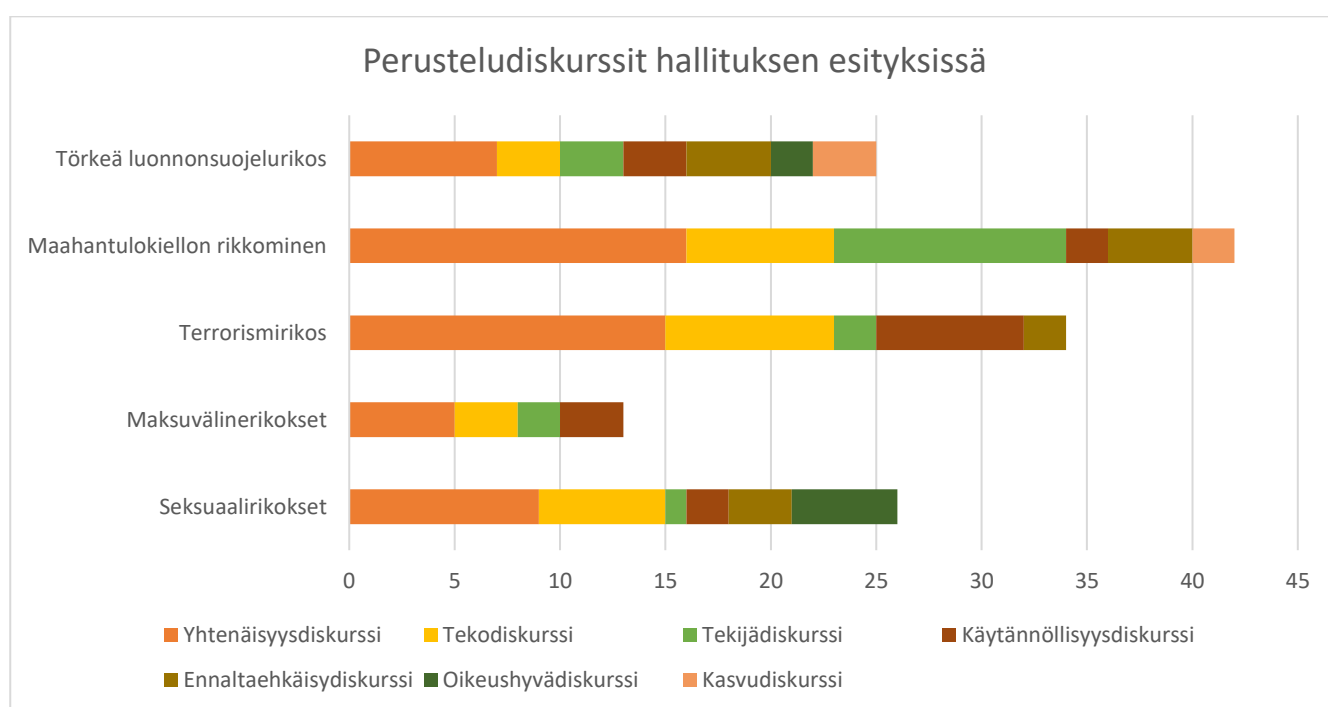
¹⁴⁰ Merkittävä julkisen vallan käyttö. Lainkirjoittajan opas.

teemojen ydinsanomasta. Esimerkiksi yhtenäisyysdiskurssi sisälsi perusteluita oikeuskäytännön ohjaamisesta sekä kansainvälisestä vertailusta. Näiden kahden yhdistäväksi perusteluksi tulkitseen yhtenäisen oikeusjärjestelmän tavoittelemisen.

4 Diskurssianalyysi

4.1 Yleiskatsaus

Aineistoni viiden hallituksen esityksen rangaistusasteikkoa perustelevista kohdista paikansin yhteensä seitsemän diskurssia, jotka ovat: 1) tekodiskurssi, 2) tekijädiskurssi, 3) oikeushyvädiskurssi, 4) yhtenäisyysdiskurssi, 5) käytännöllisyysdiskurssi, 6) ennaltaehkäisydiskurssi ja 7) kasvudiskurssi. Diskursseista eniten hallituksen esityksissä käytetään yhtenäisyysdiskurssia (53 kertaa), tekodiskurssia (28 kertaa), tekijädiskurssia (19 kertaa) ja käytännöllisyysdiskurssia (18 kertaa). Seuraava kaavio havainnollistaa diskurssien käyttöä kokonaisuudessaan hallituksen esityksissä:

Kaavio 2: Diskurssit hallituksen esityksittäin.

Seuraavaksi käyn läpi lyhyesti jokaisen diskurssin ominaispiirteet. Tämän jälkeen analysoin diskurssien käyttöä jokaisessa hallituksen esityksessä. Jokaista hallituksen esitystä koskevan alaluvun alussa selvitän myös sen, mitä hallituksen esityksellä on haluttu kriminalisoida, ja mikä on ollut ehdotettu rangaistusasteikko.

4.2 Diskurssit

4.2.1 Tekodiskurssi: Tunnusmerkistön mukainen teko on vakava ja vahingollinen

Tekodiskurssi liittyy itse tunnusmerkistön mukaiseen tekoon ja sen mukaista argumentaatiota esiintyy analyysin kohteena olevissa hallituksen esityksissä (5 kpl) yhteensä 27 kertaa. Tässä

perusteludiskurssissa luonnehditaan tarkastelun kohteena olevaa tunnusmerkistöä itsessään, esimerkiksi kuvaamalla jonkin tunnusmerkistön mukaisen teon olevan vakava ja vahingollinen, ja että rangaistuksen tulee vastata tätä moitittavaa tunnusmerkistöä. Jäljempänä esittelen tekijädiskurssin, joka ottaa kantaa enemmänkin tekijän rooliin tunnusmerkistön mukaisessa teossa. Tekodiskurssissa tarkastellaan sen sijaan ainoastaan sitä, millainen tunnusmerkistön mukainen teko on.¹⁴¹

Tekodiskurssissa moitittavaa, rangaistavaa tekoa kuvataan esimerkiksi sanaparilla *vakava ja vahingollinen*. Siitä huolimatta otteissa ei varsinaisesti avata sitä, mitä tällaisella kuvauksella oikeastaan tarkoittaa. Epäselväksi jää se, miten rikoksen vakavuus ja vahingollisuus ilmenee, ja se, keitä tältä rikoksen vakavuudelta ja vahingollisuudelta suojataan.

4.2.2 Tekijädiskurssi: Tekijä tai tekijän toiminta tilanteessa on moitittavaa

Tekijädiskurssin mukaista argumentaatiota ilmenee yhtä lailla kaikissa hallituksen esityksissä, ja sen mukaisia otteita paikansin yhteensä 19. Tähän perusteludiskurssiin kuuluu rikosentekijään liittyviä perusteluita, joissa rikosentekijää ja hänen toimintaansa luonnehditaan useilla eri tavoilla.

Yhteinen tausta-ajatus näille perusteluille on se, että rangaistusasteikkoa määritettäessä tulee antaa painoarvoa rikosentekijän toiminnalle ja tilannekohtaisille seikoille, sillä rikosentekijän toiminta saattaa vaihdella tilanteesta riippuen, vaikka tekoon sopiva tunnusmerkistö sinänsä olisikin sama.

Siinä missä tekodiskurssissa perustellaan esimerkiksi törkeän seksuaalisen kajoamisen olevan tunnusmerkistöltään moitittava rikos, tekijädiskurssissa lähestytään aihealuetta konkreettisemmalla tavalla. Tekijädiskurssin mukaiset perustelut liittyvät muun muassa siihen, millainen henkilö rikoksen tekee ja kuinka tahallisenä ja täten moitittavana tekijän toimintaa voidaan pitää.

Tekijädiskurssissa perusteluiden taustalla vaikuttaa ajatus siitä, että *rikosentekijä ansaitsee rangaistuksen tekemästään rikoksesta*, ja että tuon rangaistuksen tulee vastata sen takana olevaa rikosta.

4.2.3 Oikeushyvädiskurssi: Oikeushyviä on suojeltava

Oikeushyvädiskurssi, joka ilmenee kahdessa eri hallituksen esityksessä yhteensä seitsemän kertaa, liittyy nimensä mukaisesti oikeushyvien suojeluun. Jokaisen tutkimukseni kriminalisoinnin taustalla on jokin oikeushyvä, jonka vuoksi kriminalisointi on lähtökohtaisesti tehty. Joissain aineistoni

---

¹⁴¹ Siinä missä tekodiskurssissa todetaan jonkin teon olevan vahingollinen, tekijädiskurssissa voitaisiin esimerkiksi saman teon yhteydessä todeta, että tekijä toimi laskelmoivasti aiheuttaen vahinkoa.

hallituksen esityksissä tämä oikeushyvä on nimetty, mutta joissain se vaikuttaa ainoastaan taustalla nimeämättömänä.¹⁴² Tämä perusteludiskurssi liittyy siis olennaisesti lähinnä jonkin teon kriminalisointiin itsessään, mutta osassa hallituksen esityksiä oikeushyvien luonnehdinta on nostettu osaksi rangaistusasteikkojen perustelua.¹⁴³

Oikeushyvien suojelua koskevan diskurssin lähtökohta siirtyy rikoksenteijästä rikoksen uhriin. Niissä otteissa, joissa uhriin ei oteta varsinaisesti kantaa, näkyy uhrin henkilö suojattavan oikeushyvän takana – esimerkiksi todetessa teon loukkaavan jonkin itsemääräämisoikeutta, on selvää, että loukattu itsemääräämisoikeus kuuluu teon uhrille. Oikeushyvädiskurssissa tunnustetaan suojattava oikeushyvä kriminalisoinnin takana, ja korkeampaa rangaistusasteikkoa perustellaan oikeushyvän suojaamisella.

4.2.4 Käytännöllisyysdiskurssi: Rangaistusasteikon yhteys käytännön seikkoihin

Käytännön seikkoihin nojaavassa perusteludiskurssissa lähtökohtana on se, että rangaistusasteikon säätämällä, lieventämisellä ja ankaroittamisella yritetään päästä tiettyyn tavoiteltuun lopputulokseen. Rangaistusasteikon säätäminen itsessään on ainoastaan työkalu halutun tavoitteen saavuttamiselle. Käytännöllisyysdiskurssia käytetään kaikissa hallituksen esityksissä yhteensä 17 kertaa.

Käytännöllisyysdiskurssissa rangaistusasteikon asettamista perustellaan esimerkiksi toteamuksella, että rangaistusasteikkoa ei tarvitse nostaa, sillä nykyinen asteikko mahdollistaa jo suurempien rangaistusten tuomitsemisen. Tällaisella puheella siirretään vastuuta tuomioistuimille toteamalla, että haluttuun ratkaisuun päästäisiin myös tuomioistuinten ankarammalla ratkaisukäytännöllä. Käytännöllisyysdiskurssissa perustelut käsittelevät rangaistusasteikon asettamista enemmän tarpeen mukaan kuin sen, tulisiko rangaistustasoa nostaa tai laskea. Toisaalta käytännöllisyysdiskurssissa perustelut toimivat myös välineenä tosiasiallisille tavoitteille: rangaistusasteikolle asetetaan tiettyjä vaatimuksia, joiden avulla päästään haluttuun lopputulokseen, eli käytännössä siihen, että rikoksesta tuomitaan sen moitittavuutta vastaava rangaistus. Tällaista ajattelua ilmentää esimerkiksi käytännöllisyysdiskurssin perusteluiden mukainen toteamus siitä, että rangaistuksen tulee olla riittävän laaja, jotta se kattaa erityyppisiä tekotapoja.

---

¹⁴² Esimerkiksi jäljempänä näytteessä 7 todetaan, että mitä tärkeämmästä suojattavasta edusta on kyse, sitä suurempi rangaistusuhka on perusteltu.

¹⁴³ Onkin huomattava, että vaikka useissa hallituksen esityksissä ei analyysini mukaan ollut rangaistusasteikkoon liittyvää perustelua oikeushyvistä, tuotiin ne esille hallituksen esityksissä nimenomaan kriminalisointien yhteydessä.

4.2.5 Yhtenäisyysdiskurssi: Rangaistusasteikko yhtenäisen oikeuden luojana

Yhtenäisyysdiskurssin mukaisen argumentaation taustalla on ajatus siitä, että rangaistusten täytyy olla yhtenäisessä linjassa toistensa kanssa. Tietyn kriminalisoinnin rangaistusta verrataan ensinnäkin toisiin vastaavan rikoksen rangaistuksiin, sitten koko rikoslakiin ja kansalliseen järjestelmään vakiintuneine rangaistusasteikkoineen, ja lopulta myös kansainvälisestä näkökulmasta. Yhtenäisyysdiskurssi on aineistoni kaikista eniten käytetty diskurssi, ja sen mukaista perustelua havaitsin yhteensä 53 kertaa. Yhtenäisyysdiskurssille tyypillistä perustelua käytetään kaikissa aineistoni hallituksen esityksissä.

Tämän diskurssin alle menevien perusteluiden mukaisesti rangaistusasteikkojen tulee yhtäältä olla yhtenäisessä linjassa suhteessa saman rikostyyppin muihin rikoksiin, ja toisaalta myös koko rikoslain mukaisiin rikoksiin. Toisten tunnusmerkistöjen ohella hallituksen esityksissä esitetään myös puhetta toisista valtioista ja niiden rangaistustasosta – kuinka Suomen oikeusjärjestelmän tulisi vastata toisten valtioiden rangaistustasoa. Toisaalta joissakin otteissa otetaan kantaa myös siihen, että vaikka vertailuvaltioissa rangaistustaso on määritelty tietyksi, ei se voi olla ainoa asia, jonka perusteella Suomen rikosoikeudessa tulisi määrittää rangaistustaso. Yhtenäisyysdiskurssin mukaisissa perusteluissa otetaan kantaa myös rangaistusasteikon merkitykseen oikeuskäytännön ohjaajana. Erityisesti maksuvälinerikoksia koskien yhtenäisyysdiskurssin mukaiset perustelut ottavat kantaa myös siihen, että asiassa on annettu Euroopan unionin direktiivi, ja että rangaistusasteikko säädetään yhteneväiseksi sen kanssa.

4.2.6 Ennaltaehkäisydiskurssi: Rikollisuutta tulee ehkäistä

Ennaltaehkäisydiskurssin mukaista perustelua ilmenee neljässä hallituksen esityksessä yhteensä 13 kertaa. Sitä ei käytetä maksuvälinerikoksia koskevassa hallituksen esityksessä 52/2021.

Ennaltaehkäisydiskurssin mukainen rangaistusasteikon perustelu ottaa kantaa siihen, että rangaistuksen tulee jollain tavalla vaikuttaa rikollisuuteen, toisin sanoen rangaistusasteikon määräämisellä on oltava edes pieni ennaltaehkäisevä vaikutus rikollisuuden määrään.

Ennaltaehkäisydiskurssia käytetään myös toteamuksin, että rangaistuksilla on todettu olevan vain pieni ennaltaehkäisevä vaikutus rikollisuuteen.

Toinen tämän diskurssin mukainen puhetapa liittyy hyöty-haitta-vertailuun. Tällaisen puheen mukaan rangaistusasteikon korottamisen tai madaltamisen seurauksia tulee pohtia ennalta. Mikäli siitä koituvat hyödyt ovat haittoja suuremmat, on korotus tai madallus perusteltu.

4.2.7 Kasvudiskurssi: Muutokset rikollisuuden määrässä

Kasvudiskurssin alle menevä argumentaatio ilmentää hallituksen esityksissä esiintyvää puhetta siitä, kuinka rikollisuuden tai tiettyjen rikosten lisääntyminen tai vähentyminen tulisi ottaa huomioon, kun säädetään rangaistusasteikkoja. Tämän puhettavan mukaista perustelua esiintyy selvästi vähemmän hallituksen esityksissä, yhteensä viisi kertaa kahdessa esityksessä. Kasvudiskurssille tyypillistä argumentaatiota käyttävät hallituksen esitykset ovat HE 146/2018 (maahantulokiellon rikkominen) sekä HE 55/2015 (törkeä luonnonsuojelurikos).

Kasvudiskurssissa perustelulla oikeutetaan ensinnäkin rangaistusasteikon asettaminen tietyille tasolle siksi, että rikoksien määrä on kasvanut viime aikoina. Toisen kasvudiskurssin ilmenemistavan mukaan siinä otetaan kantaa siihen, että rikosten määrä ei ole kasvanut, jonka vuoksi tarvetta suuremmalle rangaistusasteikolle ei ole. Tällaisen perustelun yhteydessä ei kuitenkaan viitata esimerkiksi tarkkoihin lukuihin tai muuhun tutkimustietoon.¹⁴⁴

4.3 Seksuaalirikokset HE 13/2022 vp: Törkeä seksuaalinen kajoaminen ja seksuaalisen kuvan luvaton lähettäminen

Rikoslain seksuaalirikoksia koskevaa lukua on uudistettu useita kertoja 2000-luvulla. Toisin kuin muissa 2000-luvulla tehdyissä uudistuksissa, hallituksen esityksessä 13/2022 tavoitteena oli uudistaa koko rikoslain seksuaalirikoksia koskeva 20 luku, eli tavoitteena oli toteuttaa seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistus. HE:n taustalla oli Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelma, jonka mukaisesti seksuaalirikoslainsäädännöllä tulee edistää koskemattomuutta sekä seksuaalista itsemääräämisoikeutta. Hallitusohjelmassa mainittiin muun muassa, että rangaistusasteikkoja tulee muuttaa oikeudenmukaisempaan suhteeseen muun muassa korottamalla vähimmäisrangaistuksia.¹⁴⁵

Uutena kriminalisointina ehdotettiin säädettäväksi *törkeä seksuaalinen kajoaminen*, jonka mukaan tuomitaan, *jos seksuaalisessa kajoamisessa 1) käytetään väkivaltaa tai uhataan käyttää vakavaa henkilöön kohdistuvaa väkivaltaa, 2) rikoksentehtäjien lukumäärän tai muun syyn vuoksi rikoksella aiheutetaan erityisen tuntuva henkistä tai ruumiillista kärsimystä tai se tehdään erityisen nöyryyttävällä tavalla tai 3) kohteena on kahdeksatoista vuotta nuorempi lapsi*. Lisäksi törkeä tekemuoto edellyttää sitä, että teko on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä.

¹⁴⁴ On kuitenkin huomioitava, että tutkittuun tietoon on voitu viitata muualla hallituksen esityksessä. Rangaistusasteikkoperustelun yhteydessä sitä ei kuitenkaan käytetä, eikä näissä kohdissa myöskään viitata muualle hallituksen esitykseen, jossa mahdollista tutkimustietoa esitetään.

¹⁴⁵ Pääministeri Sanna Marinin hallituksen strateginen ohjelma, s. 91.

Rangaistuasteikoksi ehdotettiin yhdestä vuodesta kuuteen vuoteen vankeutta, ja myös yrityksestä rangaistaisiin.¹⁴⁶

Toinen uusi kriminalisointi koskee seksuaalisen kuvan luvatonta levittämistä. Tunnusmerkistön mukaan tuomitaan se, *joka oikeudettomasti esittää tai levittää toista seksuaalisesti esittävän todellisuuspohjaisen tai todenmukaisen kuvan tai kuvataallenteen siten, että teko loukkaa olennaisesti tämän seksuaalista itsemääräämisoikeutta*. Rangaistusasteikoksi ehdotettiin säädettäväksi sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta.¹⁴⁷

Seksuaalirikosluvun uudistusta koskevassa hallituksen esityksessä kriminalisoitavia tunnusmerkistöjä, eli seksuaalisen kuvan luvatonta levittämistä ja törkeää seksuaalista kajoamista perustellaan useiden diskurssien avulla. Eniten hallituksen esityksessä käytetään yhtenäisyysdiskurssia (9), tekodiskurssia (6) sekä oikeushyvädiskurssia (5). Ennaltaehkäisydiskurssia käytetään kolmesti ja käytännöllisyysdiskurssia kahdesti. Tekijädiskurssia käytetään ainoastaan kerran, eikä kasvudiskurssia käytetä lainkaan.¹⁴⁸ Seuraavaksi analysoin diskurssien ominaispiirteitä seksuaalirikosten rangaistusasteikon perustelemisen yhteydessä.

Yhtenäisyysdiskurssissa perusteluiden mukaan seksuaalirikosten rangaistusasteikkojen tulee olla oikeassa suhteessa sekä toisiinsa että kansalliseen rikoslakiin yleisemminkin unohtamatta kansainvälistä vertailua. Yhtenäisyysdiskurssissa käytetään esimerkiksi vertailua muuhun rikoslakiin toteamalla, etteivät rikoslain 20 luvun mukaiset rangaistusasteikot voi olla poikkeavassa suhteessa muihin rikoslain rikostyyppeihin ja niistä säädettyihin rangaistusasteikkoihin.

Perusteluissa otettiin kantaa myös Suomen kannalta ”tärkeisiin vertailuvaltioihin”. Toisaalta, kuten

¹⁴⁶ HE 13/2022, s. 149. Aikaisemmassa laissa ei ollut kriminalisoitu myöskään seksuaalista kajoamista, mutta asiallisesti uusi seksuaalista kajoamista koskeva pykälä vastaa aiempaa pakottamista seksuaaliseen tekoon.

¹⁴⁷ Uusina kriminalisointeina säädettäisiin hallituksen esityksen mukaan myös törkeä seksuaalinen kajoaminen lapseen, lasta seksuaalisesti esittävän kuvan levittäminen, törkeä lasta seksuaalisesti esittävän kuvan levittäminen, sekä lasta seksuaalisesti esittävän kuvan hallussapito. HE 13/2022, s. 188–192. Uusien kriminalisointien suuren määrän vuoksi olen kuitenkin päättänyt rajaamaan tarkastelun ulkopuolelle lapsia koskevat tunnusmerkistöt, jottei analyysin yksi osa laajenisi hallitsemattoman suureksi.

¹⁴⁸ HE 13/2022 vp:ssä rangaistuspuhetta löytyi ensinnäkin nykytilan arviointia koskevasta alaluvusta 2.2.5 Seksuaalirikosten rangaistukset, kohdista nykyiset rangaistusasteikot, arvioinnin lähtökohtia sekä uudistettavan rikoslain 20 luvun rikosten rangaistusasteikot. Vaikka yläkategoriana näissä kohdissa on nykytilan arviointi, perustellaan kyseisissä kohdissa myös sitä, miksi kyseisiä rangaistusasteikkoja tulisi muuttaa. Toisena tutkimukseni kannalta relevanttina kohtana hallituksen esityksestä löytyi rangaistusasteikkopuhetta sisältävä kohta 4.1.2, Seksuaalirikoksista säädettävät rangaistukset. Kyseisessä kohdassa ehdotetaan konkreettiset rangaistusasteikkoehdotukset sekä perustellaan hieman sitä, miksi kyseisiin asteikkoihin on päädytty. Lisäksi rangaistusasteikon perustelua löytyi luvusta 3: Tavoitteet ja 10.2: Suhteellisuusvaatimus. Koska rangaistusasteikkoihin kohdistuva perustelu on tässä hallituksen esityksessä tiivistetty muutamaan alakappaleeseen, oli vaikeaa löytää sieltä tarkalleen uusia kriminalisointeja koskevia perusteluja. Olenkin ottanut diskurssianalyysiini mukaan edellä mainituista kohdista myös sellaiset otteet, joissa perustellaan yleisesti rangaistustason nostamista.

näytteestä 3 huomataan, yhtenäisyysdiskurssissa otettiin kantaa myös kantaa siihen, että muihin maihin vertaaminen ei aina riitä. Seuraavat näytteet 1, 2 ja 3 ovat esimerkkejä yhtenäisyysdiskurssissa käytetystä argumentaatiosta.

Näyte 1:

Seksuaalirikosten rangaistusasteikkoja tai rangaistusten oikeasuhtaisuutta ei siten voida tarkastella erillisenä muiden rikosten rangaistuksista. Rikosten rangaistusasteikkojen täytyy olla niin yleisemmin rikoslain sisällä kuin seksuaalirikoksia koskevan 20 luvun sisällä sellaisia, että eri tekojen asteikot ovat keskenään asianmukaisessa suhteessa (esim. LaVM 24/2018 vp s. 22)¹⁴⁹

Näyte 2:

Suomen kannalta tärkeiden vertailumaiden rangaistustaso seksuaalirikoksissa voi antaa hyödyllisiä vertailukohtia rangaistuksen oikeasuhtaisuutta arvioitaessa.¹⁵⁰

Näyte 3:

Maiden oikeusjärjestelmät ovat kuitenkin erillisiä kokonaisuuksia ja niissä rangaistusten oikeasuhtaisuuteen ja todelliseen ankaruuteen vaikuttavat monet tekijät. ----- Näin ollen pelkästään joidenkin vertailumaiden joissakin tapauksissa Suomea ankarammista rangaistusasteikoista ei voida tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä siitä, mikä rangaistusasteikon pitäisi olla Suomessa.¹⁵¹

Yhtenäisyysdiskurssissa viestitään yhtenäisestä rangaistusjärjestelmästä, johon uudet kriminalisoinnit on sovittava. Hallituksen esityksessä ei kuitenkaan kerrota siitä, miten seksuaalirikokset suhteutuvat esimerkiksi muihin rikoslain rikoksiin. Tästä ainoana poikkeuksena mainittakoon seksuaalisen kuvan luvaton lähettäminen, joka yhtenäisyysdiskurssissa sidotaan kunnianloukkaukseen sekä törkeään yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämiseen. ”Asianmukaiseen suhteeseen” viittaaminen vaikuttaakin ehkä tarkoittavan enemmän vastaavien rikostyyppien paikantamista rikoslaista ja seksuaalirikosten rangaistustason sitomista niihin. Vetoamalla ”tärkeisiin vertailumaihin” yhtenäisyysdiskurssissa painotetaan muiden valtioiden arvoa rangaistusasteikon säätämisestä siitäkin huolimatta, että näytteessä 3 todetaan, ettei muiden valtioiden rangaistustasosta ”voida tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä”.

Yhtenäisyysdiskurssissa argumentaation perusta on suhteellisuusperiaatteessa ja rikoslain 6 luvun 3 §:ssä, jonka mukaan rangaistusta määrättäessä on otettava huomioon rangaistuskäytännön yhtenäisyys. Kansalaisten tulee pystyä luottamaan siihen, että tietyn tyyppisistä rikoksista tuomitaan

¹⁴⁹ HE 13/2022, s. 49. Hallituksen esityksen otteessa viitattiin lakivaliokunnan mietintöön.

¹⁵⁰ HE 13/2022, s. 49.

¹⁵¹ HE 13/2022, s. 49–50.

samassa suhteessa olevia rangaistuksia. Säättämällä rangaistukset samassa suhteessa toisten vastaavien kanssa viestitään kansalaisille, millainen on oikeasuhtainen rangaistus tietystä teosta. Yhtenäisyysdiskurssissa ei ilmennetä mitään rangaistusteoriaa, vaan sillä oikeutetaan rangaistustason asettaminen tietylle tasolle nojaten esimerkiksi muihin vastaaviin kriminalisointeihin sekä oikeuskäytännön yhtenäisyyteen.

Tekodiskurssissa otetaan tässä hallituksen esityksessä kantaa rangaistuksen takana olevaan tekoon muun muassa seuraavien näytteiden tavoin:

Näyte 4:

*Lakivaliokunta on näiden vakiintuneiden periaatteiden mukaisesti katsonut, että rikosten rangaistusasteikot on määritettävä tekojen haitallisuuden ja paheksuttavuuden eli niiden rangaistusarvon mukaan.*¹⁵²

Näyte 5:

*Rangaistusjärjestelmän tulee kokonaisuudessaan täyttää suhteellisuuden vaatimukset ---. Tämä rikosoikeudellinen suhteellisuusperiaate edellyttää, että rangaistus on oikeudenmukaisessa suhteessa teon vahingollisuuteen ja moitittavuuteen.*¹⁵³

Tekodiskurssissa perustelut ottavat kantaa seksuaalirikoksia koskevaan rangaistustasoon lähinnä toteamalla, että moitittavasta teosta tulee säätää oikeassa suhteessa oleva rangaistus.

Rangaistusasteikkoa koskevissa perusteluissa ei selvennetä tarkemmin, kuinka esimerkiksi teon moitittavuus ilmenee.¹⁵⁴ Toisaalta seksuaalirikosten moitittavuus on saanut paljon huomiota viime vuosina esimerkiksi sosiaalisessa mediassa,¹⁵⁵ joten on mahdollista, että tekodiskurssin alaisten perusteluiden taustalla vaikuttaa oletus siitä, että seksuaalirikosten moitittavuus on yleisesti tiedossa.

Tekodiskurssin sovitusteoriayhteys näkyy otteissa selvästi, joskin implisiittisesti, sillä itse teorioihin ei nimenomaisesti viitata. Sovitusteorioiden kannattajat toteavat, että rangaistuksen tulee olla yhteydessä tekoon – moitittavasta teosta tulee säätää ankara rangaistus. Seksuaalirikoksia

---

¹⁵² HE 13/2022, s. 49.

¹⁵³ HE 13/2022, s. 48.

¹⁵⁴ Asiaa on mahdollisesti perusteltu hallituksen esityksen muussa luvussa, vaikka rangaistusasteikkoa koskevaan kohtaan perusteluja ei otettukaan.

¹⁵⁵ Sosiaalisessa mediassa huomiota ovat herättäneet esimerkiksi *me too* -liike sekä *text me when you get home* -liike. Me too -kampanja on kansainvälisesti huomiota herättänyt liike, jossa erityisesti naiset kertovat kokemuksiaan muun muassa seksuaalisesta häirinnästä. #textmewhenyougethome nousi sosiaalisessa mediassa hashtagina, jota käyttämällä erityisesti naiset kertovat pelostaan liikkua yöaikaan yksin.

pidetäänkin tyypillisesti vakavina rikoksina, joita paheksutaan yhteiskunnallisesti laajasti.¹⁵⁶ Jotkut tutkijat ovat todenneet, että seksuaalirikoksista rankaisemisessa on luontevaa tästä syystä nojata sovitusteorioihin.¹⁵⁷ Muun muassa deGuzman on arvioinut, että joissain tapauksissa raiskausta voidaan pitää jopa moitittavampana rikoksena kuin henkeen kohdistuvia rikoksia.¹⁵⁸

Kolmas eniten käytetty diskurssi seksuaalirikosluvun uudistusta koskevassa hallituksen esityksessä on **oikeushyvädiskurssi**, jossa nojataan erinäisin tavoin kriminalisointien avulla suojeltaviin oikeushyviin muun muassa seuraavien näytteiden muodossa:

Näyte 7:

*Mitä tärkeämmästä suojattavasta edusta on kyse ja mitä enemmän teko tai laiminlyönti sitä loukkaa, sitä ankarampi rangaistusuhka on perusteltu.*¹⁵⁹

Näyte 8:

*Seksuaalisen itsemääräämisoikeuden ja ruumiillisen koskemattomuuden arvo ja merkitys on lisääntynyt ja niihin voidaan sanoa suhtauduttavan tällä hetkellä vielä suuremmin odotuksin kuin silloin, kun seksuaalirikoksia koskevan rikoslain 20 luvun uudistus toteutettiin 1990-luvun lopulla. Useat 2000-luvulla tehdyt seksuaalirikosten osittaisuudistukset ilmentävät tätä kehitystä.*¹⁶⁰

Näyte 9:

*Seksuaalisen kuvan luvaton levittäminen loukkaa yksityiselämän intiimeintä osaa. Tunnuksmerkistöön kuuluisivat vain sellaiset teot, jotka loukkaavat toisen seksuaalista itsemääräämisoikeutta olennaisesti.*¹⁶¹

HE 13/2022 on yksi harvoista hallituksen esityksistä, joissa rangaistusasteikkoa perustellaan vetoamalla suojattavaan oikeushyvään. Oikeushyvädiskurssissa esitetään rangaistusasteikon asettaminen tarpeellisenä, jopa välttämättömänä, jotta suojattaisiin sen taustalla olevaa oikeushyvää. Oikeushyvinä mainitaan seksuaalinen itsemääräämisoikeus, ruumiillinen koskemattomuus ja yksityiselämän suoja.

¹⁵⁶ Ks. esimerkiksi seksuaalirikosluvun kokonaisuudistusta koskeva eduskuntakeskustelu PTK 80/2022/7 vp, jossa seksuaalirikoksista raiskausta kuvataan muun muassa seuraavasti: ”Me kaikki tiedetään, miten merkittävä asia raiskaus on rikoksena. Se on vakava ja tuomittava - -”.

¹⁵⁷ DeGuzman 2012, s. 24, Brooks 2021, s. 238.

¹⁵⁸ DeGuzman 2011, s. 519. DeGuzman viittaa tutkimuksessaan sodan kontekstissa tapahtuvaan raiskaukseen, jolla pyritään tuottamaan häpeää naiselle ja vertaa tätä sodan kontekstissa tapahtuvaan tappoon.

¹⁵⁹ HE 13/2022, s. 48.

¹⁶⁰ HE 13/2022, s. 50.

¹⁶¹ HE 13/2022, s. 51.

Seksuaalirikosten kohdalla oikeushyvädiskurssin perustelut sisältävät toteamuksia seksuaalisen itsemääräämisoikeuden ja ruumiillisen koskemattomuuden arvon ja merkityksen lisääntymisestä (näyte 8). Hallituksen esityksessä ei kuitenkaan oteta kantaa esimerkiksi siihen, miksi näitä oikeushyviä on suojeltava. Myöskään niiden merkityksen lisääntymistä ei perustella enempää.

Oikeushyvädiskurssi ei ole selvästi sidoksissa mihinkään rangaistusteoriaan. Sen sijaan sen mukainen perustelu vaikuttaa lukijaan tunnetasolla erittelemällä suojeltavat oikeushyvät ja luonnehtimalla, että seksuaalirikokset ”loukkaavat” näitä oikeushyviä. Tällaisen luonnehdinnan taustalla saattaa olla pyrkimys oikeuttaa rangaistustason asettaminen.

Myös **ennaltaehkäisydiskurssia** esiintyy tässä hallituksen esityksessä hieman (3 kertaa), mutta ei kuitenkaan yhtä laajasti kuin edellä mainittuja diskursseja. Perustelut argumentoivat enemmänkin rangaistusasteikon pysyttämistä samalla tasolla, kuin ainakaan sen radikaalia nostamista.

Näyte 10:

*Rangaistusten asemaa rikosten torjunnassa ei ole myöskään syytä ylikorostaa. Rangaistusten ankaruustaso ei korreloi suoraan rikollisuuden määrän kanssa. Seksuaalirikokset eivät välttämättä ole luonteeltaan sellaisia rikoksia, joiden tekijät tekoon ryhtymistä edeltävässä vaiheessa kiinnittäisivät huomiota rikoksesta seuraavaan rangaistukseen tai sen ankaruuteen.*¹⁶²

Näyte 11:

*Jotta rangaistusasteikkojen ankaroittaminen vaikuttaisi yleisesti rikoksia ennalta ehkäisevästi, tulee ankaroittamista tukea rangaistustasoa koskevalla viestinnällä.*¹⁶³

Näytteessä 10 todetaan, että *seksuaalirikokset eivät välttämättä ole luonteeltaan sellaisia rikoksia, joiden tekijät tekoon ryhtymistä edeltävässä vaiheessa kiinnittäisivät huomiota rikoksesta seuraavaan rangaistukseen tai sen ankaruuteen.* Näyte ilmentää ennaltaehkäisydiskurssissa tyypillistä argumentaatiota, sillä se toteaa käytännössä, että rangaistuksen ankaruudella ei todennäköisesti ole suurta merkitystä sen kannalta, toteuttaako potentiaalinen rikosentekijä rikoksen. Tämän näytteen mukaan rikollisuuden ennaltaehkäisyllä ei pidä antaa liian suurta painoarvoa rangaistusasteikon asettamisessa. Perustelu nojaa vahvasti preventioteoreettiseen ajatteluun. Vaikka preventioteorioita ei varsinaisesti mainita, on yhteys selkeä ennaltaehkäisydiskurssin pääasiallisen sanoman ollessa identtinen preventioteorioiden kanssa.

---

¹⁶² HE 13/2022, s. 50.

¹⁶³ *ibid.*

Preventioteorioiden hypoteesin mukaan rangaistus ehkäisee rikoksentekijää uusimasta rikostaan ja toisaalta vaikuttaa myös yhteiskunnallisella tasolla esimerkiksi pelotteen muodossa.¹⁶⁴

Näyte 11 ilmentää myös ennaltaehkäisydiskurssia, mutta rangaistusteoreettinen näkökulma vaihtuu. Näytteen mukaan ennaltaehkäisevän vaikutuksen aikaansaamiseksi *tulee rangaistustasosta viestiä*. Tämän näytteen perustelu nojaa vahvasti ekspressiivisiin teorioihin, erityisesti julistavaan tai yleisöstä riippumattomaan teoriaan, sillä perustelun mukaan viesti tulee välittää yleisesti, eikä niinkään yhdelle tietylle kansalaiselle. Näytteen 11 taustalla vaikuttava ekspressiivinen teoria on läheisessä yhteydessä preventioteorioiden kanssa, sillä näytteen mukaan rangaistustasosta tulee *viestiä* kansalaisille, jotta yleispreventiivinen vaikutus toteutuu.

Mielenkiintoista on se, kuinka vähän hallituksen esityksessä perustellaan rangaistusasteikkoa tekijään liittyvillä seikoilla (2 kertaa). Seuraavassa näyte **tekijädiskurssin** käytöstä;

Näyte 12:

Moitittavuutta koskeva arvio liittyy ennen kaikkea syyllisyysperiaatteeseen. Rangaistusuhat on tarkoitettu teoistaan vastuunalaisille syyntakeisille ihmisille. On arvioitava, kuinka paheksuttavana menettelyä voidaan pitää ja kuinka paljon tekijää voidaan tästä moittia. Rikokseen liitettävää rangaistusasteikkoa ei siten voida perustaa pelkästään vahinkoseurauksen vakavuuteen, vaan myös syyksilukemisen aste on otettava huomioon.¹⁶⁵

Tekijädiskurssia havainnollistavassa näytteessä 12 esitetään kuva henkilöstä, joka tekee teon aiheuttaen tällä vahinkoa uhrille, mutta jonka syyllisyydestä ei välttämättä olla aivan varmoja. Diskurssin mukainen kuvailu ilmentää tässä vahvasti syytetyn oikeuksia ja niiden suojan tarvetta, ja ennako-oletuksena näyttäytyy selvästi se, että uudistuksella olisi merkittäviä vaikutuksia syytetyn oikeusturvan kannalta. Diskurssin käytöstä mielenkiintoisen tekeekin se, että tekijään keskittyvässä keskustelussa ei käytetä selvästi muunlaista kuvausta tekijästä.

Tyypillisesti tekijädiskurssissa on vahva yhteys sovitusteorioihin. Seksuaalirikosluvun uudistuksessa sitä yhteyttä ei kuitenkaan niin vahvasti näy, sillä tekijädiskurssi pyrkii painottamaan enemmänkin tekijän oikeuksista huolehtimista kuin tekijän moitittavaa käyttäytymistä. Tulkitsen kuitenkin sovitusteorioiden vaikuttavan myös näiden perusteluiden taustalla, sillä sovitusteorioiden

---

¹⁶⁴ HE 13/2022, s. 50.

¹⁶⁵ HE 13/2022 vp, s. 48.

mukaan rangaistuksen tulee olla oikeasuhtainen teon kanssa,¹⁶⁶ ja kuten näytteessä 12 todetaan, moitittavuutta tulee arvioida syyllisyysperiaatteen kautta.

4.4 Omaisuusrikokset HE 52/2021 vp: Maksuvälinerikos ja sen törkeä ja lievä tekomuoto

Hallituksen esityksessä 52/2021 vp ehdotettiin kriminalisoitavaksi maksuvälinerikos sekä sen lievä ja törkeä tekomuoto. Esityksen taustalla oli asiallisesti Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2019/713 muihin maksuvälineisiin kuin käteisrahaan liittyvien petosten ja väärennösten torjunnasta ja neuvoston puitepäätöksen 2001/413/YOS korvaamisesta, ja kyseisen direktiivin taustalla taas komission ja unionin ulkoasioiden ja turvallisuuspolitiikan korkean edustajan 13.9.2017 tekemä yhteinen tiedonanto parlamentille ja neuvostolle (JOIN [2017] 450 final). Tiedonannossa mainittiin, että unionin lainsäädäntöä tulee kehittää, sillä aikaisempi puitepäätös ei riitä vastaamaan nykypäivän uusiin teknologisiin haasteisiin.¹⁶⁷

Hallituksen esityksessä ehdotettiin, että jatkossa maksuvälinepetoksena rangaistaisiin ainoastaan maksuvälineen käyttöön liittyvät rikokset, ja muita maksuvälineisiin liittyviä tekoja varten säädettäisiin uusi säännös maksuvälinerikoksesta. Maksuvälinerikoksen tekotapoja olisivat esimerkiksi maksuvälineen anastaminen tai muun muassa sen valmistaminen, väärentäminen, hankkiminen tai maahan tuominen tietäen, että maksuvälinettä tullaan käyttämään maksuvälinepetoksen tekemiseen.¹⁶⁸ Maksuvälinerikoksesta tuomittaisiin jatkossa se, *joka 1) anastaa maksuvälineen, 2) valmistaa väärän maksuvälineen tai väärentää sellaisen tehdäkseen maksuvälinepetoksen tai tietäen, että maksuvälinettä käytettäisiin maksuvälinepetoksen tekemiseen, tai 3) hankkii, ostaa, tuo maahan, pitää hallussaan, myy, levittää, siirtää, kuljettaa, luovuttaa tai vie maasta laittomasti hankitun, väärän tai väärennetyn maksuvälineen tehdäkseen maksuvälinepetoksen tai tietäen, että maksuvälinettä käytettäisiin maksuvälinepetoksen tekemiseen.* Lisäksi maksuvälinerikoksesta tuomittaisiin se, *joka hankkiakseen itselle tai toiselle oikeudetonta taloudellista hyötyä luovuttaa maksuvälineen toiselle tietäen, että maksuvälinettä käytettäisiin maksuvälinepetoksen tekemiseen.* Rangaistusasteikko olisi sakosta enintään kaksi vuotta vankeutta. Törkeä tekomuoto tulisi kyseeseen, mikäli *rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti tai osana RL 6 luvun 5 §:n 2 momentissa tarkoitetun järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa ja*

¹⁶⁶ Laine 2014, s. 225–226.

¹⁶⁷ HE 52/2021 vp, s. 3. Esimerkkeinä mainitaan muun muassa virtuaalivaluutat ja mobiilimaksut.

¹⁶⁸ HE 52/2021 vp, s. 41.

maksuvälinerikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Rangaistusasteikko törkeästä maksuvälinerikoksesta olisi neljästä kuukaudesta viiteen vuoteen vankeutta. Niin ikään lievistä tekemuodosta voisi rangaista sakolla, ja se tulisi kyseeseen, jos maksuvälinerikos on kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

Maksuvälinerikoksia koskevassa hallituksen esityksessä käytetään eniten yhtenäisyysdiskurssia (4 kertaa). Yhtenäisyysdiskurssin lisäksi HE 52/2021:ssä käytetään käytännöllisyysdiskurssia (3 kertaa), tekodiskurssia (3 kertaa) sekä tekijädiskurssia (2 kertaa). Sen sijaan kasvudiskurssia, ennaltaehkäisydiskurssia tai oikeushyvädiskurssia ei esiinny lainkaan.¹⁶⁹ Ylipäänsä maksuvälinerikoksia koskeva hallituksen esitys ei sisällä lainkaan yhtä paljoa rangaistusasteikon perustelua kuin muut aineiston esitykset. Seuraavaksi analysoin perusteludiskurssien esiintymistä maksuvälinerikoksia käsitelleessä hallituksen esityksessä tarkemmin.

Yhtenäisyysdiskurssin käyttämisen taustalla on tässä hallituksen esityksessä se, että koko hallituksen esityksen takana on pyrkimys muihin kuin käteisrahaan liittyvien petosten ja väärennösten torjuntaa koskevan Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin täytäntöönpanemiseksi.¹⁷⁰ Yhtenäisyysdiskurssi näkyy hallituksen esityksessä muotoiluina, joiden mukaan rangaistusasteikko säädetään direktiivin velvoittamalla tavalla (näytteet 13 ja 14). Tämän taustalla taas on yhtenäisen rangaistustason luominen Euroopan unionin sisällä. Toisaalta yhtenäisyysdiskurssi esiintyi myös sille tyypillisenä vertailuna muuhun vastaavaan rikokseen (näyte 15). Seuraavat näytteet tuovat ilmi yhtenäisyysdiskurssin mukaista argumentaatiota:

Näyte 13:

*Maksuvälinerikoksesta ehdotetaan säädettäväksi seuraamukseksi sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta. Törkeän maksuvälinerikoksen rangaistukseksi ehdotetaan direktiivin 9 artiklan 6 kohdan velvoitteen täyttämiseksi vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään viittä vuotta.*¹⁷¹

Näyte 14:

--- rikosentekijä olisi tuomittava törkeästä maksuvälinerikoksesta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään viideksi vuodeksi. Direktiivin 9 artiklan 6 kohta velvoittaa säätämään säännöksessä mainituista teoista vähintään viiden vuoden

¹⁶⁹ Maksuvälinerikoksen sekä sen lievän ja törkeän tekemuodon kriminalisointia ehdottaneessa hallituksen esityksessä rangaistusasteikkoa koskeva puhe oli keskitetty kolmeen kohtaan. Perustelua löytyi kohdista 2.2: Direktiivin sisältö ja suhde Suomen lainsäädäntöön (s. 13), 4.1.4: Maksuvälinerikos (s. 41–45) ja kohdasta 10.2: Hyväksyttävyy- ja suhteellisuusvaatimus (s. 62).

¹⁷⁰ HE 51/2021 vp, s. 1.

¹⁷¹ HE 52/2021 vp, s. 13.

*enimmäisrangaistuksen, kun teko on tehty osana puitepäätöksessä 2008/841/YOS määritellyn rikollisryhmän toimintaa.*¹⁷²

Näyte 15:

*Ehdotettua kahden vuoden enimmäisrangaistusta on tekojen moitittavuuden suhteen perusteltua arvioida rahanpesusta säädetyn kahden vuoden enimmäisrangaistuksen valossa.*¹⁷³

Yhtenäisyysdiskurssissa ei käytetä mitään rangaistusteoriaa argumentoinnin tukena. Sen sijaan diskurssissa rangaistustason asettamista oikeutetaan sillä, että Euroopan unioni on antanut asiasta direktiivin, jota tulee noudattaa, ja toisaalta vertaamalla rikoksen rangaistusasteikkoa toiseen vastaavaan rikokseen. Toteamus siitä, että rangaistusasteikko säädetään täyttämään direktiivin mukainen velvoite, siirtää vastuuta kansallisen päättäjän harteilta Euroopan unionin päättäjille. Tällaisen puhutavan käyttäminen viestii lukijalle, että kansallisella tasolla ei voida vaikuttaa rangaistusasteikkoon kovin paljoa, vaan määräys tulee ”ylemmältä taholta”. Euroopan unionilta tulevat velvoitteet on tietysti täytettävä asianmukaisesti, mutta esimerkiksi direktiivi päätöksentekoinstrumenttina antaa kansalliselle taholle valtaa valita, kuinka ja missä muodossa se pannaan kussakin valtiossa täytäntöön.¹⁷⁴ Tätä yhtenäisyysdiskurssissa ei kuitenkaan tuoda ilmi.

Käytännöllisyysdiskurssissa tuodaan tässä hallituksen esityksessä ilmi käytännön seikkoja, jotka tulee ottaa huomioon rangaistusasteikkoa säädetäessä, kuten seuraavista otteista on havaittavissa:

Näyte 16:

*Vaikka esityksessä on siten kansallisesti menty direktiivin velvoitteita pidemmälle, tähän on sääntelyn selkeyteen ja teon moitittavuuteen perustuvia asiallisia ja kriminaalisointiperiaatteiden kannalta hyväksyttäviä syitä.*¹⁷⁵

Näyte 17:

Esityksen direktiivistä johtuvat ehdotukset ja erityisesti niistä säädetävät rangaistukset mahdollistaisivat maksuvälineisiin kohdistuvissa rikoksissa eräin kohdin nykyistä laajemmat pakkokeinojen käyttömahdollisuudet. Maksuvälineen anastamisen säättäminen rangaistavaksi maksuvälinerikoksena mahdollistaisi kahden vuoden enimmäisrangaistuksen vuoksi laajemmat pakkokeinolain tutkintakeinot kuin mikä nykyisin on mahdollista, kun vastaavat teot tulisivat rangaistaviksi varkautena. Samoin väärennyksaineiston hallussapidon sijasta vastaisuudessa maksuvälinepetoksen valmisteluna rangaistaviin tekoihin soveltuisivat kahden vuoden

¹⁷² HE 52/2021 vp, s. 41.

¹⁷³ HE 52/2021 vp, s. 45.

¹⁷⁴ Raitio – Tuominen 2020, s. 81.

¹⁷⁵ HE 52/2021 vp, s. 45

*enimmäisrangaistuksen vuoksi nykyistä laajemmat jaksossa 2.2 luetellut tutkintakeinot.*¹⁷⁶

Käytännöllisyysdiskurssissa maksuvälinerikosten yhteydessä otetaan huomioon sääntelyn selkeyteen liittyvät seikat (näyte 16). *Sääntelyn selkeyttä* ei kuitenkaan avata sen tarkemmin, vaan suuremman painoarvon käytännöllisyysdiskurssissa saavat pakkokeinot ja tutkintamahdollisuudet. Tämän perustelun mukaan rangaistusasteikon säätäminen tietylle tasolle mahdollistaisi nykyistä laajemmat mahdollisuudet pakkokeinojen käyttöön. Myös pakkokeinolain mukaisten tutkintakeinojen laajempi käyttö mahdollistuisi enimmäisrangaistuksen korotuksen vuoksi.

Käytännöllisyysdiskurssin taustalla tässä hallituksen esityksessä vaikuttaa olevan rangaistusasteikon perusteleminen sillä, että se mahdollistaa käytännön toimia yhteiskunnassa. Tässä tapauksessa ne ovat juuri pakkokeinot sekä tutkintakeinot. Näillä käytännön toimilla yhteiskunnassa pystyttäisiin vastaamaan paremmin esimerkiksi rikollisuuden tuomiin haasteisiin. Diskurssin mukainen perustelu ei ilmennä mitään rangaistusteoriaa, sillä sen taustalla on ainoastaan tarve tuoda ilmi käytännön asioita, joita rangaistusasteikon säätäminen mahdollistaisi.

Tekodiskurssia esiintyy maksuvälinerikoksia koskevassa hallituksen esityksessä yhtä paljon kuin käytännöllisyysdiskurssia (3 kertaa) muun muassa seuraavien näytteiden tavoin:

Näyte 18:

*Vaikka esityksessä on siten kansallisesti menty direktiivin velvoitteita pidemmälle, tähän on sääntelyn selkeyteen ja teon moitittavuuteen perustuvia asiallisia ja kriminaalisointiperiaatteiden kannalta hyväksyttäviä syitä.*¹⁷⁷

Näyte 19:

*Rangaistusseuraamuksen ankaruuden tulee olla oikeassa suhteessa teon moitittavuuteen ja rangaistusjärjestelmän kokonaisuudessaan tulee täyttää suhteellisuuden vaatimukset (PeVL 9/2016 vp, s. 2, PeVL 56/2014 vp, s. 2–3, PeVL 16/2013 vp, s. 2/I, PeVL 23/1997 vp, s. 2/II).*¹⁷⁸

Tekodiskurssissa ilmaistaan tässä hallituksen esityksessä, että rangaistuksen ankaruus on perusteltu teon moitittavuuteen liittyvistä syistä. Hallituksen esityksen rangaistusasteikkoa koskeva kohta ei kuitenkaan erittele sen kummemmin sitä, mikä tekee teosta moitittavan ja kuinka se suhtautuu rangaistuksen ankaruuteen. Toisaalta tässä hallituksen esityksessä tekodiskurssi ilmenee hieman neutraalimpana kuin esimerkiksi seksuaalirikoslukua koskevassa, sillä tässä hallituksen esityksessä

---

¹⁷⁶ HE 52/2021 vp, s. 45, 62.

¹⁷⁷ HE 52/2021 vp, s. 45.

¹⁷⁸ HE 52/2021 vp, s. 62.

todetaan lähinnä suhteellisuusperiaatteeseen nojaten, että teon moitittavuuden ja rangaistuksen ankaruuden tulee olla suhteessa toisiinsa.

Tekodiskurssin argumentaatio ilmentää tyypillisesti sovitusteoriaa toteamuksilla, että mitä moitittavampi teko on, sitä ankaramman rangaistuksen tekijä siitä ansaitsee. HE 52/2021:ssä ilmenevässä tekodiskurssissa sovitusteoriayhteys on hieman löyhempää kuin esimerkiksi seksuaalirikoksia koskevassa hallituksen esityksessä, jossa käytettiin sanavalintoja *vahingollinen* ja *paheksuttava*. Tässä hallituksen esityksessä todetaan neutraalimmin, että teon moitittavuuden ja rangaistuksen ankaruuden tulee olla oikeassa suhteessa. Näytteessä 19 sovitusteoria näyttäytyy selvästi enemmän kuin näytteessä 18, sillä siinä moitittavuudesta puhutaan toteamalla, että koska teko on moitittava, siitä tulee säätää ankarampi rangaistus. Sen sijaan jälkimmäinen esittää moitittavuuden suhteellisuusperiaatteen kautta neutraalimmin, mutta kuitenkin niin, että sovitusteoreettinen ajattelu on sisäänrakennettuna myös siihen. Sovitusteoreettinen yhteys onkin epäsuoraa tässä hallituksen esityksessä, sillä siihen ei suoraan viitata tekodiskurssin yhteydessä, vaan se on johdettavissa perustelusta.

Tekijädiskurssissa, jota käytetään maksuvälinerikoksia koskevassa hallituksen esityksessä yhteensä kaksi kertaa, luonnehditaan maksuvälinerikoksen tekijää seuraavasti:

Näyte 20:

Maksuvälineen anastaminen ja maksuvälinepetoksen valmisteluun soveltuviin välineisiin, tarvikkeisiin tai tallenteisiin liittyvissä rikoksissa voi usein olla kyse varsin ammattimaisesta tai järjestäytyneesti organisoidusta toiminnasta, joka tähtää maksuvälinepetoksen tekemiseen.¹⁷⁹

Kyseinen ote löytyy identtisenä kahdesta eri rangaistusasteikkoa perustelevasta kohdasta. Tällainen puhe luo mielikuvia rikosentekijästä sekä aiheuttaa häneen liittyviä mielle yhtymiä.

Maksuvälinerikoksien kohdalla rikosentekijä kuvataan otteen mukaisesti osana ammattimaista, järjestäytyneesti organisoitua toimintaa. Tässä yhteydessä ei kuitenkaan viitata esimerkiksi tutkittuun tietoon, vaan väite jää lainsäätäjän toteamukseksi. Tällainen kuvaus voi aiheuttaa mielikuvia järjestäytyneestä rikollisuudesta, joka liitetään vaaralliseen rikolliseen toimintaan.

Näytteen mukainen kuvaus viestii siitä, että maksuvälinerikollisuus on laaja ongelma, jossa tekijöitä on paljon, ja he toimivat järjestelmällisesti yhteisen päämäärän saavuttamiseksi.

---

¹⁷⁹ HE 52/2021 vp, s. 45, 62.

Tekijädiskurssin mukainen perustelu maksuvälinerikosten yhteydessä ottaa kantaa tekijän hahmoon ja viestii lukijalle, että koska tekijän toiminta on vahingollista, ansaitsee hän rangaistuksen. Kun tekijä kuvataan *ammattimaiseksi* henkilöksi, joka on osa *järjestäytyneesti organisoitua toimintaa*, esitetään rikoksentekijä henkilönä, joka tekee rikoksia tietoisesti ja jopa suunnitelmallisesti. Se, että tekijä nimenomaisesti valitsee olla noudattamatta yhteiskunnan yhteisiä pelisääntöjä, on taas omiaan luomaan kuvaa säännöistä piittaamattomasta henkilöstä, joka täten ansaitsee tulla rangaistuksi. Tekijädiskurssissa argumentaatio nojaakin vahvasti sovitusteorioihin, sillä rangaistusasteikon perustelemisessa käytetään henkilöön liittyviä sanavalintoja, jotka viestivät, että rikoksentekijä ansaitsee rangaistuksen hänen piittaamattoman toimintansa vuoksi. Tällä tavalla tekijädiskurssissa pyritään herättämään negatiivisia tunteita lukijassa, ja eriyttämään rikoksentekijää ”kunnan kansalaisista”.

4.5 Terrorismirikos HE 135/2020 vp: Terroristin rahoittaminen

Valtioneuvosto antoi hallituksen esityksen eduskunnalle terrorismin rahoittamista koskevien säännösten muuttamiseksi 1.10.2020. Esityksen taustalla ovat Yhdistyneiden kansakuntien (YK) turvallisuusneuvoston terrorismin rahoittamista koskevat päätöslauselmat sekä eräiden kansainvälisten toimielinten arviot terrorismin rahoittamista koskevista Suomen rangaistussäännöksistä. Esityksen taustalla oli siis kansainvälisiä velvoitteita, mutta myös tarve saattaa Suomen rikoslain terrorismia koskevat säännökset vastaamaan siihen liittyvien oikeushyvien suojelemisen tarvetta. Hallituksen esityksessä mainittiin tavoitteiksi rangaistusasteikkojen säätäminen vastaamaan tekojen rangaistusarvoa ja lisäksi se, että terrorismin rahoittamisrikokset ja niiden rangaistussäännökset muodostaisivat kokonaisuuden, joka on mahdollisimman selkeä ja johdonmukainen.¹⁸⁰

Uuden pykälän 5 a mukaan terroristin rahoittamisesta tuomittaisiin vankeuteen *se, joka suoraan tai välillisesti antaa tai kerää varoja rahoittaakseen tai tietoisena siitä, että niillä rahoitetaan henkilöä, joka tekee 1 tai 1 a §:ssä tarkoitettuja rikoksia tai osallistuu niiden tekemiseen 5 luvun 3–6 §:ssä tarkoitettuna rikokseen osallisena*. Pykälä ei määritä rahallista vähimmäismäärää, ja näin ollen myös vähäinenkin rahamäärä voisi täyttää tunnusmerkistön. Rangaistusasteikko terroristin

---

¹⁸⁰ HE 135/2020 vp, s. 5.

rahoittamisesta tulisi hallituksen esityksen mukaan olemaan neljästä kuukaudesta kuuteen vuoteen vankeutta. Pykälän toisen momentin mukaan terroristin rahoittamisen yritys olisi rangaistava.¹⁸¹

Terroristin rahoittamista koskevan hallituksen esityksen perusteludiskurssit keskittyvät selvästi kolmen diskurssin ympärille. Kaikista eniten käytetään yhtenäisyysdiskurssia (yhteensä 15 kertaa), ja sen jälkeen tekodiskurssia (8 kertaa) sekä käytännöllisyysdiskurssia (7 kertaa). Vähäisessä määrin käytetään ennaltaehkäisydiskurssia (2 kertaa) ja tekijädiskurssia (2 kertaa). Oikeushyvädiskurssia tai kasvudiskurssia ei käytetä rangaistusasteikkoperustelun yhteydessä lainkaan.

Yhtenäisyysdiskurssin mukaista argumentaatiota ilmenee HE 135/2020:ssä muun muassa seuraavien näytteiden muodossa:

Näyte 21:

*--- koska sopivia vertailukohteita ei ole välttämättä löydettävissä muiden rikosten rangaistusasteikoista.*¹⁸²

Näyte 22:

*Voidaankin sanoa, että terrorismirikosten rangaistusasteikot muodostavat tietynlaisen kokonaisuuden, minkä vuoksi merkitystä on erityisesti vertailulla muiden terrorismirikosten rangaistusasteikkoihin.*¹⁸³

Näyte 23:

*Vertailumaiden joissakin tapauksissa Suomea ankarammista rangaistusasteikoista ei voida tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä siitä, mikä rangaistusasteikon pitäisi olla rikoslain 34 a luvun rangaistussäännöksissä. Rangaistusasteikot ovat rangaistusjärjestelmäsidoonaisia ja kansallisessa järjestelmässä muiden vastaavien rikosten rangaistusasteikkoihin suhteutettuja.*¹⁸⁴

Hallituksen esityksen mukaan terrorismirikokset poikkeavat olennaisesti muista rikoslain rikoksista luonteensa vuoksi, jonka vuoksi vertailu muihin rikoslain rikoksiin ei ole välttämättä mielekäästä.¹⁸⁵

Tästä syystä vertailulla terrorismirikosluvun muihin rikoksiin on erityistä merkitystä.

Yhtenäisyysdiskurssissa perusteluiden mukaan onkin tärkeää, että terrorismirikosten rangaistusasteikot ovat yhtenäisiä toisiinsa nähden ja ne muodostavat johdonmukaisen kokonaisuuden. Hallituksen esityksessä haetaan myös tukea Suomen kannalta tärkeistä

¹⁸¹ HE 135/2020 vp, s. 46–47.

¹⁸² HE 135/2020 vp, s. 27.

¹⁸³ *ibid.*

¹⁸⁴ HE 135/2020 vp, s. 28.

¹⁸⁵ Myös esimerkiksi Duff on artikkelissaan pohtinut terrorististen rikosten eroja muihin rikoksiin todeten, että terrorismi voidaan oikeastaan nähdä sotana yhteiskuntaa vastaan, eikä niinkään perinteisenä yksittäisenä rikoksena. Duff 2005, s. 759.

vertailumaista, mutta todetaan kuitenkin, ettei rangaistusasteikoita voi perustella ainoastaan muiden valtioiden rangaistusjärjestelmän mukaisesti. Tämä johtuu hallituksen esityksen mukaan siitä, että rangaistusasteikkojen säätämiseen vaikuttavat myös muut rangaistusjärjestelmään liittyvät seikat.

Terrorismirikosten yhteydessä yhtenäisyysdiskurssilla ei ole yhteyttä mihinkään rangaistusteoriaan. Sen sijaan yhtenäisyysdiskurssissa argumentaatiolla kuvataan terrorismirikoksia poikkeuksellisina rikoksina, joihin ei löydy hyvää vertailukohtaa muualta rikoslaista. Tässä yhtenäisyysdiskurssin käyttö eroaa muista hallituksen esityksistä, joissa yhtenäisyysdiskurssissa on lähinnä todettu, että rangaistusjärjestelmän tulee olla yhtenäinen ja rangaistusasteikkojen suhteessa toisiinsa. Perustelut muun muassa siitä, että rikoslaista ei löydy terrorismirikoksille sopivaa vertailukohtaa, viestivät siitä, että terrorismirikokset ovat harvinaislaatuinen ryhmä vaarallisia rikoksia, ja niiden tekemiseen tulee suhtautua lähtökohtaisesti eri tavalla kuin muihin rikoksiin.

Tekodiskurssia käytetään hallituksen esityksessä samoin tavoin kuin aikaisemmissakin, kuten seuraavista näytteistä on havaittavissa:

Näyte 24:

Esityksessä ehdotettujen lainsäädäntömuutosten tarkoituksena on myös huolehtia siitä, että rangaistussäännökset ovat rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen edellyttämällä tavalla tarkkarajaisia ja että rangaistusasteikot vastaavat rikosten rangaistusarvoa.¹⁸⁶

Näyte 25:

Samalla on kuitenkin myös aihetta todeta, että varojen antaminen tai kerääminen terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia tekevälle terroristille tai terroristiryhmälle on lähtökohtaisesti paheksuttava ja vakava rikos ja että rahamäärän suuruudesta ei voida aina ratkaisevia johtopäätöksiä varojen antamisen merkityksestä terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen tekemisen kannalta.¹⁸⁷

Tekodiskurssissa otetaan kantaa terroristin rahoittamiseen paheksuttavana rikoksena ensinnäkin toteamalla, että rangaistusasteikon tulee olla yhteydessä rikoksen rangaistusarvoon. Terroristin rahoittamista kuvataan *paheksuttavana ja vakavana* rikoksena. Tällaisella luonnehdinnalla arvioidaan terrorismirikokset moitittavimpien rikosten joukkoon. Terrorismirikokset aiheuttavat vakavaa hengen ja terveyden vaaraa kansalaisille, mutta on kuitenkin huomioitava, että tämän hallituksen esityksen kriminalisointi on luonteeltaan valmistelurikos. Toisaalta käyttämällä sanavalintaa *lähtökohtaisesti* pehmennetään terroristin rahoittamisen luonnetta terrorismirikoksena.

---

¹⁸⁶ HE 135/2020 vp, s. 22.

¹⁸⁷ HE 135/2020 vp, s. 27.

Tekodiskurssilla on myös tässä hallituksen esityksessä implisiittinen yhteys sovitusteoriaan. Tekodiskurssissa rangaistusasteikon asettamista perustellaan sillä, että mikäli henkilö tekee *paheksuttavan ja vakavan* rikoksen, ansaitsee hän siitä myös ankaran rangaistuksen. Tätä ei suoranaisesti todeta hallituksen esityksessä, mutta kuten muissakin hallituksen esityksissä, myös tässä sanavalintojen käytöllä on merkitystä rangaistusasteikon oikeuttajana, mikäli niitä käytetään rangaistusasteikon perustelemisen yhteydessä. Myös oikeuskirjallisuudessa terrorismirikoksia on kuvattu jo itsessään niin vakaviksi rikoksiksi, että niistä tulee rangaista teon itsensä vuoksi.¹⁸⁸

Käytännöllisyysdiskurssissa perustelu ilmenee tässä seuraavien näytteiden tavoin:

Näyte 26:

Perusteluissa tuodaan rangaistuksen määräämiseen liittyen esiin se, että rikoslain 6 luku mahdollistaa rangaistusasteikon minimin alittavan vankeusrangaistuksen tuomitsemisen, sakon tuomitsemisen silloinkin, kun se ei ole rangaistusasteikon mukaan mahdollista, ja jopa rangaistuksen tuomitsematta jättämisen. Nämä rangaistuksen määräämisratkaisut tulevat sinällään kysymykseen vain poikkeustapauksissa.¹⁸⁹

Näyte 27:

Rangaistusasteikon tulee olla riittävän laaja vakavuudeltaan eriasteisten tekojen kattamiseksi.¹⁹⁰

Käytännöllisyysdiskurssissa otetaan kantaa siihen, että rangaistusasteikkoa ei voida säätää liian laajaksi siksi, että se kattaisi kaikki mahdolliset skenaariot siitä, kuinka tunnusmerkistön mukainen teko toteutetaan. Tämä johtuu siitä, että rikoslaki mahdollistaa tietyissä tapauksissa rangaistusasteikosta poikkeamisen. Toisaalta käytännöllisyysdiskurssissa todetaan myös, että rangaistusasteikko tulee säätää riittävän laajaksi, jotta eriasteiset teot mahtuvat sen sisään. Käytännöllisyysdiskurssissa otetaan siis tässä hallituksen esityksessä esiin rangaistusasteikon soveltuminen käytännön tasolla ja pyritään sovittamaan rangaistusasteikon niin, että se soveltuu mahdollisimman hyvin tarkoitukseensa oikeuskäytännössä. Toisaalta rangaistusasteikko ei kuitenkaan voi olla niin matala, että oikeuskäytäntö muodostuisi liian alhaiseksi.¹⁹¹ Käytännöllisyysdiskurssi ei tässäkään hallituksen esityksessä ilmennä mitään rangaistusteoriaa.

¹⁸⁸ Mm. Pirjatanniemi 2015, s. 760–761.

¹⁸⁹ HE 135/2020 vp, s. 29.

¹⁹⁰ HE 135/2020 vp, s. 27.

¹⁹¹ Tässä yhteydessä onkin hyvä huomata, että liian matalan rangaistusasteikon säätäminen johtaa usein siihen, että oikeuskäytännön mukaiset rangaistukset ovat matalampia kuin olisi tarkoituksenmukaista. Tämä johtuu siitä, että tuomioistuimet tuomitsevat usein rangaistukset rangaistusasteikon matalammasta päästä. Kaskenmäki 2005, s. 335.

Vähemmän hallituksen esityksessä käytettiin ennaltaehkäisydiskurssia (2 kertaa) ja tekijädiskurssia (2 kertaa). **Ennaltaehkäisydiskurssissa** todetaan muun muassa, että rangaistusseuraamuksen tulee olla varoittava:

Näyte 28:

*Yleisenä velvoitteiden lähtökohtana on, että rangaistusten tulee olla tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia.*¹⁹²

Tämä toteamus ilmentää yleispreventioteorian mukaista pelotevaikutusta. Vaikka pelotevaikutukseen ei nimenomaisesti viitata, sanavalinta *varoittava* ilmentää pelotevaikutusta, sillä pelotevaikutuksen mukaan rangaistus tulee säätää niin ankaraksi, että se *varoittaa* potentiaalista rikoksentekijää. Toisaalta sanavalinta *varoittava* viittaa myös ekspressiivisiin teorioihin, joiden mukaan rangaistuksen oikeutus on viestin välittämisessä.¹⁹³ *Varoittavalla* rangaistuksella viitataan tässä näytteessä siihen, että rangaistus toimii esimerkkinä potentiaalisille rikoksentekijöille, ja perustelun mukaan rangaistuksen tulee siis viestiä yhteiskunnalle, että rangaistavaa tekoa ei kannata tehdä, sillä rangaistus tulee olemaan jollain tavalla negatiivinen kokemus. Ekspressiiviset teoriat ovatkin tässä kohtaa yhteydessä yleispreventioteoreettiseen pelotevaikutukseen, sillä myös pelotevaikutuksen ydinsanomaa (rangaistus pelottaa potentiaalisia rikoksentekijöitä) liittyy viestin (eli pelotteen) välittäminen kansalaisille.

Tekijädiskurssissa ei tässä hallituksen esityksessä juurikaan oteta kantaa tekijän hahmoon itsessään, vaan todetaan ainoastaan, että tekijän syyllisyyden arvioinnilla on asiassa merkitystä. Tämä on havaittavissa näytteestä 29:

Näyte 29:

*Rangaistusasteikkoja arvioitaessa ja uudesta rangaistusasteikosta säädettäessä huomioon on otettava kysymyksessä olevan rikoksen käytännössä ajateltavissa olevien ilmenemismuotojen osoittama teon paheksuttavuus, vahingollisuus ja vaarallisuus sekä tekotyypin ilmentämä tekijän syyllisyys. Puhutaan rikoksen rangaistusarvosta.*¹⁹⁴

Tämä tekijädiskurssin mukainen arviointi onkin toteutettu tekodiskurssin arvioinnin tavoin hyvin maltillisesti, ottamatta itseasiassa edes tekijän syyllisyyteen sen kummemmin kantaa. Näytteessä 29 tekijädiskurssilla on yhteys sovitusteorioihin, sillä sen tausta-ajatuksena vaikuttaa olevan se, että syylliselle henkilölle tulee määrätä ankarampi rangaistus kuin esimerkiksi syyntakeettomalle henkilölle. Syyllisyydellä arvioitaessa voidaan painottaa esimerkiksi henkilön tarkoitusta tehdä

---

¹⁹² HE 135/2020 vp, s. 27.

¹⁹³ Wringe 2012, s. 129.

¹⁹⁴ HE 135/2020 vp, s. 27.

rikos. Onkin sovitusteorian mukainen päätelmä, että henkilö, jonka tarkoituksena on tehdä rikos ja aiheuttaa sen seuraus, ansaitsee ankaramman rangaistuksen kuin henkilö, jolla ei ole ollut rikosentekotarkoitusta tilanteessa, sillä rangaistuksen ankaruuden tulee olla suhteessa teon moitittavuuteen.¹⁹⁵

4.6 Rikos yleistä järjestystä vastaan HE 146/2018 vp: Maahantulokiellon rikkominen

Hallituksen esityksen 146/2018 vp pääasiallinen muutosehdotus oli säätää uusi säännös, joka koskisi maahantulokiellon rikkomista. Uuden säädöksen mukaan maahantulokiellon rikkomiseen syyllistyisi se, *joka tulee Suomeen, vaikka hänelle on määrätty voimassa oleva maahantulokiello*. Uuden kriminalisoinnin rangaistusasteikoksi ehdotettiin sakosta yhteen vuoteen vankeutta.¹⁹⁶

Hallituksen esityksen taustalla oli laittoman maahantulon vastainen toimintaohjelma vuosina 2012–2015. Toimenpideohjelman selvityksen perusteella huomattiin, että maahantulokielloa rikotaan Suomessa kasvavassa määrin, ja kehitys on ollut samansuuntaista myös esimerkiksi Tanskassa ja Norjassa. Vuonna 2015 hallituksen hyväksymässä maahanmuuttopoliittisissa toimenpiteissä todettiin tarve sille, että maahantulokiellon rikkomisesta tulisi mahdollisesti voida määrätä vankeusrangaistus muiden Pohjoismaiden tavoin.¹⁹⁷

Maahantulokiellosta säädetään ulkomaalaislaissa (301/2004). Lain 144 §:n mukaan sillä tarkoitetaan *määräaikaista tai toistaiseksi voimassa olevaa kieltoa saapua yhteen tai useaan Schengen-valtioon*. Myös EU-oikeudessa on säännöksiä koskien maahantulokielloa. Niin sanotun paluudirektiivin 3 artiklan 6 alakohdan mukaan *maahantulokiellolla tarkoitetaan hallinnollista tai oikeudellista päätöstä tai muuta toimenpidettä, jolla kielletään määrätyn ajaksi tulo jäsenvaltioiden alueelle ja siellä oleskelu ja joka liittyy palauttamispäätökseen*. Ulkomaalaislain 150 § koskee maahantulokiellon määräämistä, ja se on yhteydessä paluudirektiivin vastaavan säännöksen kanssa. Maahantulokiello voidaan määrätä lain mukaan muulle ulkomaalaiselle kuin Euroopan unionin kansalaiselle ja häneen rinnastettavalle henkilölle pääsyn epäamisestä, käännyttämisestä tai maasta karkottamisesta koskevassa päätöksessä. Näissä harkinnanvaraisissa

---

¹⁹⁵ Laine 2014, s. 225.

¹⁹⁶ HE 146/2018 vp, s. 1.

¹⁹⁷ HE 146/2018 vp, s. 3. Vuonna 2010 kirjattuja ulkomaalaisrikkomuksena rangaistavia maahantulokiellon rikkomisia oli yhteensä 92. Vuonna 2015 niitä oli taas 568, joten maahantulokiellon rikkominen oli viidessä vuodessa kuusinkertaistunut. HE 146/2018, s. 12–13.

tilanteissa maahantulokiellon määrääminen riippuu pääsyn epäämisen, käännättämisen tai karkottamisen perusteesta.

Ulkomaalaisoikeutta ja rikosoikeutta on aikaisemmin käsitelty toisistaan erillisinä oikeusaloina. Nykypäivänä tuo raja on hämärtynyt hieman,¹⁹⁸ ja tätä kehitystä ilmentää muun muassa se, että valtio voi määrätä rikosoikeudellisen seuraamuksen maahantulokiellon rikkomisesta. Maahantulokiellon rikkomisen katsotaankin asettuvan tällä tavoin rikosoikeuden ja ulkomaalaisoikeuden raja-alueelle. Kansainvälisesti tästä raja-alueesta on käytetty termiä *crimmigration law*.¹⁹⁹

Verrattuna muihin aineistoni hallituksen esityksiin löytyy HE 146/2018:sta paljon perusteluja koskien rangaistusasteikon säätämistä laajasti lähes kaikista perusteludiskursseista.²⁰⁰ Yhtenäisyysdiskurssia käytetään yhteensä 16 kertaa, tekijädiskurssia 11 kertaa, tekodiskurssia 7 kertaa, ennaltaehkäisydiskurssia 4 kertaa sekä käytännöllisyysdiskurssia ja kasvudiskurssia 2 kertaa. Selvästi eniten hallituksen esityksessä käytetään **yhtenäisyysdiskurssia**, yhteensä peräti 16 kertaa, ja se ilmenee hallituksen esityksessä seuraavien näytteiden mukaisesti kolmella eri tasolla.

Näyte 30:

*Rikoslain kokonaisuudistuksen yhteydessä vakiintuneilla rangaistusasteikoilla lainsäätäjä ohjaa lainkäyttäjää niin, että oikeuskäytäntö muodostuu mahdollisimman yhtenäiseksi. Vakiintuneesti käytetyistä asteikoista poikkeaville asteikoille on oltava erityiset perusteet.*²⁰¹

Näyte 31:

*Vertailumaiden rangaistusasteikoista ei voida tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä siitä, mikä on asianmukainen enimmäisrangaistus maahantulokiellon rikkomisesta. Kansainvälisissä vertailuissa on lisäksi huomattava, että enimmäisrangaistukset ovat rangaistusjärjestelmäsidoonaisia.*²⁰²

Näyte 32:

---

¹⁹⁸ Hernández 2017, s. 22. Kansainvälisessä kirjallisuudessa sana ”crimmigration” on yhdistelmä sanoista ”immigration” ja ”crime”. Esimerkiksi Waasdorp – Pahladsingh 2016, s. 251.

¹⁹⁹ Waasdorp – Pahladsingh 2016, s. 263.

²⁰⁰ Rangaistusasteikon osalta harkintaa ja arviointia löytyi ensinnäkin nykytilan arviointia koskevan luvun alaotsikosta ”2.4.2. Maahantulokiellon rikkomisen rangaistusasteikko” (s. 15–19), toiseksi kohdasta 3. Esityksen tavoitteet ja ehdotukset (s. 19–20), kolmanneksi kohdasta 4.1 Yhteiskunnalliset vaikutukset (s. 20) ja lopulta kohdasta 3. Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys (s. 32).

²⁰¹ HE 146/2018 vp, s. 15.

²⁰² HE 146/2018 vp, s. 16.

Rangaistusasteikosta säädettyessä tärkeä arviointiperuste on rangaistusjärjestelmän sisäinen johdonmukaisuus, joka edellyttää, että yleisesti moitittavuudeltaan toisiinsa rinnastettavien tekojen rangaistusasteikot mahdollisimman pitkälle vastaavat toisiaan.²⁰³

Ensinnäkin yhtenäisyysdiskurssissa otetaan kantaa vakiintuneisiin rangaistusasteikkoihin ja siihen, että lainsäätäjän tehtävä on ohjata lainkäyttäjää, jotta oikeuskäytäntö muodostuisi mahdollisimman yhtenäiseksi. Lainsäätjä asettaa siis raamit, joiden puitteissa lainkäyttäjä ohjaa oikeuskäytännön tarkoituksenmukaiselle, yhtenäiselle tasolle. Vakiintuneisiin rangaistusasteikkoihin viittaaminen on kaikissa aineistoni hallituksen esityksissä tyypillistä, eikä maahantulokiellon rikkomista koskeva esitys ollut poikkeus tästä trendistä.

Toiseksi yhtenäisyysdiskurssissa perustellaan kansallisen kriminalisoinnin rangaistusasteikkoa ottamalla kantaa muiden valtioiden rangaistusasteikkoihin. Näytteessä 31 otetaan kantaa siihen, että vertailuvaltioiden rangaistusasteikkoja ei voida ainakaan yksinään pitää rangaistusasteikon perusteena rangaistusasteikon asettamisessa. Tämä johtuu siitä, että rangaistusasteikot ovat aina yhteydessä rangaistusjärjestelmään, ja niitä asettaessa tulee huomioida kunkin järjestelmän ominaispiirteet.

Kolmas yhtenäisyysdiskurssissa esiintyvä perustelutapa on ottaa kantaa siihen, että rangaistusasteikkoa asetettaessa tulee huomioida rangaistusjärjestelmän sisäinen johdonmukaisuus. Tämän vuoksi merkitystä on vertailulla muihin vastaaviin rikoksiin ja niiden rangaistusasteikkoihin. Tämä ilmenemismuoto on yhteydessä myös puheeseen rikoslain vakiintuneista rangaistusasteikoista, sillä molempien taustalla vaikuttaisi olevan pyrkimys tehdä rikoslain sisäisestä rangaistusjärjestelmästä mahdollisimman johdonmukainen.

Yhtenäisyysdiskurssissa ei nojata tässä mihinkään rangaistusteoriaan. Sen sijaan rangaistusasteikkoa perustellaan toteamuksilla yhtenäisestä oikeuskäytännöstä, kansainvälisestä vertailusta ja rangaistusjärjestelmän sisäisestä johdonmukaisuudesta. Tulkitsen, että tällaisen puheen tarkoituksena on vakuuttaa lukija siitä, että rangaistustaso on määritetty rationaalisesti harkiten oikealle tasolle ja näin oikeuttaa rangaistustason asettaminen halutulle tasolle.

Yhtenäisyysdiskurssin vahva käyttäminen tässä hallituksen esityksessä ilmentää tulkintani mukaan tarkoitusta viestiä kansalaisille maahantulokiellon rikkomisen rangaistustasosta ja suhteesta muuhun lainsäädäntöön.

---

²⁰³ HE 146/2018 vp, s. 17.

Tekijädiskurssin argumentaatiota esiintyy tässä hallituksen esityksessä yhteensä 11 kertaa ja näin ollen se on hallituksen esityksen toiseksi eniten käytetty diskurssi. Tekijädiskurssissa otetaan kantaa rikosentekijän henkilöön ja syyllisyyteen muun muassa seuraavien näytteiden tavoin:

Näyte 33:

*Riittävän laaja rangaistusasteikko tekee mahdolliseksi sen, että rangaistusta määrättäessä voidaan asianmukaisesti ottaa huomioon rangaistuksen määräämisessä sovellettavassa rikoslain 6 luvun 4 §:ssä mainitut teon vaikuttimet ja rikoksesta ilmenevä muu tekijän syyllisyys.*²⁰⁴

Näyte 34:

*Maahantulokiellon rikkojien osalta erottautuvat myös tapaukset, joissa kieltoa rikkovat tulevat maahan tarkoituksessa tehdä täällä rikoksia. Maahantulokielto on jo alun perin saatettu määrätä tällaiselle henkilölle hänen yleiselle järjestykselle tai turvallisuudelle aiheuttamansa uhkan vuoksi.*²⁰⁵

Maahantulokiellon rikkomista koskevan hallituksen esityksen tekijäkuvaus perustuu tekijän syyllisyyden arviointiin sekä arviointiin siitä, miksi hän rikkoo maahantulokieltoa.

Tekijädiskurssissa tekijää kuvataan henkilöksi, joka tulee Suomeen *tarkoituksenaan tehdä täällä rikoksia* tai henkilöksi, joka on *turvallisuusuhka* tai *uhka yleiselle järjestykselle*. Erityisesti jäljempi kuvaus saattaa vaikuttaa lukijan ajatuksiin siitä, millainen henkilö rikkoo maahantulokieltoa Suomessa. Näytteen 34 mukainen kuvaus kuvastaa erityisen vaarallista henkilöä, esimerkiksi sellaista, joka aikoo tehdä hyvin vakavan väkivaltarikoksen. Hallituksen esityksen perusteella suurin osa maahantulokiellon rikkojista on kuitenkin virolaisia²⁰⁶, johon tämä osin mediankin luoma kuva turvallisuusuhkaisista ulkomaalaisista ei istu. Tekijädiskurssissa jätetäänkin erittelemättä tarkemmin sen, millaisia rikoksia henkilö aikoo Suomessa tehdä – esimerkiksi omaisuusrikoksella, väkivaltarikoksella ja terrorismirikoksella tulisi olla eri painoarvo tällaisessa harkinnassa.

Tekijädiskurssissa ilmennetään myös tässä hallituksen esityksessä implisiittisesti sovitusteorioita argumentoimalla sitä, että turvallisuusuhan aiheuttavat ulkomaalaiset ansaitsevat rangaistuksen, viittaamatta kuitenkaan varsinaisesti sovitusteorioihin. Toisaalta tekijädiskurssissa tuodaan ilmi poikkeuksellisesti tässä hallituksen esityksessä myös preventioteoriaa, sillä siinä todetaan, että *kieltoa rikkovat tulevat maahan tarkoituksessa tehdä täällä rikoksia*. Jotta tämä potentiaalinen rikos estetään, tulee jo maahantulokiellon rikkomisesta säätää riittävän ankara rangaistus.

---

²⁰⁴ HE 146/2018 vp, s. 17.

²⁰⁵ *ibid.*

²⁰⁶ Esimerkiksi vuonna 2015 virolaisten osuus maahantulokiellon rikkojista oli 73 %. HE 146/2018 vp, s. 13.

Maahantulokiellon rikkojaa tulee siis rangaista, jottei hän toteuta suunnittelemaansa rikosta Suomessa. Ottaen huomioon prosessin hitauden, on tämä perustelu kuitenkin melko ontuva.²⁰⁷

Seuraavaksi käsittelen tekodiskurssissa esiintyvää argumentaatiota maahantulokiellon rikkomisen yhteydessä. Tekodiskurssia käytetään HE 146/2018:ssa yhteensä seitsemän kertaa, ja sen mukainen perustelu vastaa seuraavien näytteiden mukaisesti edellisissäkin hallituksen esityksissä käytettyä argumentaatiota:

Näyte 35:

*Rangaistusasteikkoja arvioitaessa ja uudesta rangaistusasteikosta säädettäessä huomioon on otettava kysymyksessä olevan rikoksen ajateltavissa olevien ilmenemismuotojen osoittama teon paheksuttavuus, vahingollisuus ja vaarallisuus sekä tekotyypin ilmentämä tekijän syyllisyys. Puhutaan rikoksen rangaistusarvosta.*²⁰⁸

Näyte 36:

*Lainmuutoksella kuitenkin korostettaisiin maahantulokiellon rikkomisen moitittavuutta.*²⁰⁹

Tekodiskurssille tyypilliseen tapaan sitä käytetään tässä hallituksen esityksessä kuvaamalla maahantulokiellon rikkomista ”paheksuttavaksi, vahingolliseksi ja vaaralliseksi” rikokseksi. Rangaistusasteikkoa koskevissa kohdissa hallituksen esityksessä ei kuitenkaan kerrota, kuinka maahantulokiellon rikkominen ilmentää tätä erityistä moitittavuutta. Tekijädiskurssin kuvauksen antavat tässä hieman suuntaa, mutta hallituksen esityksessä ei erityisemmin eritellä sitä, miksi teko, eli hallinnollisen päätöksen rikkominen, itsessään on moitittava. Tekodiskurssi ilmentää sovitusteoreettista näkökulmaa heijastamalla, että moitittavasta teosta tulee säätää ankara rangaistus.

Ennaltaehkäisydiskurssia käytetään yhteensä neljä kertaa maahantulokiellon rikkomisen yhteydessä muun muassa seuraavien näytteiden tavoin:

Näyte 37:

Korkean enimmäisrangaistuksen oletetaan jossain määrin ennalta ehkäisevän rikoksia. Ankarampaan rangaistustasoon johtavien lainsäädäntömuutosten rikoksia ennalta ehkäisevä vaikutus on tutkimusten mukaan kuitenkin rajallinen ja rajoittuu

²⁰⁷ HE 146/2018 vp, s. 21. Rikosvastuun toteutuminen edellyttää esitutkintaa, syyteharkintaa ja oikeudenkäyntiä, jonka aikana epäilty voi esimerkiksi poistua maasta.

²⁰⁸ HE 146/2018 vp, s. 15.

²⁰⁹ HE 146/2018 vp, s. 20.

yleensä korottamista välittömästi seuraavaan aikaan, minkä jälkeen tilanne usein palautuu korotusta edeltävään tasoon.²¹⁰

Näyte 38:

Lainmuutoksella kuitenkin korostettaisiin maahantulokiellon rikkomisen moitittavuutta. Erityisen tärkeää tämä olisi tapauksissa, joissa maahantulokieltoa rikotaan toistuvasti tai maahan tullaan kieltoa rikkoen tarkoituksessa tehdä täällä rikoksia. Vankeusrangaistuksen mahdollisuus ehdotetussa uudessa säännöksessä voisi erityisesti näissä tilanteissa toimia myös rikoksia ennalta ehkäisevästi.²¹¹

Hallituksen esityksessä omaksuttu kanta on se, että enimmäisrangaistusta ei ole syytä korottaa pelkästään ennaltaehkäisevän vaikutuksen vuoksi, sillä tutkimuksissa on todettu, että rangaistuksen ankaroittamisella ei juurikaan ole ennaltaehkäisevää vaikutusta. Sen sijaan merkitystä on sillä, että rangaistus ankaroituu sakkorangaistuksesta vankeusrangaistukseen. Hallituksen esityksen mukaan tällä saattaa olla ennaltaehkäisyn näkökulmasta merkitystä.

Kuten aiemmin mainittu, ennaltaehkäisydiskurssissa ilmennetään preventioteorian ydinsanomaa eli sitä, että rangaistus ennaltaehkäisee rikollisuutta. Preventioteorialiitettä onkin selkeä, vaikka siihen ei nimenomaisesti viitatakaan, sillä ennaltaehkäisydiskurssin ja preventioteorian ydinsanoma on tässä sama. Viittaamalla ennaltaehkäisevän vaikutuksen osalta tutkimustietoon pyrkii ennaltaehkäisydiskurssi perustelemaan rangaistusasteikon asettamista rationaalisin keinoin. Viittauksilla tutkimustietoon pyritään luomaan luotettavaa kuvaa rationaalisesta ja harkitusta päätöksenteosta, joka oikeuttaa rangaistusasteikon asettamisen halutulle tasolle. Näytteessä ei kuitenkaan avata tätä mainittua *tutkimusta* mitenkään eikä siihen myöskään viitata.

Käytännöllisyysdiskurssin sekä kasvudiskurssin käyttö jäivät tässä hallituksen esityksessä marginaaliin. Niitä kuitenkin esiintyi hieman, 2 kertaa kumpaakin, toisin kuin oikeushyvädiskurssia, jota ei esiintynyt lainkaan. Seuraavaksi analysoin käytännöllisyysdiskurssin käyttöä maahantulokiellon rikkomisen osalta, minkä jälkeen siirryn kasvudiskurssin käytön tarkasteluun.

Käytännöllisyysdiskurssissa keskitytään tämän hallituksen esityksen osalta käsittelemään koventamisperusteiden käyttöä sekä sääntelyn selkeyttä, kuten seuraavista näytteistä on havaittavissa:

---

²¹⁰ HE 146/2018 vp, s. 17.

²¹¹ HE 146/2018 vp, s. 20.

Näyte 39:

Jotta koventamisperusteella olisi merkitystä rangaistuslajin valinnassa, rangaistusasteikon on mahdollistettava myös vankeusrangaistuksen määrääminen.²¹²

Näyte 40:

Esityksellä myös selkeytettäisiin lainsäädäntöä verrattuna nykyiseen sääntelyyn, jossa maahantulokiellon rikkomista koskevat rangaistussäännökset ovat kahdessa laissa ja kolmessa eri rikossäännöksessä.²¹³

Kuten aiemmissakin hallituksen esityksissä, käytännöllisyysdiskurssissa perustellaan rangaistusasteikon asettamista jonkin käytännön asian saavuttamisen kautta. Tässä tapauksessa kyseessä ovat koventamisperusteet sekä lainsäädännön selkeyttäminen. Käytännöllisyysdiskurssin argumentaatio ei ilmennä mitään rangaistusteoriaa, vaan sisältää ainoastaan joukon erityyppisiä käytännön seikkoihin liittyviä perusteluja. Tässäkään diskurssissa ei kuitenkaan avata sen tarkemmin esimerkiksi sitä, mikä koventamisperusteiden merkitys rangaistuslajin valinnassa on, ja kuinka vankeusrangaistus siihen liittyy, vaan sen selvittäminen jätetään lukijan vastuulle.

Kasvudiskurssia käytetään seuraavien näytteiden tavoin:

Näyte 41:

Maahantulokiellon rikkomisen osalta on tiedossa, että viranomaisten tietoon tulleiden tekojen lukumäärä on kasvanut. Tämä liittyy osittain siihen, että samat henkilöt rikkovat kieltoa useasti. Vaikka maahantulokiellon rikkomiset ovat lukumääräisesti lisääntyneet, sellaista tietoa ei ole, että rikoksen tekotavat olisivat muuttuneet aikaisempaa törkeämmiksi. Rikoksen lukumääräinen lisääntyminen ei lähtökohtaisesti ole rikoksen rangaistusarvoon vaikuttava tekijä ja rangaistusasteikon muuttamisessa merkityksellinen seikka.²¹⁴

Näyte 42:

Lisääntyneissä teoissa saattaa olla kuitenkin sellaisia, joiden osalta on aihetta huolehtia siitä, että rangaistusasteikko mahdollistaa niistä teon paheksuttavuutta vastaavan rangaistuksen.²¹⁵

Kasvudiskurssissa todetaan rikosten määrän lisääntyneen, mutta mainitaan myös, että rikosten lisääntynyt määrä ei yksinään voi vaikuttaa rangaistusasteikon säätämiseen. Sen sijaan kasvudiskurssissa perustellaan rangaistusasteikkoa välillisesti. Tämä välillinen perustelu näkyy

---

²¹² HE 146/2018 vp, s. 17.

²¹³ HE 146/2018 vp, s. 19.

²¹⁴ HE 146/2018 vp, s. 16.

²¹⁵ HE 146/2018 vp, s. 17.

kasvudiskurssissa toteamuksena, että lisääntyneiden tekojen joukossa saattaa olla entistä paheksuttavampia tekoja, joista tulee säätää ankara rangaistus. Kasvudiskurssissa ei tässä ilmennetä mitään rangaistusteoriaa, vaan otetaan kantaa pikemminkin tämänhetkisen tilanteen arvioon.

Vaikka hallituksen esityksessä todetaan, että rikosten lisääntyneen määrän ei tule vaikuttaa rangaistusasteikkoon, on kasvudiskurssin käyttäminen rangaistusasteikon perustelemisen yhteydessä omiaan tosiasiallisesti vaikuttamaan lukijaan ja lukijan käsitykseen siitä, millainen rangaistustason kuuluu olla. Viestimällä ”turvallisuusuhan aiheuttavien ulkomaalaisten” rikkovan maahantulokieltoa koko ajan enemmän tarkoituksessa tehdä täällä rikoksia, hallituksen esityksellä pyritään vaikuttamaan lukijaan ja tätä kautta saamaan hyväksyntä korkeammalle rangaistusasteikolle. Sanavalinnat ”lisääntyneistä teoista” luovat uhkakuvaa tulevaisuudesta, ja tätä kautta pyrkivät oikeuttamaan nopeat toimet rikollisuuden kasvua vastaan.

4.7 Luonnonsuojelurikos HE 55/2015 vp: Törkeä luonnonsuojelurikos

Hallituksen esityksessä 55/2015 vp ehdotettiin säädettäväksi luonnonsuojelurikoksen törkeä tekomuoto. Tämän lisäksi esityksessä ehdotettiin muutoksia ympäristön turmelemista koskevaan tunnusmerkistöön sekä sen törkeään tekumuotoon. Hallituksen esityksessä mainitun mukaisesti lait tulisivat voimaan 1.1.2016.²¹⁶ Asian taustalla oli muun muassa pääministeri Juha Sipilän hallitusohjelma, jonka mukaan pyritään turvaamaan luonnonsuojelun taso.²¹⁷ Hallituksen esitystä valmisteltiin oikeusministeriön työryhmässä, joka antoi mietintönsä asiassa 26.4.2014. Lausuntokierroksella pyydettiin lausuntoja yhteensä 57 taholta. Näistä 31 vastaanotettiin, ja lausunnoissa ehdotusta kannatettiin laajasti.²¹⁸

Tutkimukseni kannalta relevantein ehdotus hallituksen esityksessä oli törkeän luonnonsuojelurikoksen säätäminen. Uuden pykälän 5 a mukaan törkeästä luonnonsuojelurikoksesta on kyse, *jos rikoksella aiheutetaan vaaraa tai vahinkoa eliölajin, luonnonalueen tai muun luontoon kuuluvan kohteen säilymiselle ottaen huomioon rikoksen kohteena olevan eliölajin erityinen harvinaisuus tai uhanalaisuus taikka eliölajille, luonnonalueelle tai muulle luontoon kuuluvalla kohteelle aiheutetun vaaran tai vahingon pitkäaikaisuus tai laaja ulottuvuus, 2) tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä tai 3) rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti, ja rikos on myös*

---

²¹⁶ HE 55/2015 vp, s. 1.

²¹⁷ HE 55/2015 vp, s. 3. Ks. lisää pääministeri Juha Sipilän hallitusohjelma, s. 25.

²¹⁸ HE 55/2015 vp, s. 15.

kokonaisuutena arvostellen törkeä. Rangaistusasteikoksi ehdotettiin vankeutta neljästä kuukaudesta neljään vuoteen.²¹⁹

Kaikista hallituksen esityksen rangaistusasteikkoa tai törkeän tekemuodon säätämistä perustelevista sisältävistä kohdista eniten löytyy yhtenäisyysdiskurssin mukaista perustelua, yhteensä 7 kertaa. Muita diskursseja käytetään seuraavasti: ennaltaehkäisydiskurssia 4 kertaa, kasvudiskurssia 3 kertaa, tekijädiskurssia 3 kertaa, tekodiskurssia 3 kertaa, oikeushyvädiskurssia 2 kertaa ja käytännöllisyysdiskurssia yhden kerran.²²⁰

Yhtenäisyysdiskurssissa vertaillaan HE 55/2015:ssä törkeän tekemuodon rangaistusta muihin rikoslain törkeisiin tekemuotoihin (näyte 44), sekä toisaalta otetaan myös kantaa rikoslain törkeysporrastuksen vakiintuneisiin rangaistusasteikkoihin (näyte 43):

Näyte 43:

*Luonnonsuojelurikoksen perustunnusmerkistöstä tuomitaan rangaistukseksi sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta. Rikoslain kokonaisuudistuksessa omaksuttujen porrastamista koskevien periaatteiden mukaan rikoksissa, joiden perustunnusmerkistön enimmäisrangaistus on kaksi vuotta vankeutta, on törkeän tekemuodon asteikko vakiintuneesti vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta vankeutta.*²²¹

Näyte 44:

*Tämän vuoksi törkeän luonnonsuojelurikoksen rangaistusasteikoksi esitetään vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta, jolloin asteikko vastaa törkeän metsästysrikoksen ja eräiden talousrikosten rangaistuksia (esimerkiksi törkeä veropetos ja törkeä kirjanpitorikos).*²²²

Antamalla esimerkkejä muista ”yhtä moitittavista” teoista pyritään argumentaatiolla esittämään näkemys oikeasta rangaistustasosta törkeälle luonnonsuojelurikokselle. Hallituksen esityksessä tarjotaan näillä esimerkeillä konkreettista tarttumapintaa siitä, mihin rangaistustasoon törkeä luonnonsuojelurikos moitittavuuden asteeltaan kuuluu, eli sillä viestitään kansalaisille tietoa teon

---

²¹⁹ HE 55/2015 vp, s. 31.

²²⁰ Törkeän luonnonsuojelurikoksen kriminalisointia ehdottaneessa hallituksen esityksessä 55/2015 rangaistusasteikkoa perusteltiin aluvuossa 3.3 Törkeä luonnonsuojelurikos, rangaistusasteikko. Tässä osiossa rangaistusasteikkoa perusteltiin ainoastaan yhtenäisyysdiskurssin avulla muutaman kappaleen verran todeten, että rangaistusasteikko tulee säätää samaan suhteeseen muiden vastaavien törkeiden tunnusmerkistöjen kanssa. HE 55/2015:ssa rangaistustason nostamista on perusteltu itse rangaistusasteikkoa koskevan osion lisäksi myös osioissa, jossa on perusteltu törkeän tekemuodon säätämisen tarvetta. Tällaisia kohtia löytyi aluvuista 3.3 Törkeä luonnonsuojelurikos, 2.3 Nykytilan arviointi, luonnonsuojelurikos sekä 4.2 Ympäristövaikutukset sekä yhteiskunnalliset vaikutukset.

²²¹ HE 55/2015 vp, s. 12.

²²² *ibid.*

moitittavuudesta. Yhtenäisyysdiskurssi ei ole yhteydessä myöskään tässä hallituksen esityksessä mihinkään rangaistusteoriaan.

Yhtenäisyysdiskurssin jälkeen toiseksi eniten hallituksen esityksessä 55/2015 käytetään **ennaltaehkäisydiskurssia**. Siinä otetaan kantaa rangaistuksen ennaltaehkäisevään vaikutukseen, kuten seuraavista otteista on havaittavissa:

Näyte 45:

Törkeän tekemuodon säätämisen voidaan arvioida vaikuttavan rikoksia ennalta ehkäisevästi, joskin hyvin rajoitetusti.²²³

Näyte 46:

Törkeän tekemuodon mahdollistamat ankarammat rangaistukset voivat vaikuttaa erityisesti tällaisten laskelmoitujen ja taloudellista hyötyvä tavoittelevien rikosten houkuttelevuuteen.²²⁴

Myös HE 55/2015:ssa ennaltaehkäisydiskurssin käyttö ilmenee muun muassa toteamuksena, että ennaltaehkäisyllä saattaa olla sijaa rangaistustason nostamisessa, mutta sen vaikutus ei kuitenkaan ole kovin suuri. Toisaalta tässä yhteydessä kuvataan törkeän luonnonsuojelurikoksen tekotyyppejä todeten, että ankarilla rangaistuksilla voi olla vaikutusta silloin, kun rikos on laskelmoitu ja tehty tavoitellen taloudellista hyötyä. Taustalla on ajatus laskelmoivasta rikosentekijästä, joka pohtii rikoksella saavutettavia hyötyjä suhteessa haittoihin.

Tässä hallituksen esityksessä ennaltaehkäisydiskurssi onkin vahvasti yhteydessä yleispreventioon ja erityisesti sen pelotevaikutukseen. Yhteys on selvä, sillä jälleen ennaltaehkäisydiskurssin ja preventioteorian ydinsanoma on sama. Kuitenkaan preventioteorioihin ei viitata perustelussa. Hallituksen esityksen mukaan törkeän tekemuodon säätäminen ja täten rangaistustason nostaminen saattaa vaikuttaa ennaltaehkäisevästi joidenkin potentiaalisten rikosentekijöiden toimintaan, ainakin mikäli he ovat harkinneet rikoksen tekemisen kannattavuuden.

Tekijädiskurssia käytetään tässä hallituksen esityksessä yhteensä kolme kertaa ottamalla kantaa rikosentekijän tyyppiin.

Näyte 47:

Toisaalta esimerkiksi huomattavan taloudellisen hyödyn tavoittelua tai erityistä suunnitelmallisuutta ei oteta nykyisessä luonnonsuojelurikosta koskevassa säännöksessä erikseen huomioon. Yksittäiset poikkeuksellisen törkeät rikokset voivat

---

²²³ HE 55/2015 vp, s. 12.

²²⁴ *ibid.*

käytännössä kohdistua useisiin lajeihin, osoittaa huomattavaa suunnitelmallisuutta tai olla luonteeltaan kansainvälisiä. Rikosten motiivina voi olla huomattavan taloudellisen hyödyn tavoittelu, ja rikoksiin liittyvät korvausarvot voivat yksittäistapauksissa olla huomattavan suuria.²²⁵

Tässä hallituksen esityksessä tekijädiskurssilla on yhteys ennaltaehkäisydiskurssiin, sillä rikosentekijä esitetään laskelmoivana, suunnitelmallisena henkilönä, joka toteuttaa luonnonsuojelurikoksen tavoitteenaan saada siitä mahdollisimman suuri hyöty. Kuten edellisessä kappaleessa havainnoin, tällaisen puheen taustalla on ajatus siitä, että rikosentekijä laskelmoi rikoksella saavutettavat hyödyt ja haitat ennen päätöstä ryhtyä rikoksen toteuttamiseen. Tällaisella tekijäpuheella saatetaan vaikuttaa lukijan mielikuvaan rikoksen toteuttamistavasta ja henkilöstä rikoksen takana.

Tekijädiskurssi ilmentää implisiittisesti sovitusteoreettista näkökulmaa tässä hallituksen esityksessä esittäen rikosentekijän pahana, laskelmoivana rikollisena, joka tuhoaa luontoa tavoitellakseen omaa etua, ja joka tästä syystä ansaitsee ankaran rangaistuksen. Ympäristörikokset nähdäänkin tyypillisesti taloudellisina rikoksina, sillä niiden avulla usein tavoitellaan taloudellista hyötyä.²²⁶ Luonnonsuojelurikoksen tekijätyyppi esitetäänkin maksuvälinerikoksen tekijätyyppiä vastaavalla tavalla.

Oikeushyvädiskurssi ilmenee törkeän luonnonsuojelurikoksen yhteydessä yhteensä kaksi kertaa, ja se ottaa kantaa törkeällä tekomuodolla suojeltavaan oikeushyvää.

Näyte 48:

Osa lajeista, joita luonnonsuojelulaille suojellaan, on niin uhanalaisia, että niiden yksilöiden tai elinympäristöjen tuhoamisella saattaa olla peruuttamattomia vaikutuksia kyseisen lajin säilymiseen. Tällaiset pysyvät tai hyvin pitkäaikaiset vahingot tulee voida ottaa huomioon rangaistusta määrättäessä.²²⁷

Hallituksen esityksessä oikeushyvänsä mainitaan siis uhanalaiset lajit, joiden säilyminen tulee turvata. Näytteessä 48 todetaan, että lajien säilymisen kannalta on tärkeää, ettei uhanalaisten lajien elinympäristöä tuhota. Rangaistusasteikon oikeutus taas haetaan siitä, että *pysyvät tai hyvin pitkäaikaiset vahingot tulee voida ottaa huomioon rangaistusta määrättäessä*. Tämä ilmentää sovitusteoreettista rangaistusteorianäkökulmaa – näytteen taustalla on ajatus siitä, että pysyviä tai pitkäaikaisia vahinkoja aiheuttava henkilö ansaitsee ankaran rangaistuksen. Päätelmä on

---

²²⁵ HE 55/2015 vp, s. 10.

²²⁶ Paukku 2022, s. 481, 485.

²²⁷ HE 55/2015 vp, s. 11.

johdettavissa puheesta, sillä *pysyvät tai hyvin pitkäaikaiset vahingot* esitetään negatiivisena asiana, joiden aiheuttaminen saattaa vaikuttaa lajien säilymiseen. Aiheuttamalla vahinkoja ja näin uhkaamalla lajien säilymistä tekijä toimii moitittavasti, ja tämä moitittava käytös on voitava ottaa huomioon rangaistusta määrättäessä.

Tekodiskurssissa argumentoidaan rangaistusasteikon asettamista toteamalla, että moitittavasta luonnonsuojelurikoksesta tulee säätää ankara rangaistus.

Näyte 49:

*Törkeää luonnonsuojelurikosta koskevan rangaistussäännöksen säätäminen korostaisi törkeimpien luonnonsuojelurikosten moitittavuutta.*²²⁸

Myöskään törkeää luonnonsuojelurikosta koskevassa rangaistustason perustelussa ei tässä yhteydessä oteta kantaa siihen, mitä tällä moitittavuudella tarkoitetaan. Hallituksen esityksessä vaikutetaan lukijan mielipiteeseen törkeästä luonnonsuojelurikoksesta kuvaamalla sitä moitittavaksi ilman sen suurempaa asiallista perustelua. Tekodiskurssilla on myös tässä hallituksen esityksessä yhteys sovitusteoriaan tuomalla esiin puhetta siitä, että moitittavasta teosta tulee säätää ankara rangaistus. Yhteys on aikaisemmissa hallituksen esityksissä mainitulla tavalla implisiittinen.

Kasvudiskurssin mukaan luonnonsuojelurikokset eivät ole lisääntyneet Suomessa eikä niitä käsitellä paljoa tuomioistuimissa, kuten seuraavasta näytteestä on havaittavissa:

Näyte 50:

*Luonnonsuojelurikoksia tulee ilmi ja käsitellään käräjäoikeuksissa vuosittain hyvin vähän. Vakavia kansainvälisiä tapauksia on tullut ilmi erittäin vähän. Rikoslainsäädännössä on kuitenkin tarpeen varautua rikollisuustilanteen kehitykseen ja ennakoida sellaisia, kehityskulkuja, jotka ovat kansainvälisen kehityksen perusteella nähtävissä.*²²⁹

Kasvudiskurssi esiintyy hieman poikkeuksellisella tavalla tässä hallituksen esityksessä. Näytteessä annetaan ymmärtää, että kansainvälisestä kehityksestä on nähtävissä, että luonnonsuojelurikoksia mahdollisesti tullaan tekemään jatkossa enemmän, ja tästä syystä tulee ennaltaehkäisevästi säätää korkeampi rangaistustaso luonnonsuojelurikokselle törkeän tekemuodon avulla. Kasvudiskurssilla onkin tässä hallituksen esityksessä hyvin vahva yhteys preventioteorioihin, erityisesti yleisprevention pelotevaikutukseen. Hallituksen esityksellä viestitään, että rangaistustaso tulee nostaa, jotta potentiaaliset rikoksentekijät – jotka ovat nähtävissä kansainvälisestä kehityskulusta –

---

²²⁸ HE 55/2015 vp, s. 15.

²²⁹ HE 55/2015 vp, s. 10.

eivät uskalla toteuttaa laskelmoitua rikostaan, koska siitä on odotettavissa ankarampi rangaistus. Yhteys pelotevaikutukseen on implisiittinen, koska sitä ei mainita perustelun yhteydessä.

4.8 Pohdinta

Analyysistäni käy ilmi, että diskurssien käyttö eroaa melko paljonkin riippuen hallituksen esityksestä ja kriminalisoitavasta tunnusmerkistöstä. Esimerkiksi tekijädiskurssin sisältö vaihtelee paljon riippuen siitä, mikä oikeushyvä on rangaistusasteikon asettamisen takana. Sen sijaan muun muassa yhtenäisyysdiskurssin ja tekodiskurssin sisältö tuntuu pysyvän melko vakiona kaikkien hallituksen esitysten läpileikkauksessa. Eroihin näyttäisi vaikuttavan se, minkälainen rikostyyppi on kyseessä, mutta toisaalta arvioinnista ei voi sulkea pois esimerkiksi lainvalmistelun resursseihin liittyviä asioita. Joskus esimerkiksi kiireellinen aikataulu vaikuttaa lainvalmistelun laatuun, ja se saattaa näkyä hallituksen esityksissä.²³⁰ Tässä luvussa käyn läpi vielä keskeisimmät analyysitulokseni hallituksen esityksittäin peilaten havaintojani muun muassa oikeuskirjallisuuteen.

4.8.1 HE 13/2022 vp: Vakavasta teosta rangaistus – mutta vain varmasti syyllisille

Seksuaalirikosten kohdalla käytettiin eniten yhtenäisyysdiskurssia, tekodiskurssia ja oikeushyvädiskurssia. Yhtenäisyysdiskurssissa pyrittiin sitomaan seksuaalirikokset osaksi kansallista järjestelmää ja löytämään seksuaalirikoksille niiden moitittavuutta vastaava paikka rikoslaista. Yhtenäisyysdiskurssin funktio vaikutti olevan konkreettisen tarttumapinnan luominen seksuaalirikosten rangaistustasoon. Sillä viestittiin seksuaalirikosten moitittavuuden tasosta vertaamalla niitä muihin rikoslain rikoksiin sekä kansainvälisesti. Vertailu jäi kuitenkin pintapuoliseksi, sillä yhtenäisyysdiskurssissa ei juurikaan annettu esimerkkejä muista rikoksista, joiden kanssa samassa suhteessa rangaistusasteikko on säädettävä.

Tekodiskurssia käytettiin suhteellisen sisällöttömillä toteamuksilla siitä, että seksuaalirikokset ovat vakavia ja vahingollisia rikoksia, joista tulee säätää ankara rangaistus. Oikeuskirjallisuudessa esimerkiksi Ojala on luonnehtinut sitä, kuinka seksuaalirikos voidaan toteuttaa hyvin monilla eri tavoilla, ja eri tekotyypit voivat vaihdella suuresti moitittavuudeltaan. Teon moitittavuutta arvioitaessa tulee ottaa huomioon muun muassa seksuaalisen itsemääräämisen loukkaavuuden arviointi, muiden oikeushyvien loukkaavuus sekä teon nöyryyttävyys ja suunnitelmallisuus.²³¹ Analyysini tekodiskurssissa ei kuitenkaan eritelty vastaavia asioita. Koenkin melko arveluttavana

---

²³⁰ Pakarinen 2011, s. 67.

²³¹ Ojala 2014, s. 143–145.

sen, että rikosten moitittavuus, vakavuus ja vahingollisuus esitetään itsestään selvänä asiana perustelematta enempää sitä, mikä tekee kyseenomaisista tunnusmerkistöistä vakavia, vahingollisia ja moitittavia. Asiallisempaa olisi tulkintani mukaan luonnehtia tässä yhteydessä myös sitä, mikä näistä rikoksista tekee vakavia tai vahingollisia.

Seksuaalirikosluvun uudistusta koskeva hallituksen esitys oli törkeän luonnonsuojelurikoksen lisäksi ainoa hallituksen esitys, jossa käytettiin oikeushyvädiskurssia. Oikeushyvädiskurssille oli ominaista tarkastelun suuntaaminen teosta ja tekijästä enemmän rikoksen uhriin ja suojattaviin oikeuksiin. Tämä kehityssuunta on nähdäkseni oikea, sillä seksuaalirikosten uhrit kärsivät usein vakavista ongelmista rikoksen uhriksi joutumisen jälkeen.²³² Tästä syystä on hyvä kiinnittää huomiota rangaistustason yhteydessä myös rikoksen uhriin.

Seksuaalirikosten kohdalla oikeushyvädiskurssin perustelut sisälsivät toteamuksia seksuaalisen itsemääräämisoikeuden ja ruumiillisen koskemattomuuden arvon ja merkityksen lisääntymisestä (näyte 8). Vaikuttaakin siltä, että tällaisella ilmaisulla hallituksen esityksessä viestittiin, että oikeushyvät ja niiden merkitys eivät ole vakioita, vaan oikeastaan kansalaiset määrittävät niiden arvon. Yhteiskunnan kansalaisina voimme päättää, mitkä arvot milloinkin ovat mielestämme suojeltavia ja näin ollen myös vaikuttaa niiden kriminaalipoliittiseen kohtelemiseen. Näyte 8 kertoi käytännössä, että koska nykyään muun muassa seksuaalista itsemääräämisoikeutta pidetään suuremmassa arvossa yhteiskunnassamme, tulee sitä suojata kovempien sanktioiden uhalla. Itsemääräämisoikeuden, ruumiillisen koskemattomuuden sekä oikeuden yksityisyyteen lisäksi tällä puheella pyrittiin vastaamaan ihmisten käsitykseen oikeudellisesta ja moraalista tilasta. Tulkitsenkin, että rangaistusasteikon ankaroittamista perusteltiin sillä, että yhteiskunnassa vallitsee käsitys siitä, että jotain tiettyä oikeushyvää on suojeltava, eikä niinkään otettu kantaa siihen, onko mainittu oikeushyvä itseisarvollisesti suojattava. Myöskään siihen ei otettu kantaa, miksi näitä oikeushyviä on suojeltava.

Marginaaliin seksuaalirikosluvun uudistusta ehdottaneessa hallituksen esityksessä jäivät ennaltaehkäisydiskurssi, käytännöllisyysdiskurssi ja tekijädiskurssi. Kasvudiskurssia ei käytetty lainkaan. Mielenkiintoisena havaintona nostan tässä yhteydessä esiin sen, kuinka vähän tekijädiskurssia sekä ennaltaehkäisydiskurssia käytettiin. Koska seksuaalirikosten ennaltaehkäisyn ytimessä ovat tiedon ja hoidon lisääminen, eivät niinkään pitkät vankeustuomiot,²³³ olisi hallituksen

²³² Nipuli ym. 2017, s. 1438–1439.

²³³ Seksuaalirikosten ehkäisyä ovat tutkineet muun muassa Vauhkonen – Kaakinen – Hoikkala 2021.

esityksessä voinut olla enemmän sijaa ennaltaehkäisyn merkitykseen matalampaa rangaistustasoa ajavana seikkana. Myöskään tekijädiskurssissa ei otettu kantaa esimerkiksi sukupuolittuneeseen väkivaltaan, vaan tekijää luonnehdittiin ainoastaan syyllisyyden kannalta. Tämä on mielenkiintoinen näkökohta, sillä lähtökohta rikosoikeudessa on se, että todistustaakka on kantajalla ja täten syyttömyysperiaatteella ei ainakaan teoriassa pitäisi olla suurempaa painoarvoa seksuaalirikoksien kohdalla kuin muidenkaan rikoksien.

Seksuaalirikokset ovat nousseet suureksi kriminologiseksi keskustelunaiheeksi 2000-luvulla, ja niiden oikeasuhtaisesta rangaistustasosta on esitetty monia mielipiteitä. Yhtäältä seksuaalirikoksenteikijöille halutaan korkeat rangaistukset teon vuoksi itsessään, mutta toisaalta keskustelua leimaa huoli siitä, että syyttömät henkilöt joutuvat aiheettomasti syytetyksi. Seksuaalirikoslain uudistuksen kovaäänisimmät vastustajat pyrkivät argumentoimaan, kuinka uudistus tulee aiheuttamaan sen, että syyttömiä henkilöitä syytetään seksuaalirikoksista, ja tämän mahdollisen skenaarion estämiseksi useat vastustajat ovatkin valmiita uhraamaan seksuaalirikosten uhrien oikeudet.²³⁴

Toisaalta uhrien oikeuksien lisäksi tulee huomioida myös syytettyjen oikeudet. Seksuaalirikoksen tehneen henkilön rangaistus saattaa jatkua tuomion jälkeen yhteiskunnasta eristämisenä, kiusaamisena ja ennakkoluuloina. Pahimmillaan leima seksuaalirikoksen tekemisestä kestää koko loppuelämän, eikä tuomionsa kärsinyt tosiasiasa saa mahdollisuutta palata yhteiskuntaan rikoksensa sovittaneena.²³⁵ Tästäkin syystä on tietysti hyvä painottaa rangaistusasteikkoa säädettäessä sitä, että rangaistuksen kohteena voi olla vain syyntakeinen henkilö, jonka toiminta tosiasiasa on ollut moitittavaa.²³⁶ Kuitenkin kun ainoa hallituksen esityksen tekijäkuvaus on se, että rangaistus saattaa kohdistua syyttömään ihmiseen, ottaa se painoarvoa pois uhrien oikeuksilta sekä teon vakavuudelta.

Mihin rangaistusteoriaan olisi siis järkevää nojata perusteltaessa seksuaalirikosten rangaistustasoa? Siinä missä preventioteorioiden – ja erityisesti pelotevaikutuksen – ydinsanomana mukaan korkeammalla rangaistustasolla ja pidemmällä vankeusrangaistuksen kestolla lopulta seksuaalirikokset vähenevät, esimerkiksi Budd ja Desmond (2014) ovat artikkelissaan väittäneet

²³⁴ Kansanedustajien mielipiteistä ks. esim. Yle:n uutinen 18.9.2019 ”Seksi ilman suostumusta on raiskaus” – Eduskunta käsittelee raiskauslainsäädännön muuttamiseen tähtäävää kansalaisaloitetta, Yle seurasi.

²³⁵ Brayford – Cowe – Deering 2012, s. 326.

²³⁶ Esimerkiksi Brooks on todennut olevan tilanteita, joissa on ”raiskaus ilman raiskaajaa”. Tällöin uhri ei ole antanut suostumustaan, mutta toinen osapuoli on erheellisesti luullut, että tekoon on suostumus. Brooks 2021, s. 242.

vaikutuksen olevan päinvastainen. Heidän mukaansa mitä pidempään seksuaalirikoksen tehnyt henkilö viettää aikaa vankilassa toisten rikoksenteijöiden kanssa, sitä todennäköisemmin hän uusii rikoksensa.²³⁷

Seksuaalirikoksiin liitettyä preventioteoriaa vastaan puhuu usea seikka. Tutkimusten mukaan seksuaalirikosten uusiminen on hyvin vähäistä verrattuna muihin rikoksiin.²³⁸ Toisaalta on huomioitava, että seksuaalirikosten kohdalla uusintarikollisuuden tutkimisesta on hankalaa saada luotettavaa tutkimusnäyttöä esimerkiksi piiloon jäävän rikollisuuden vuoksi.²³⁹ On luonnehdittu, että seksuaalirikokset eivät ole yleensä sellaisia rikoksia, joiden tekijä laskelmoi rikoksesta määrättävän rangaistuksen, ja siksi seksuaalirikosten ehkäisyssä rangaistuksen ankaruutta ei tule ylikorostaa.²⁴⁰

Muun muassa näistä syistä rangaistusasteikkojen korottamisen perustelun nojaaminen pelkästään preventioteorioihin on tulkintani mukaan arveluttavaa. HE 13/2022:ssa ilmenevässä ennaltaehkäisydiskurssissa suhtauduttiinkin rangaistusten ennaltaehkäisevään vaikutukseen varsin maltillisesti. Toisaalta ylipäänsä käsittelemällä rikollisuuden ennaltaehkäisyä rangaistuksen oikeuttamisen keinona luodaan kuvaa siitä, että rikollisuuteen tulee pyrkiä vaikuttamaan mahdollisimman tehokkain keinoin, ja rangaistustason nostaminen on yksi näistä keinoista. Myöskään sovitusteoriat eivät mielestäni pysty tarjoamaan kattavaa ratkaisua seksuaalirikoksista rankaisemiselle, vaikka ne erittäin moitittavia rikoksia ovatkin.

Seksuaalirikoksista rankaisemisen oikeutus voisikin perustellusti olla esimerkiksi kuntouttavalla vaikutuksella, ja toisaalta myös esimerkiksi Duff on kommunikatiivisella teoriallaan perustellut vakuuttavasti seksuaalirikoksien rankaisemisen oikeutusta. Tällöin rikoksenteijä ensinnäkin sovittaisi moitittavan tekonsa suorittamalla rangaistuksen. Rangaistuksen aikana hän ymmärtäisi katua tekoaan ja uudistuisi henkilönä lopulta yhteiskuntakelpoiseksi kansalaiseksi.²⁴¹ Tämä tietysti

---

²³⁷ Budd – Desmond 2014, s. 1483.

²³⁸ Laajasalo 2020, s. 103. vain 1 % uusi lapsiin kohdistuneen seksuaalirikoksensa, kun muiden rikostyyppien kohdalla luku oli yli 30 %. Vastaavia tuloksia on saanut myös Hinkkanen 2009, s. 80–85.

²³⁹ Brooks 2021, s. 243–244.

²⁴⁰ Oikeusministeriön arviomuistio rangaistusten oikeasuhtaisuudesta, s. 82. Rangaistusten ankaruutta enemmän onkin merkitystä esimerkiksi kiinnijäämisriskillä.

²⁴¹ Duff 2003, s. 107–109.

vaatisi sen, että esimerkiksi vankeusjärjestelmä keskittyisi entistä enemmän rangaistuksen sijaan hoidollisiin toimenpiteisiin.

4.8.2 HE 52/2021 vp: Direktiivi velvoittaa

Maksuvälineriikoksen kriminalisoinut hallituksen esitys HE 52/2021 vp perusteli rangaistusasteikon asettamista selvästi heikoiten. Eniten käytetyiksi diskursseiksi osoittautuivat yhtenäisyysdiskurssi, käytännöllisyysdiskurssi sekä tekodiskurssi, mutta näitäkään ei käytetty kovin paljoa.

Tekijädiskurssia käytettiin vain parin otteen verran, kun taas kasvudiskurssia, ennaltaehkäisydiskurssia tai oikeushyvädiskurssia ei käytetty lainkaan. Ylipäänsä hallituksen esityksen rangaistusasteikkoa koskevat perustelut olivat huomattavasti niukemmat kuin muissa aineistoni hallituksen esityksissä, ja tässä hallituksen esityksessä käytettiin samoja lauseita perusteluina useita kertoja eri kohdissa hallituksen esitystä.

Maksuvälineriikoksia koskeva hallituksen esitys näyttäytyikin rangaistusasteikkoa koskevilta perusteluiltaan asiakirjalta, joka ainoastaan leimasi Euroopan unionin taholta tulevat velvoitteet. Vahva yhtenäisyysdiskurssin käyttö ja toisaalta heikko muiden diskurssien käyttö viestivät siitä, että kansallisella päätöksenteolla ei juurikaan ole mahdollisuuksia vaikuttaa rangaistusasteikon määrään, vaan käsky tulee ylemmältä taholta. Tulkintani mukaan tällaisella puheella pyrittiin oikeuttamaan rangaistusasteikon asettamista, mutta toisaalta taustalla saattoi olla myös esimerkiksi kiire, jolloin perustelujen laatu on voinut kärsiä.

Mielenkiintoista maksuvälineriikoksia koskevan hallituksen yhteydessä oli siinä käytettävä käytännöllisyysdiskurssi. Käytännöllisyysdiskurssissa todettiin muun muassa, että rangaistusasteikko tulee säätää korkeammalle tasolle, jotta voitaisiin käyttää laajempia pakkokeinoja.²⁴² Tämä on jokseenkin arveluttavaa, sillä lähtökohtaisesti rangaistuksen oikeutus tulee hakea rangaistusteorioista, eikä siitä, että sen avulla voidaan käyttää laajempia pakkokeinoja. Perustelemalla rangaistuksen oikeutusta laajempien pakkokeinojen käytöllä sivuutetaan koko rangaistuksen tosiasiallinen funktio.

Maksuvälineriikoksien rangaistusasteikon asettamista ei perusteltu nojaamalla mihinkään rangaistusteoriaan selvästi tai suoraan. Teko- ja tekijädiskurssissa ilmenettiin implisiittisesti sovitusteorioita luomalla kuvaa rikosentekijästä tai rikoksesta, joka itsensä vuoksi ansaitsee

---

²⁴² Näyte 17, HE 52/2021 vp, s. 45; 62.

rangaistuksen. Sovitusteorialiitääntä ilmeni esimerkiksi kuvaamalla tekijää suunnitelmalliseksi ja laskelmoivaksi talousrikolliseksi.

Toisaalta, koska tekijää luonnehdittiin suunnitelmalliseksi ja laskelmoivaksi talousrikolliseksi, olisi sijaa voinut olla enemmän esimerkiksi ennaltaehkäisydiskurssin perustelulla. Mikäli rikoksen tekeminen on laskelmoitua toimintaa, jossa rikoksentekijä laskee hyödyt ja haitat rikoksen tekemisestä, olisi korkeamman enimmäisrangaistuksen säätämistä mahdollista perustella ennaltaehkäisyn näkökulmasta – mikäli sanktiovarmuuden lisäksi rikoksesta olisi odotettavissa korkea rangaistus, saattaisi se vähentää rikoksien tekemistä verrattuna esimerkiksi rikoksiin, joissa ”tilaisuus tekee varkaan” tai jotka tehdään lähinnä sokeassa tunnekuohussa ilman rationaalista harkintaa. Tästä huolimatta HE 52/2021:ssa ei käytetty ennaltaehkäisydiskurssia lainkaan.

Maksuvälinerikos on omaisuusrikos, jossa esimerkiksi anastetaan toisen henkilön maksuväline. Omaisuusrikoksissa intressi on taloudellinen, jolloin mielestäni sovitusteorioita enemmän sijaa voisi olla preventioteorioilla ja rikollisuuden ennaltaehkäisyllä. Perustan ajatukseni siihen, että mielestäni sovitusteoriat ovat hyvä lähtökohta rangaistuksen oikeutukselle lähinnä silloin, kun kyseessä on jokin hyvin vakava rikos – esimerkiksi henkeen tai terveyteen kohdistuva rikos. Onkin mielenkiintoista, että hallituksen esityksessä ei käytetty ennaltaehkäisyperusteluita lainkaan. Toisaalta myöskään sovitusteorioihin ei viitattu mitenkään, ja sovitusteoreettinen ajattelukin oli johdettavissa lähinnä hallituksen esityksen sanavalinnoista.

4.8.3 HE 135/2020 vp: Täysin poikkeava rikostyyppi?

Terroristin rahoittamisen kriminalisointia ehdottanut hallituksen esitys keskittyi selvästi kolmen suuremman diskurssin ympärille. Eniten käytettyjä diskursseja olivat yhtenäisyysdiskurssi, käytännöllisyysdiskurssi sekä tekodiskurssi. Selvästi vähemmän, vain muutaman otteen verran perustelua löytyi ennaltaehkäisydiskurssista ja tekijädiskurssista. Oikeushyvädiskurssia tai kasvudiskurssia ei käytetty lainkaan. Pidän jokseenkin kummallisena sitä, että näitä diskursseja ei käytetty hallituksen esityksissä, sillä terrorismirikosten taustalta olisi ollut helppo tunnistaa esimerkiksi yleinen turvallisuus suojeltavaksi oikeushyväksi. Toisaalta terroristin rahoittamisen kriminalisointia ehdottaneessa hallituksen esityksessä on selvästi näkyvissä ennakoajatus siitä, että suurin osa kansalaisista ymmärtää ja hyväksyy terrorismirikosten vakavuuden. Ehkä tästä syystä perusteludiskurssit keskittyivät esimerkiksi käytännön seikkoihin ja oikeusjärjestelmän yhtenäisyyteen.

Terrorismirikoksia koskevissa yhtenäisyysdiskurssiperusteluissa mielenkiintoista on se, kuinka vähän niissä nojattiin kansainväliseen vertailuun. Terrorismi on tyypillisesti nähty rajat ylittävänä rikollisuutena – jopa sotana yhteiskuntaa vastaan – joka oikeastaan kohdistuu koko maapallon väestöön enemmän kuin sen kohteena oleviin henkilöihin, ja joka näin ollen on tyypillisesti hyvin kansainvälisestä näkökulmasta säänneltyä.²⁴³ Tämän sijaan perusteluissa todettiin, ettei vertailumaista välttämättä saa kovin hyvää vertailukohtaa, sillä rangaistusasteikot ovat sidottuja kansalliseen järjestelmään ja kansalliset järjestelmät taas poikkeavat toisistaan.

Käsiteltäessä terrorismirikosten hyvin poikkeuksellista luonnetta on mahdollistaa kyseenalaistaa kokonaan se, tuleeko terrorismirikosten rangaistussäännöksillä edes tukeutua yhteiskunnallisiin sääntöihin. Muun muassa Duff on käsitellyt terrorismirikosten sekä terroristien poikkeavuutta muista rikostyypeistä ja rikoksenteijöistä. Arviointi kohdistuu siihen, tulisiko terroristit kohdata yhteiskunnassa kuten ketkä tahansa muut rikoksenteijät, vai tuleeko heidät nähdä yhteiskunnan vihollisina, jotka eivät tekojensa vuoksi ansaitse samaa vähimmäissuojaa kuin muut rikoksenteijät. Duff argumentoi, että terroristeja ei voi sulkea täysin ulkopuolelle yhteiskunnasta, vaan heidän tulee saada tietty minimisuoja huolimatta tekojensa vakavuudesta. Heidä ei kuitenkaan voi täysin verrata kehen tahansa muuhun rikoksenteijään, vaan terroristisessa tarkoituksessa tehdyt rikokset tulisi enemmänkin nähdä osana sotaa yhteiskuntaa vastaan, eikä niinkään yksittäisinä rikoksina.²⁴⁴ Kommunikatiivisen rangaistusteorian kannattajana Duff toteaa, että tässä tapauksessa terroristisen rikoksen tekijän vangitsemisen funktio on lähinnä eristää tämä henkilö yhteiskunnasta, eikä niinkään viestiä hänelle tekonsa rangaistusarvoa. Toisaalta Duff toteaa, että myös sodassa on tietyt minimisäännöt, joita myös terrorististen rikosten tekijöiden kohdalla tulee noudattaa.²⁴⁵

Tästä näkökulmasta onkin luontevaa todeta, että terroristisiin rikoksiin yhdistettiin hallituksen esityksessä sovitusteorian sekä preventioteorian. Kuten näytteestä 25 näkyi, terroristin rahoittamista luonnehditaan paheksuttavaksi ja vakavaksi rikokseksi. Luontevaa onkin ajatella terrorististen rikosten poikkeavan niin merkittäväällä tavalla esimerkiksi muista henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista, että rankaiseminen on oikeutettua pelkästään sovitusteoreettisilla

---

²⁴³ Esim. Pirjatanniemi 2015, s. 749.

²⁴⁴ Duff 2005, s. 759.

²⁴⁵ Duff 2005, s. 760–761.

näkökulmilla. Terrorististen rikosten tekemisen takana on usein vahva ideologia, eikä tällaisen ideologian kannattaja todennäköisesti piittaa yhteiskunnan normeista.²⁴⁶

Toisaalta esimerkiksi Pirjatanniemi on todennut rangaistusten käytön ensisijaiseksi funktioksi tässäkin kontekstissa rikollisuuden ennaltaehkäisy.²⁴⁷ Ennaltaehkäisydiskurssia ei kuitenkaan käytetty juuri yhtään rangaistusasteikkoa koskevassa perustelussa, mikä vaikuttaa perustellulta ottaen huomioon sen, että terrorismirikokset ovat poikkeuksellisia rikoksia, joissa harvoin tekijä pystyy täysin rationaalisesti harkitsemaan rikoksen vaikutuksia itseensä. Terrorismirikoksiin saattaa liittyä jopa aikomus lopulta päättää oma elämä, jolloin seuraamuksella ei terrorismirikoksen tekijälle ole lainkaan merkitystä.²⁴⁸ Terrorismin vastaisessa taistelussa onkin tyypillisesti käytetty muita ennaltaehkäisyn keinoja kuin korkeita rangaistuksia. Oikeastaan koko kriminologisessa keskustelussa termillä *deterrence* on viitattu enemmänkin sotatoimiin terroristijärjestöjä vastaan, kuin esimerkiksi vankeusrangaistukseen yksittäisen terroristisen rikoksen tekijän kohdalla.²⁴⁹ Tästäkin syystä tulkintani mukaan juuri terrorismirikokset ovat sellaisia rikoksia, joiden rankaisemisessa on luontevaa nojata sovitusteorioihin.

4.8.4 HE 146/2018 vp: Turvallisuusuhkaiset ulkomaalaiset

Maahantulokiellon rikkomista koskevassa hallituksen esityksessä perusteludiskursseja käytettiin laajalti ja perusteluiden määrä oli kattavampaa kuin muissa hallituksen esityksissä. Tämä on asiallista, sillä rikosoikeuden ja ulkomaalaisoikeuden yhteensovittamiseen liittyy useita riskejä niin ei-kansalaisille kuin rangaistusjärjestelmällekkin.²⁵⁰ Ei-kansalaisten perusoikeuksien turvaamiseksi on välttämätöntä, että EU:n jäsenvaltiot ottavat paluudirektiivin velvoitteet huomioon säätäessään rikosoikeudellisia seuraamuksia hallinnollisen päätöksen rikkomisesta.²⁵¹

Maahantulokiellon rikkomisen kriminalisoineessa hallituksen esityksessä eniten käytettiin yhtenäisyysdiskurssia sekä tekijädiskurssia. Yhtenäisyysdiskurssia käytettiin näistä kahdesta vielä selvästi enemmän. Sen avulla argumentoitiin, että rangaistusjärjestelmän tulee olla yhtenäinen myös

²⁴⁶ Esimerkiksi H. Shmuel Erlich on avannut terroristisen rikoksen tekijän mieltä artikkelissaan *A beam of darkness – understanding the terrorist mind*. s. 3–15.

²⁴⁷ Pirjatanniemi 2015, s. 760–761.

²⁴⁸ Muun muassa Linda Haapajärvi on käsitellyt terrori-iskun yhteydessä tapahtuvaa itsemurhaa artikkelissaan *Terrorismi ja altruistisen itsemurhan lupaus* Haapajärvi 2016, s. 72.

²⁴⁹ Ks. esim. Stevenson 2004, s. 179.

²⁵⁰ Waasdorp – Pahladsingh 2016, s. 261.

²⁵¹ Waasdorp – Pahladsingh 2016, s. 265.

maahantulokiellon rikkomisen osalta ja näin ollen perusteltiin rangaistusasteikon asettamista tavoitellulle tasolle.

Tekijädiskurssia käytettiin maahantulokiellon rikkomisen kriminalisoineessa hallituksen esityksessä huomattavasti enemmän kuin muissa hallituksen esityksissä. Tekijädiskurssissa pyrittiin luomaan kuvaa maahantulokiellon rikkojasta henkilönä, joka on turvallisuusuhka Suomelle, ja tällä tavalla perustelemaan rangaistusasteikon asettamista. Tekijädiskurssin mukainen tekijäkuvaus sisälsi ennakoajatuksen siitä, että maahantulokiellon rikkoja tulee Suomeen aikeissa tehdä täällä rikoksia. Tällaista viestintää voidaan kritisoida muun muassa ei-kansalaisten oikeusturvan ja perusoikeuksien näkökulmasta. 2010-luku on kahtiajaon aikakausi, jossa vastakkain ovat ”me-kansalaiset” ja ”ne-ei-kansalaiset”. Tekijädiskurssin käyttö on omiaan vahvistamaan tällaista vastakkainasettelua hallituksen esityksessä. Eriyttämällä ulkomaalaisia suomalaisista pyritään tulkintani mukaan oikeuttamaan heidän rankaisemisensa – ja ”meidän suomalaisten” suojeleminen.

Tekijädiskurssia tuki tässä hallituksen esityksessä myös kasvudiskurssi, jossa pyrittiin tuomaan ilmi lisääntyneitä maahantulokiellon rikkomisia ja sitä, että näiden lisääntyneiden tekojen joukossa saattaa olla rangaistusarvoltaan vakavampia rikoksia, joista tulee määrätä kovempi sanktio. Myös ennaltaehkäisydiskurssissa tuettiin tätä ajatusta toteamalla, että vankeusrangaistuksen määräämisen mahdollisuus saattaa näissä tilanteissa toimia rikoksia ennaltaehkäisevästi.

Tekodiskurssi taas ilmeni lähes samalla tavalla maahantulokiellon rikkomisen ja esimerkiksi seksuaalirikosten yhteydessä – kummassakin hallituksen esityksessä tekoa luonnehditaan moitittavaksi ja vahingolliseksi ottamatta sen enempää kantaa siihen, mikä tekee teosta moitittavan. Muun muassa Avonius ja Kestilä-Kekkonen ovat todenneet, että mediassa käytävä keskustelu maahanmuutosta ja sen vaikutuksista voivat lisätä ulkomaalaisiin kohdistuvia ennakkoluuloja,²⁵² ja tekodiskurssin mukainen, maahantulokiellon rikkomisen moitittavuutta painottava, puhe on omiaan lisäämään tällaista ajattelua. Tämä on mielestäni arveluttavaa, sillä rangaistusasteikon perustelua koskevissa kohdissa ei avattu lainkaan, mikä teosta tekee niin moitittavan ja vahingollisen. Loppujen lopuksi kyseessä on kuitenkin hallinnollisen päätöksen rikkominen, joka ei tyypillisesti edusta moitittavinta puolta rikoslain tunnusmerkistöistä.

Maahantulokiellon rikkomisen osalta sovitusteoreettinen ajattelu näkyi niin tekijä- kuin tekodiskurssissa samoin kuin muissakin hallituksen esityksissä. Toteamalla jonkin teon olevan

---

²⁵² Avonius– Kestilä-Kekkonen 2018, s. 93.

moitittava tai ottamalla kantaa esimerkiksi tekijän motiiveihin, ilmennetään ajattelua siitä, että rikoksentekijä *ansaitsee* rangaistuksen. Toisaalta tekijädiskurssin taustalla oli havaittavissa myös preventioteorioiden, erityisesti erityisprevention mukainen ajattelu: maahantulokiellon rikkojaa tulee rangaista, jotta hän ei toteuta tulevaa rikosta. Ottaen huomioon prosessin hitauden, on tämä perustelu kuitenkin melko ontuva.²⁵³ Tässä yhteydessä voikin kysyä maahantulokiellon rikkomisen kriminalisoinnin funktiota, mikäli sen perimmäiseksi tarkoitukseksi katsotaan estää (uusinta)rikollisuutta Suomessa. Kannustaako esimerkiksi vankeusrangaistus laittomasti maassa oleskelevia poistumaan maasta tai olemaan rikkomatta maahantulokieltoa, vai aiheuttaako se muun muassa prosessin hitauden vuoksi haittaa maasta poistumiselle?²⁵⁴ Tällaista pohdintaa hallituksen esityksessä ei esitetty lainkaan. Preventioteoreettinen ajattelu hallituksen esityksessä oli mielenkiintoista myös siltä kannalta, että rangaistuksen preventiivistä vaikutusta käsiteltävissä kohdissa todettiin lähinnä, että korkea enimmäisrangaistus ehkäisee vain joissain määrin rikoksia, ja että ennaltaehkäisevä vaikutus on rajallinen.

4.8.5 HE 55/2015 vp: Luonnonsuojelua – mutta ihmisen ehdoilla

Viimeisenä hallituksen esitys 55/2015 ehdotti törkeän luonnonsuojelurikoksen kriminalisoimista. Tässä esityksessä pääasiallisina diskursseina käytettiin yhtenäisyysdiskurssia, ennaltaehkäisydiskurssia sekä tekijädiskurssia. Käytännöllisyys-, kasvu-, oikeushyvä- ja tekodiskursseja käytettiin vähän.

Törkeän luonnonsuojelurikoksen rangaistusasteikon argumentoinnin kannalta nostan tässä mielenkiintoisena seikkana oikeushyvädiskurssin käytön. Oikeushyvädiskurssissa käsiteltiin rangaistustasoa suojeltavan oikeushyvän, esimerkiksi uhanalaisten lajien, kannalta.

Rangaistusasteikon asettamiseen ovat saattaneet vaikuttaa yhteiskunnalliset ajatukset siitä, millainen rikoksen uhri tyypillisesti on. Toisinaan kirjallisuudessa on puhuttu ympäristörikoksista jopa uhrittomina rikoksina²⁵⁵, mutta tosiasiassa luonnonsuojelurikoksella voidaan nähdä olevan monenlaisia uhreja; niin ihmisuhreja kuin ympäristö- tai eläinuhreja. Tyypillisesti ympäristöhaitat on jäänyt rikosoikeudellisessa kontekstissa sivummalle, ja täten myös niiden uhrin on usein saatettu sivuuttaa. Luontoa kohtaan tehtyjä rikoksia on puhuteltu ennemminkin *haittoina*, kuin varsinaisina rikoksina, ja tämä ilmentääkin jonkin välttämättömän teon ”ikävää sivuvaikutusta”, eikä niinkään

²⁵³ HE 146/2018 vp, s. 21.

²⁵⁴ Waardorp – Pahladsingh 2016, s. 266.

²⁵⁵ Paukku 2022, s. 489.

rikosvahinkoa. Tätä myöten myös luonnonsuojelurikoksen uhreja ei ole tunnistettu yhtä laajalti rikoksen uhreiksi.²⁵⁶

Muun muassa White on kuvannut antroposentristä (ihmiskeskeistä) uhrhierarkiaa ympäristöoikeudessa niin, että ihmiset ovat uhreina niin sanotusti arvokkaimpia, ja heidän oikeuksiaan arvostetaan eniten. Seuraavaksi listalla tulee valtio, ja vasta tämän jälkeen ei-ihmisuhrit. Näillä tarkoitetaan esimerkiksi eläimiä. Eläinten jälkeen listalla tulevat kasvit, ja aivan viimeisenä ympäristö itsessään.²⁵⁷ Luonto oikeushyvä on tyypillisesti nähty ”vähemmässä arvossa” myös siksi, koska mediassa ja poliittisessa keskustelussa luonnonsuojelurikokset saavat tyypillisesti vähemmän huomiota kuin esimerkiksi väkivaltarikokset.²⁵⁸ Toisaalta tämän sanottua on todettava, että rikokset ympäristöä ja luontoa kohtaan aiheuttavat paljon vahinkoa myös ihmisille,²⁵⁹ ja tyypillisesti kirjallisuudessa ajatellaankin, että ympäristörikoksia tulee ehkäistä, jottei kasvuun perustuva talous tuhoaisi ympäristöä elinkelvottomaksi.²⁶⁰ Kirjallisuutta tukien tässä hallituksen esityksessä on leimallista se, että lajia ei nähdä välttämättä uhrina, vaan enemmänkin objektina, jolle *aiheutetaan haittaa tai vahinkoa*. Oikeushyvä ei välttämättä tässä olekaan siis lajit tai luonnon monimuotoisuus itseisarvona, vaan niiden välineellinen arvo ihmiselle. Toisaalta ilmastonmuutoksen myötä luonnonsuojelusta on alettu puhua entistä enemmän, ja varovainen arvaukseni onkin, että nykyään luonnon monimuotoisuuden itseisarvollisuus on kasvanut aiemmasta.

Luonnonsuojelurikoksia koskeva hallituksen esitys oli siinä mielessä poikkeava hallituksen esitys, että siinä otettiin ennaltaehkäisyn rooliin muita enemmän kantaa. Ennaltaehkäisydiskurssin vahva painoarvo on yhteydessä hallituksen esityksen tekijädiskurssiin, jossa kuvataan törkeän luonnonsuojelurikoksen tekijää laskelmoivaksi rikolliseksi, joka pyrkii hyötymään luonnon kustannuksella. Tyypillistä preventioteoreettista ajattelua onkin se, että sanktion ankaruudella on ennaltaehkäisylliseltä kannalta enemmän painoarvoa sellaisissa rikoksissa, joissa rikoksentekijä laskelmoi tekonsa kannattavuuden kuin sellaisissa rikoksissa, jotka toteutetaan esimerkiksi hetken

---

²⁵⁶ White 2018, s. 239–240. Myös esimerkiksi Gillan Jr. on käsitellyt aihetta artikkelissaan todeten, että retribuutioteorioiden vähäisyys ympäristörikosten analysoinnissa saattaa johtua siitä, etteivät ympäristörikokset tunnu yleisesti ”rikoksilta”. Gillan Jr. 1994, s. 16.

²⁵⁷ White 2018, s. 248.

²⁵⁸ Ks. esim. Cochran ym. 2018, s. 42.

²⁵⁹ Gillan Jr. 1994, s. 16.

²⁶⁰ Paukku 2022, s. 486.

mielijohteesta tunnekuohun saattamana.²⁶¹ Kirjallisuudessa on kuitenkin katsottu, että esimerkiksi vankeusrangaistuksen pituudella ei varsinaisesti ole merkitystä ympäristör rikollisuuden saralla. Merkittävää on se, että sakon sijaan tuomitaan vankeusrangaistus, eikä niinkään sakkojen määrä tai vankeusrangaistuksen pituus.²⁶²

Yleisesti ympäristör rikoksiin kohdistuvien rangaistusten preventiovaikutuksen osalta muun muassa Suvantola on todennut, että tekijällä tyypillisesti on mahdollisuus harkita rikoksensa toteuttamista erityisesti taloudelliseen toimintaan liittyvien ympäristör rikosten suhteen.²⁶³ Tämä toteamus tukee käsitystä siitä, että preventiivisellä vaikutuksella voi olla enemmän merkitystä luonnonsuojelurikosten kohdalla kuin esimerkiksi tunnepitoisten väkivaltarikosten kohdalla. Suvantola on kyseenalaistanut rangaistustason alhaisuuden erityisesti yleispreventiivisistä syistä todeten, etteivät oikeuskäytännössä tuomitut rangaistukset välttämättä ole riittäviä ottaen huomioon toiminnanharjoittajien hyöty-haitta-vertailut.²⁶⁴

Myös Pirjatanniemi on käsitellyt preventioteorioita ympäristöoikeudellisesta näkökulmasta. Hänen mukaansa rangaistuksen ankaruus vaikuttaa rikosentekijän harkintaan sitä vähemmän, mitä pienemmästä massarikoksesta on kyse. Jotta rangaistuksen ankaruudella olisi merkitystä tällaisten rikosten kohdalla, tulisi rangaistustasoa nostaa niin paljon, että se kyseenalaistaisi koko rangaistusseuraamusjärjestelmän uskottavuuden. Sanktion ankaruutta enemmän rikollisuuden määrään voidaankin jälleen vaikuttaa sanktiovarmuudella.²⁶⁵ Toisaalta on huomioitava ympäristör rikosten luonne usein taloudellisina rikoksina. Kun rikoksella tavoitellaan taloudellista hyötyä, saattaa rikosentekijä jopa laskea kumpi on kannattavampaa – maksaa sakot mahdollisen kiinnijäämisen jälkeen vai pitäytyä tekemästä rikosta.²⁶⁶ Tältä kannalta katsottuna tulkitseen Pirjatanniemen tavoin yleisprevention moraalialia ylläpitävä vaikutuksen olevan pelotevaikutusta merkittävämpää ympäristör rikollisuuden ehkäisyssä.

---

²⁶¹ Karjala – Autio 2013, s. 72.

²⁶² Paukku 2022, s. 488–489.

²⁶³ Suvantola 2019, s. 10.

²⁶⁴ Suvantola 2019, s. 33.

²⁶⁵ Pirjatanniemi 2005, s. 253. Esimerkkinä uskottavuuden vaarantumisesta voidaan mainita se, että emme todennäköisesti pitäisi sellaista rangaistusjärjestelmää kovin legitiiminä, jossa vain harva jää sellaisesta teosta kiinni, jota useat muutkin tekevät, ja saa siitä ”kohtuuttoman” suuren rangaistuksen. Esimerkkinä tällaisesta ”massarikoksesta” voi mainita roskaamisen.

²⁶⁶ Pirjatanniemi 2005, s. 195.

Ympäristöoikeudellisessa rangaistusteoreettisessa tutkimuksessa keskiössä ovatkin tyypillisesti olleet preventioteoriat.²⁶⁷ Kuitenkin esimerkiksi Paul A. Gillan Jr. on esittänyt, että sovitusteorioille tulee antaa enemmän painoarvoa ympäristörikosten rangaistuksia määritettäessä.²⁶⁸ Tämä tuntuu järkevälle erityisesti nyky-yhteiskunnassa, jossa luonnon itseisarvo kasvaa, ja jossa luonnonsuojelurikoksen tekeminen ymmärretään jo itsessään paheksuttavana tekona, eikä pelkästään taloudellisen rikollisuuden sivutuotteena.

Mainittakoon lopulta, että luonnonsuojelurikokset ovat osa ympäristöoikeudellista sääntelyä, mutta ne voidaan erottaa ympäristörikoksista omaksi luokakseen. Luonnonsuojelurikosten keskiössä on luonnonvarojen suojeleminen. Kirjallisuudessa on todettu, että Suomessa luonnonsuojelurikosten määrä on vielä ympäristörikoksiin verrattuna vähäisempää. Globaalissa mittakaavassa on kuitenkin nähtävissä, että erilaisten luonnonvararikosten tekeminen järjestäytyneen rikollisuuden yhteydessä on kasvamassa jatkuvasti. Vaikka luonnonsuojelurikosten määrä ei Suomessa ole merkittävä, voidaan ajatella ympäristörikosoikeuden eurooppalaistumisen lopulta aiheuttavan sen, että tällainen trendi ajautuu tulevaisuudessa myös Suomeen.²⁶⁹

---

²⁶⁷ Ks. esim. Gillan Jr. 1994, s. 11.

²⁶⁸ Gillan Jr. 1994, s. 17.

²⁶⁹ Paukku 2022, s. 486.

5 Yhteenveto ja päätelmiä

5.1 Yhtenäinen rangaistusjärjestelmä sovitusteoriaan nojaten

Kaiken kaikkiaan viidessä hallituksen esityksessä käytettiin eniten yhtenäisyysdiskurssia, joka ilmeni läpi kaikkien esitysten peräti 53 kertaa. Se oli eniten käytetty diskurssi kaikissa hallituksen esityksissä. Yhtenäisyysdiskurssissa perusteltiin yhtenäistä rangaistustasoa ja sen avulla oikeutettiin rangaistusasteikon asettaminen vedoten siihen, että rangaistusten tulee olla yhdenmukaisessa suhteessa toisiinsa nähden niin kansallisessa järjestelmässä kuin kansainvälisestikin.

Yhtenäisyysdiskurssissa argumentaatio esiintyi melko samoin tavoin kaikissa viidessä hallituksen esityksessä. Yhtenäisyysdiskurssi ei ollut yhteydessä mihinkään rangaistusteoriaan.

Tekodiskurssia käytettiin yhteensä toiseksi eniten, yhteensä 27 kertaa, mutta sen sisällöllinen anti jäi latteaksi, sillä siinä usein todettiin ainoastaan jonkin teon olevan moitittavaa, ja siksi rangaistavaa. Varsinaisesti siihen, millä tavalla tuo teon moitittavuus ilmenee, ei otettu kantaa lähes lainkaan. ”Moitittavasta teosta tulee säätää ankara rangaistus” muodostui jopa fraasimaiseksi lauseeksi, joka tuntui esiintyvän muokkaamattomana lähes kaikissa hallituksen esityksissä. Tekodiskurssissa perustelut ilmensivät implisiittisesti sovitusteoreettista ajattelua, sillä siinä käytetyillä sanavalinnoilla luotiin kuvaa moitittavasta teosta, jonka toteuttaminen on itsessään moitittavaa ja siksi rangaistavaa. Tekodiskurssissa ei mainittu sovitusteorioita eikä niihin tukeuduttu argumentaatioissa, mutta sovitusteoreettinen ajattelu oli johdettavissa edellä kuvatusta puheesta.

Tekijädiskurssia esiintyi yhteensä 19 kertaa ja sen käytölle oli tyypillistä vaihdella rikostyyppistä riippuen. Yhteistä kaikille kuvauksille oli kuitenkin se, että niillä tuotettiin lukijalle mielikuvia rikosentekijästä. Maahantulokiellon rikkojan osalta se oli turvallisuusuhkan aiheuttava ulkomaalainen, luonnonsuojelurikoksen osalta laskelmoiva hyödyntäjä ja toisaalta seksuaalirikosten osalta henkilö, jonka syyllisyydestä ei välttämättä voida olla varmoja. Rikosentekijöitä ei kuitenkaan kuvattu kovin laaja-alaisesti. Seksuaalirikosten osalta ei otettu kantaa vallankäytön asemaan lähisuhdeväkivallassa eikä maahantulokiellon rikkojista toisaalta kerrottu, että valtaosa heistä oli virolaisia, mikä ei välttämättä sovi tyypilliseen mielikuvaan turvallisuusuhkaisesta ulkomaalaisesta. Mielikuvien aiheuttaminen rikosentekijästä ajaa lainsäätäjän tavoitetta tavoitellun rangaistusasteikon asettamisessa.

Tekijädiskurssissa ilmenettiin sovitusteorioita tekodiskurssin tavoin implisiittisesti.

Tekijädiskurssissa rangaistusteorioihin ei viitattu, vaan yhteys oli johdettavissa tekijään

kohdistuvasta moraalipuheesta. Tekijädiskurssissa pyrittiin vaikuttamaan lukijaan luoden kuvaa siitä, että yhteiskunnassamme on erityisen vaarallisia ja pahoja henkilöitä, joita tulee rangaista.

Käytännöllisyysdiskurssin, jota esiintyi yhteensä 17 kertaa, avulla tuotiin ilmi käytännön seikkoja rangaistustasosta ja rangaistusasteikon määrittämisestä, ja sitä esiintyi kokonaisuudessaan lähes yhtä paljon kuin tekijädiskurssia. Käytännöllisyysdiskurssissa todettiin muun muassa, että rangaistusasteikko on jo nyt tarpeeksi laaja kattaakseen erityyppisiä tekemuotoja, ja näin ollen vastuu korkeammasta rangaistustasosta on lainkäyttäjällä. Toisaalta käytännöllisyysdiskurssin mukaan enimmäisrangaistus tulee säätää tietylle tasolle sen vuoksi, että rikosentekijään voi kohdistaa pakkokeinoja tai tekoon rikoslain koventamisperusteita. Käytännöllisyysdiskurssiin liittyvät toteamukset ja kielikuvat toivatkin esiin rankaisemisesta ulkopuolisia seikkoja päätöksenteon taustalla.

Siinä missä edellä mainitut diskurssit saivat laajasti palstatilaa hallituksen esityksissä, ennaltaehkäisydiskurssin käyttö oli niissä melko maltillista – sitä käytettiin yhteensä 13 kertaa. Niissäkin tapauksissa, joissa sitä käytettiin, todettiin usein tutkimuksiin vedoten, että rangaistusten ankaroitamisella ei ole todettu olevan ainakaan merkittävää vaikutusta rikollisuuden vähenemisen kanssa. Toisaalta näihin tutkimuksiin ei varsinaisesti viitattu, vaan todettiin ainoastaan tällaisia tutkimuksia olevan. Ennaltaehkäisydiskurssi luo kuvaa vastuullisesta lainsäätäjistä, joka pyrkii ottamaan huomioon tutkimustiedon säätäessään rangaistusasteikkoja. Tämä onkin hieman ristiriitaista, sillä usein ennaltaehkäisydiskurssia käytettiin tutkimuksista huolimatta perustelemaan suurempaa enimmäisrangaistusta.

Kaksi selvästi vähiten käytettyä diskurssia olivat oikeushyvädiskurssi (7 kertaa) sekä kasvudiskurssi (5 kertaa). Oikeushyvädiskurssissa otettiin kantaa rikoksella suojattavaan oikeushyvään. Sitä esiintyi ainoastaan seksuaalirikosluvun uudistusta koskevan hallituksen esityksen yhteydessä sekä luonnonsuojelurikoksia koskevan hallituksen esityksen yhteydessä. Oikeushyvädiskurssin taustalla oli ajatus siitä, että rangaistusasteikko säädetään jonkin oikeushyvän suojelemiseksi, ja tämä oikeushyvä luonnollisesti riippui kriminalisoitavasta rikoksesta. Oikeushyvädiskurssissa tarkastelu siirrettiin rikosentekijästä rikoksen uhriin suojeltavan oikeushyvän muodossa. Vaikuttikin siltä, että rangaistusasteikkoa pyrittiin perustelemaan vetoamalla lukijan tunteisiin luoden kuvaa niistä oikeushyvistä ja uhreista, joita rikos loukkaa. Oikeushyvädiskurssilla oli löyhä, implisiittinen yhteys preventioteorioihin, erityisesti sen yleispreventiiviseen moraalialueeseen vaikuttamiseen. Nimeämällä suojattavat oikeushyvät pyrittiin muistuttamaan lukijaa siitä, minkä vuoksi rangaistusasteikkoja asetetaan.

Lopulta kasvudiskurssia käytettiin ainoastaan maahantulokiellon rikkomista ja luonnonsuojelurikosta koskevissa hallituksen esityksissä. Kasvudiskurssissa argumentaatiolla pyrittiin luomaan kuvaa siitä, että rikollisuuden määrä on kasvanut, ja tästä syystä tulee säätää rangaistusasteikko mahdollisimman korkeaksi. Kasvudiskurssin käytön taustalla oli mahdollisesti pyrkimys vaikuttaa lukijan tunteisiin luomalla uhkakuvia lisääntyneestä rikollisuudesta ja tätä kautta hakea asetettavalle rangaistusasteikolle oikeutus.

Kasvudiskurssissa luotiin kuvaa pääasiallisesti kasvavasta rikollisuuden määrästä, joka taas viestii tilanteesta, jossa tulee toimia nopeasti rikollisuuden ehkäisemiseksi. Ottamalla kantaa esimerkiksi Euroopassa kasvavaan rikollisuuden määrään, luodaan kuvaa siitä, että Suomen rajojen sisäpuolellakaan emme ole kauaa turvassa rikollisuudelta, ja siksi rangaistustasoa tulee nostaa pian. Kasvudiskurssilla pyrittiin vaikuttamaan lukijaan luomalla oikeutus rangaistustason nostamiselle siitä, että rikollisuuden määrä on noussut tai nousemassa. Tämä onkin ehkä hieman populistinen keino vaikuttaa lukijaan, sillä useiden tutkimusten mukaan rangaistusten ankaruudella ei juurikaan ole vaikutusta rikollisuuden määrään.²⁷⁰

Seuraavassa taulukossa esitän kootusti perusteludiskursseissa esiintyneet rangaistusteorioiden. Kuten taulukosta on havaittavissa, kaikkia rangaistusteorioita käytettiin perustelussa – toisia enemmän kuin toisia. Jotkin diskurssit, esimerkiksi käytännöllisyysdiskurssi, ei ilmentänyt missään hallituksen esityksessä rangaistusteorioita.

---

²⁷⁰ Esimerkiksi Kaskenmäki 2005, s. 335.

	Seksuaalirikokset	Maksuvälineri- kokset	Terroristin rahoittaminen	Maahantulokiellon rikkominen	Törkeä luonnonsuojelu- rikos
Tekodiskurssi	Sovitusteoria	Sovitusteoria	Sovitusteoria	Sovitusteoria	Sovitusteoria
Tekijädiskurssi	Sovitusteoria	Sovitusteoria	Sovitusteoria	Sovitusteoria Preventioteoria	Sovitusteoria
Yhtenäisyysdis- kurssi	Ei rangaistusteoria- liitääntää	Ei rangaistusteoria- liitääntää	Ei rangaistusteoria- liitääntää	Ei rangaistusteoria- liitääntää	Ei rangaistusteoria- liitääntää
Käytännöllisyys- diskurssi	Ei rangaistusteoria- liitääntää	Ei rangaistusteoria- liitääntää	Ei rangaistusteoria- liitääntää	Ei rangaistusteoria- liitääntää	Ei rangaistusteoria- liitääntää
Oikeushyvädis- kurssi	Ei rangaistusteoria- liitääntää	Oikeushyvädis- kurssia ei käytetty	Oikeushyvädis- kurssia ei käytetty	Oikeushyvädis- kurssia ei käytetty	Sovitusteoria
Kasvudiskurssi	Kasvudiskurssia ei käytetty	Kasvudiskurssia ei käytetty	Kasvudiskurssia ei käytetty	Ei rangaistusteoria- liitääntää	Preventioteoria (pelotepreventio)
Ennaltaehkäisy- diskurssi	Preventioteoria (pelotepreventio), ekspressiivinen teoria	Ennaltaehkäisy- diskurssia ei käytetty	Preventioteoria (pelotepreventio) ekspressiivinen teoria	Preventioteoria	Preventioteoria (pelotepreventio)

Kaavio 3: Rangaistusteoriat hallituksen esityksissä esiintyvissä diskursseissa

Diskursseista selvästi eniten sovitusteoreettista näkökulmaa esitti teko- ja tekijädiskurssit, jotka esittivät, että moitittavasta teosta tai moitittavasta rikosentekijän toiminnasta tulee säätää ankarat rangaistukset. Preventioteoreettinen puoli esiintyi ennaltaehkäisydiskurssissa, mutta tätä käytettiin melko maltillisesti hallituksen esityksissä. Sen sijaan ennaltaehkäisydiskurssin yhteydessä todettiin usein se tutkimuksissakin todettu fakta, että rangaistuksen suuruudella ei ole (ainakaan suurta) korrelaatiota rikollisuuden määrän kanssa. Tässä oli kuitenkin eroavaisuuksia, ja esimerkiksi maksuvälinerikoksia ja törkeää luonnonsuojelurikosta koskevissa perusteluissa ennaltaehkäisyn roolille annettiin enemmän painoarvoa niiden laskelmoivan tekijäkuvauksen vuoksi.

Ekspressiivisiin rangaistusteorioihin nojaavaa argumentaatiota esiintyi sen sijaan vain poikkeuksellisesti analyysissäni. Koko aineistossa ekspressiivisiin teorioihin nojattiin ainoastaan kahdessa otteessa. Ekspressiivisten rangaistusteorioiden mukaan rangaistuksen oikeutus on siinä, että se välittää viestin joko yksilölle tai suuremmalle yleisölle – tai yleisöstä riippumatta.²⁷¹ Ekspressiivisiin teorioihin nojaaminen esiintyi analyysissäni ennaltaehkäisydiskurssin yhteydessä ja

²⁷¹ Wringe 2017, s. 682.

sillä oli suora yhteys preventioteorioihin. Joissain tapauksissa voikin olla hankalaa tunnistaa, milloin rangaistustason oikeutus haetaan preventioteorioista ja milloin ekspressiivisistä teorioista. Tutkijan tulkinnasta riippuen ne voivat vaikuttaa myös päällekkäin.

Kiinnostavaa on lopulta se, että hallituksen esityksien rangaistusasteikon määrittämistä perustelevissa kohdissa nojaututtiin melko vähän rangaistusteoreettiseen argumentaatioon. Silloin kun sitä käytettiin, näkyi rangaistusteorioiden ydinsanoma perusteluiden taustalla, mutta niihin ei perusteluissa viitattu. Pääasiallisesti rangaistusteoreettinen argumentaatio oli sovitusteorioiden ja preventioteorioiden mukaista. Preventioteorioiden mukainen argumentaatio oli sovitusteorioita paremmin havaittavissa, sillä argumentaatio oli usein suoraan preventioteorioiden ydinsanomien mukaista, kun taas sovitusteorialiitännän paikansin sanavalintoja tarkastelemalla ja tulkitsemalla.

5.2 Johtopäätökset

Tässä tutkimuksessani olen tarkastellut viidessä hallituksen esityksessä ilmenevää rangaistusasteikkoperustelua diskurssianalyysin keinoin. Olen tunnistanut seitsemän eri diskurssia, joista jokaisen yhtenä tarkoituksena vaikuttaa olevan rangaistustason oikeuttaminen vaikuttamalla kielellisin valinnoin lukijan ajatuksiin ja mielikuviin esimerkiksi rikoksenteijästä ja rikollisuuden määrästä. Hallituksen esityksissä ilmenevät diskurssit ohjaavat kansalaisten ajattelua siitä, millä perustein rangaistusasteikkoja määrätään. Selvien perusteluiden lisäksi lukijan ajatusmaailmaan pyritään vaikuttamaan sanavalinnoin ja erilaisin kuvauksin esimerkiksi teon tai tekijän luonteesta. Esimerkiksi luomalla kuvaa laskelmoivasta rikoksenteijästä, voi taustalla olla pyrkimys aiheuttaa lukijalle mielikuva siitä, että tällainen laskelmoiva rikoksenteijä ansaitsee rangaistuksen tekemästään rikoksesta. Toisaalta esittämällä tietty kriminalisointi ja rinnastamalla se yhtenäisyysdiskurssin mukaisesti toiseen moitittavuudeltaan saman arvoiseen tunnusmerkistöön, voi tarkoituksena olla pyrkimys tarjota lukijalle tarttumapintaa yhtä moitittavasta rikoksesta.

On jokseenkin yllättävää, että analyysini aineiston rangaistusasteikon asettamista perustelevissa kohdissa ei mainittu lainkaan rangaistusteorioita rangaistusasteikon oikeuttajana.

Oikeuskirjallisuudessa hyväksytty linja on se, että rangaistusteorioiden eräs pääasiallisista funktioista on oikeuttaa rankaiseminen.²⁷² Koska rangaistus itsessään tarkoittaa aina henkilön perusoikeuksiin kajoamista, tulisi mielestäni rangaistusasteikkoa määrittäessä kiinnittää erityistä huomiota siihen, millä perusteilla rangaistusasteikko säädetään. Esimerkiksi populististen keinojen

---

²⁷² Mm. Melander 2009, s. 13.

käyttämisen sijaan olisi vakuuttavampaa, että lukijaa muistutetaan aika ajoin rangaistuksen tosiasiallisesta funktiosta.

Vaikka rangaistusteorioita ei nimeltä mainittukaan aineistossani, eikä niihin varsinaisesti vedottu, paistaa rangaistusteoreettinen argumentaatio ja tausta-ajatukset siitä huolimatta osasta perusteluja. Ennaltaehkäisydiskurssin käyttö on hyvä esimerkki tästä – vaikka siinä ei vedottu suoraan preventioteoriaan, oli ennaltaehkäisydiskurssin ydinsanoma preventioteoriaa vastaava. Preventioteorioiden kannattajat toteavat, että rangaistuksella on oltava ennaltaehkäisevä vaikutus rikollisuuteen. Ennaltaehkäisydiskurssissa taas tuotiin ilmi ennaltaehkäisyn näkökulmaa tiettyä kriminalisointia säädettäessä.

Tutkielmassani tutkin viittä hallituksen esitystä aikavälillä 2015–2022, ja osan esityksistä on valmistellut Rinne/Marinin hallitus ja osan Sipilän hallitus. Tutkielman perusteella ei voikaan tehdä suoraviivaisia päätelmiä suomalaisesta lainvalmisteluargumentaatiosta ylipäänsä, mutta tietynlaista suuntaa se antaa. Mielenkiintoista olisi laajentaa tutkimus esimerkiksi kaikkiin 2000-luvulla tehtyihin kriminalisointia ehdottaneisiin hallituksen esityksiin tai vaihtoehtoisesti tutkia eroavaisuuksia vuosikymmenien takaisista hallituksen esityksistä verrattuna viimeisimpiin hallituksen esityksiin. Yksi jatkotutkimuksen aihe voisi olla myös tutkia eroavaisuuksia eri hallitusten välillä rangaistusasteikkoperustelussa.

Hallituksen esitykset poliittisina asiakirjoina vievätkin aina osaltaan hallituksen omaa agendaa läpi. Vaikka niiden tulisi ohjeellisesti olla objektiivisia, on niistä löydettävissä myös asenteita ja muotoiluja, joilla pyritään vaikuttamaan kansalaisten ajatuksiin rangaistusseuraamuksen oikeudenmukaisuudesta. Toisaalta viime kädessä demokraattisessa valtiossa rangaistustasoon voivat vaikuttaa juuri kansalaiset. Kansalaiset valitsevat kansanedustajat eduskuntaan omien mielipiteidensä ja agendojensa mukaan, ja kansanedustajien mielipiteet heijastavat näin ollen aina kansalaisten ajatuksia. Kansalaisten ajatuksiin taas pyritään vaikuttamaan esimerkiksi poliittisilla asiakirjoilla. Poliittisen asiakirjan luominen onkin merkittävää vallankäyttöä, ja tästä syystä siinä esitettävien ehdotusten ja toteamusten tulisi olla vakuuttavasti perusteltuja. Hallituksen esitysten luomiseen on käytettävissä vain rajallinen määrä resursseja, kuten aikaa ja rahaa, mutta siitä huolimatta perustelujen tulisi nojata tunnekuohuja enemmän järkipuheeseen.